आवधिक गाउँ विकास योजना

(आ.व. २०७३/०७४ –२०७७/०७८)

पहिलो भागः

गाउँ वस्तुगत विवरण

(Village Profile)

दशरथपुर गाउँ विकास समिति, सुर्खेत

भाद्र २०७३

b:tfj]h M	दशरथपुर गाविसको आवधिक गाउँ विकास योजना (आ.व. २०७३/०७४ - २०७७/०७८) **भाग १: गाउँ वस्तुगत विवरण**
k|fljlws ;xof]u M	*अमेरिकी सहयोग नियोग/साझेदारी विकास परियोजना*
k/fdz{bftf M	*सपोर्ट फर डेभलपमेन्ट ईनिसियटिभ्स कन्सल्टेन्सि प्रा.लि (SDIC), काठमाडौं, नेपाल* *फोन : ०१-४४२११५९, इमेल : sdic.nepal@gmail.com, वेभ : www.sdicnepal.org*
ldlt M	*भाद्र, २०७३*

नेपाल सरकार
संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय

जिल्ला विकास समितिको कार्यालय
सुर्खेत

विषय : शुभकामना

यस सुर्खेत जिल्लाको दशरथपुर गाउँ विकास समितिको वस्तुस्थिति विवरणतयार गरेकोमा मलाई अत्यन्त खुसी लागेको छ । कुनैपनि योजना वा कार्यक्रम तर्जुमाका निमित्त तथ्याङ्कको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ र तथ्याङ्क पनि सहि हुनु अति आवश्यक हुन्छ । यिनै कुरालाई ध्यानमा राखि तथ्याङ्क संकलन गरिएको होला भन्ने कुरामा म विश्वस्त छु । स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन २०५५ तथा नियमावली ३०५६ र स्थानीय निकाय स्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०६९ द्वारा प्रदत्त अधिकार क्षेत्र भित्र रही स्थानीय निकायले गुणस्तरीय तथा प्रभावकारी सेवा दक्षताका साथ योजनावद्ध ढंगबाट सञ्चालन गर्नुपर्ने मान्यताका आधारमा यस सुर्खेत जिल्लाको दशरथपुर गाविसले आफ्नो वस्तुस्थिति विवरण तयार गरेको छ, यस वस्तुस्थिति विवरणलाई गाविसको योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन लगायतका प्रक्रियामा आधार बनाईएमा गाविसको समानुपातिक रुपमा समग्र विकासका लागि सहज हुने कुरामा विश्वास गर्न सकिनेछ ।

अन्तमा, यस महत्वपूर्ण कार्यलाई सफल बनाउन प्रत्यक्ष योगदान पुऱ्याउने सबै राजनीतिक दल, एकीकृत योजना तर्जुमा समिति, वडा नागरिक मञ्च, नागरिक सचेतना केन्द्र, गाविस सचिव तथा गाविस परिवार, गाविसस्तरका विभिन्न सञ्जालहरूका साथै परामर्शदाता प्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दै यस दशरथपुर गाविसको वस्तुस्थिति विवरण तयार कार्यमा आर्थिक सहयोग गर्ने अमेरिकी सहयोग नियोग (USAID)/साझेदारी विकास परियोजना, प्राविधिक सहयोग प्रदान गर्ने परामर्श दातृ संस्था सपोर्ट फर डेभलेप्मेण्ट इनिसियटिभ्स् कन्सन्टेन्सीका परामर्शदाता तथा आफ्ना कर्मचारीहरू तथा परामर्शदाता परिचालन गर्दै समुदायस्तरसम्म पुगेर सहजीकरण गर्ने समाज जागरण केन्द्र (स्याक) नेपाललाई विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु र गाविसको वार्षिक तथा आवधिक योजना तर्जुमा, स्थानीय आवश्यकताको पहिचान, आन्तरिक श्रोत परिचालन लगायतका क्षेत्रमा यो वस्तुस्थिति विवरणको महत्वका साथ प्रयोजनमा ल्याईयोस भनि शुभकामना दिन चाहान्छु ।

धन्यवाद ।

....

हीरालाल रेग्मी

स्थानीय विकास अधिकारी

नेपाल सरकार
संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय
गाउँ विकास समितिको कार्यालय
दशरथपुर, सुर्खेत

विषय : कृतज्ञता ज्ञापन

सुर्खेत जिल्लाको दशरथपुर गाविसको वस्तुस्थिति विवरण तयार गरी प्रस्तुत गर्न पाउँदा गाविस परिवार हर्षित छ । गाउँ विकास समितिको आफ्नो क्षेत्र भित्रको भौगोलिक आर्थिक, सामाजिक शैक्षिक, सास्कृतिक एवंम समग्र पक्षहरूको चित्रण हुने गरी स्थानिय निकायहरूले आफ्नो गाविसको बस्तुगत विवरण तयार गर्नु पर्ने स्थानीय स्वायत शासन ऐन/नियमको व्यवस्था अनुरुप गाउँ विकास सिमितिको कार्यालय दशरथपुर, सुर्खेतबाट पनि गाविसको सर्वाङ्गिण पक्षहरूको विस्तृत विवरण सहितको परिमार्जित एवंम संसोधित तथ्यांकीय विरण स्वरुप यो गाविसको वस्तुस्थिति विवरण तयार गरिएको छ । यस अध्ययन कार्यमा गाविसलाई विभिन्न क्षेत्रबाट आर्थिक, प्राविधिक, परामर्श तथा रायसुझाव प्राप्त भएको छ र जसको परिणामस्वरुप यो गाविसको वस्तुस्थिति विवरण तयार गर्न गाविस सफल भएको छ । आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग गरी यस अध्ययन कार्य सफल पार्न योगदान गर्ने साझेदारी विकास परियोजना अर्न्तगत स्याक नेपाल प्रति सर्वप्रथम गाविस परिवार हार्दिक आभार प्रकट गर्दछ । यसैगरी यस दशरथपुरगाउँ विकास समितिको वस्तुस्थिति विवरण निर्माण कार्यमा सहजिकरण र आवश्यक परामर्श प्रदान गर्ने परामर्शदातृ संस्था सपोर्ट फर डेभलेप्मेण्ट इनिसियटिभ्स् कन्सन्टेन्सीका परामर्शदाता, वभिन्न तहका छलफल कार्यमा सहजिकरण तथा तथ्यांक संकलन गर्नुहुने यस गाविसका सामाजिक परिचालकहरू प्रति गाविस आभारी छ । अध्ययनकको क्रममा प्रारम्भिक प्रतिवेदन पुनरावलोकन, नपुग तथ्याङ्क संकलन तथा विश्लेषण, गाविसस्तरीय छलफल गरी अन्तिम प्रतिवेदन तयारीमा सहयोग गर्नु हुने परामर्शदाता र गाउँ विकास समितिको गाविस बस्तुस्थिति विवरण सम्बन्धी अध्ययन कार्यमा सहभागी भई रचनात्मक सुझाव र सहयोग दिनु हुने सम्पुर्ण महानुभावहरूलाई धन्यवाद् सहित हार्दिक आभार प्रकट गर्न दिन चाहान्छु ।

धन्यवाद ।

....

श्री तिलकराम आचार्य

गाविस सचिव

गाउँ विकास समितिको कार्यालय, दशरथपुर सुर्खेत

विषय सूची

परिच्छेद १ : परिचय 1
१.१ पृष्ठभूमि 1
१.२ उद्देश्य 1
१.३ तयारी विधि तथा प्रक्रिया 2
१.३.१ गाउँस्तरीय अभिमुखीकरण कार्यक्रम 2
१.३.२ घरधुरी सर्वेक्षण तथा संस्थागत सूचना संकलन 2
१.३.३ तथ्याङ्क प्रशोधन तथा विश्लेषण 3
१.३.४ गाउँ वस्तुस्थिति विवरणको मस्यौदा तयारी 3
१.३.५ गाउँ वस्तुस्थिति विवरण सुझाव संकलन 3
१.३.६ गाउँ वस्तुस्थिति विवरण अन्तिम प्रतिवेदन तयारी 3
१.४ सीमा 3
परिच्छेद २ : भू-जैविक र प्रशासनिक स्थिति 4
२.१ भौतिक अवस्थिति 4
२.२ ऐतिहासिक चिनारी तथा नामाकरण 4
२.३ राजनीतिक अवस्थिति 4
२.४ भू-उपयोग 4
२.५ भू-धरातल तथा भिरालोपना 4
२.६ नदीनाला तथा तालतलैया 4
२.७ पर्यटकीय, साँस्कृतिक र मनोरम स्थलहरू 5
२.८ उपलब्ध सेवा तथा सुविधा 5
परिच्छेद ३ : जनसांख्यिक विवरण 6
३.१ पारिवारिक तथा जनसंख्या विवरण 6
३.२ जनसंख्या बनावट तथा संरचना 6
३.३ व्यक्तिगत घटनाको विद्यमान स्थिति 9
३.३.१ गाविसको जन्म दर्ता तथा मृत्यु दर्ता सम्बन्धी विवरण 9
३.३.२ गाविसको विवाह, सम्बन्ध विच्छेद वसाई सराई दर्ता सम्बन्धी विवरण 9
३.४ वसाई सराई तथा जनसांख्यिक गतिशिलता 10
३.५ जातजाती अनुसार जनसंख्या 10
३.६ जातजाती अनुसार घरधुरी संख्या 10
३.७ धर्म अनुसार जनसंख्या तथा घरधुरी 11
३.८ भाषा अनुसार जनसंख्या 11
३.९ उमेर अनुसार जनसंख्या 11
३.१० अपाङ्गताको विवरण 12
३.११ उमेर अनुसार वैवाहिक स्थिति विवरण 13
परिच्छेद ४ : आर्थिक स्थिति 14
४.१ पारिवारिक आम्दानी विवरण 14
४.२ आम्दानी अनुसार परिवार विवरण 14
४.३ पेशा अनुसार जनसंख्या 15
४.४ खेती गरिएको जग्गा जमिन 15
४.५ सिंचित जग्गा सम्बन्धी विवरण 16
४.६ कृषिजन्य उत्पादनको विवरण 16
४.७ पशुधन तथा उत्पादनको अवस्था 17
४.८ खाद्य सुरक्षा तथा खाद्य उपलब्धता 17

४.९ पारिवारिक खर्च विवरण 18
४.१० खर्च अनुसार परिवार विवरण 18
४.११ वैंक खाता सम्बन्धी विवरण 19
४.१२ बैंक खाताको को उद्देश्य सम्बन्धी विवरण 19
४.१३ वैदेशिक रोजगारीको स्थिति 20
४.१४ ऋणको विवरण 20
४.१५ कृषि सामाग्री र साधन उपयोगको परिमाण 21
४.१६ कृषि उपजमा लाग्ने रोग कीरा 21
४.१७ पशुपन्छीमा लाग्ने रोग 22
४.१८ संस्थागत रुपले उपलब्ध प्राविधिक तथा सीपयुक्त जनसक्ति 22
४.१९ औद्योगिक विकासको अवस्था 23
४.२० आयात तथा निकासीको स्थिति 23
परिच्छेद ५ : सामाजिक स्थिति 24
५.१ शैक्षिक संस्था तथा शैक्षिक स्थिति 24
५.१.१ साक्षरताको स्थिति 25
५.१.२ विद्यालयमा बाल विकासको (ECD) अनुभवप्राप्त विद्यार्थी 25
५.१.३ तहगत रुपमा विद्यार्थीको संख्यात्मक अवस्था 26
५.१.४ जातिगत आधारमा प्राथमिक तहमा विद्यार्थी भर्ना विवरण 26
५.१.५ जातिगत आधारमा प्राथमिक तहमा कक्षा छोड्ने विद्यार्थी 27
५.१.६ विद्यालयमा सिकाई उपलब्धी र टिकाउ दर सम्वन्धी विवरण 27
५.१.७ विद्यालयमा छात्रबृत्ति पाउने विद्यार्थीको विवरण 28
५.१.८ विद्यालय शान्ति क्षेत्र, विद्यालय सुधार योजना र बाल क्लव सम्बन्धी विवरण 29
५.१.९ तह तथा जाति अनुसार शिक्षक संख्या 29
५.१.१० नियुक्तिको आधारमा शिक्षक सम्बन्धी विवरण 29
५.१.११ विद्यालयमा उपलब्ध भौतिक सुविधाको अवस्था 30
५.१.१२ शैक्षिकस्तर अनुसार जनसंख्या 30
५.१.१३ उमेर समुह अनुसार शैक्षिकस्तर 31
५.१.१४ विद्यालयको पहुँचको स्थिति 32
५.१.१५ विद्यालय छोड्ने बालबालिकाको विवरण 32
५.१.१६ स्नातक तह उतिर्ण प्राविधिक मानव संशाधन 32
५.१.१७ सीपमूलक तालिम प्राप्त मानस संशाधनको विवरण 33
५.२ स्वास्थ्य सेवाको स्थिति 33
५.२.१ नजिकको स्वास्थ्य संस्थामा पुग्न लाग्ने समय 34
५.२.२ उपचारका लागि सवैभन्दा पहिला जाने संस्था वा स्थानको विवरण 34
५.२.३ सुरक्षित मातृ शिसु सेवाको स्थिति 35
५.२.४ खोप सम्बन्धी विवरण 36
५.२.५ वाल वालिकाको पोषण सम्बन्धी विवरण 36
५.२.६ वाल वालिकाको आधारभुत स्वास्थ्य सम्बन्धी विवरण 37
५.२.७खोप लिने बालबालिकाको विवरण 37
५.२.८ गर्भवती महिला तथा खोप सम्बन्धी विवरण 37
५.२.९ बालबालिकाको तौल लिएको अवस्था 38
५.२.१० प्रयोग गर्ने नूनको किसिम 38
५.२.११ प्रमख स्वास्थ्य समस्या 39
५.२.१२ दीर्घरोग संक्रमण हुने तथा मृत्यु हुनेको संख्या 39

५.२.१३ परिवार नियोजन र स्थानीय अभ्यास........ 40
५.२.१४ परिवार नियोजनका साधनको प्रयोग दर........ 40
५.३ खानेपानी तथा सरसफाई........ 40
५.३.१ खानेपानीको स्रोत........ 40
५.३.२ पानी ल्याउन लाग्ने समय........ 41
५.३.३ चर्पीको सुबिधा र प्रकार........ 41
५.३.४ फोहोरमैला व्यवस्थापन........ 42
५.३.५ चर्पीजन्य फोहोरमैला व्यवस्थापन........ 42
५.४ महिला, बालबालिका, लक्षित वर्ग तथा सामाजिक सशक्तिकरण........ 43
५.४.१ बाल श्रमिकको विवरण........ 43
५.४.२ बाल श्रमिकले श्रम गरेको स्थान........ 43
५.४.३ सचेतनामूलक तालिम........ 43
५.४.४ परिवारिक कार्यमा लैंङ्गिक सहभागिता स्थिति........ 44
५.५ युवा तथा खेलकुद सम्बन्धी विवरण........ 44
५.६ शान्ति सुरक्षा तथा सुरक्षा निकाय........ 45
५.७ अपराध तथा मुद्दा मामिला सम्बन्धी विवरण........ 45
५.८ धार्मिक तथा साँस्कृतिक सम्पदा........ 46
५.९ धार्मिक, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थल........ 46
परिच्छेद ६ : भौतिक विकासको अवस्था........ 47
६.१. आवासको अवस्था........ 47
६.२ विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जाको उपयोग........ 47
६.२.१ विभिन्न श्रोतबाट विद्युत सेवा प्राप्त गर्ने परिवार........ 47
६.२.२ घरमा प्रयोग हुने वत्तीको मुख्य स्रोत........ 48
६.२.३ खाना पकाउन प्रयोग हुने मुख्य उर्जाको स्रोत........ 48
६.२.४ दाउराको प्रमुख श्रोत........ 49
६.२.५ घरमा प्रयोग हुने चुल्होको प्रकार........ 49
६.३ सूचना तथा संचार........ 49
६.३.१ संचार सुविधा उपलब्धता तथा उपयोग........ 49
६.४ यातायातका साधनको विवरण........ 50
६.५ सार्वजनिक संचार तथा यातायातका साधनको विवरण........ 50
६.६ स्थानीय पूर्वाधारको अवस्था........ 50
६.७ गाविस भित्रका बजारको अवस्था........ 51
परिच्छेद ७ : वन तथा वातावरणीय स्थिति........ 52
७.१ वन क्षेत्रको अवस्था........ 52
७.१.१ सामादायिक वन क्षेत्र........ 52
७.२ जलाधर तथा जलस्रोत र उपयोगको स्थिति........ 52
७.३ जैविक विविधता र वातावरणीय सेवा........ 52
७.४ जलवायु परिवर्तनको असर र अनुकुलन........ 53
७.५. विपद्को असर स्थिति........ 53
७.५.१ विपद्बाट भएको आर्थिक क्षति........ 53
७.५.२ वस्ती अयोग्य स्थानमा वसोवास गरेका परिवार........ 53
७.५.३ नदी कटान तथा डुवान, पहिरो तथा भू-क्षय........ 53
परिच्छेद ८ : संस्थागत तथा सुशासनको स्थिति........ 55
८.१ सरकारी कार्यालय सम्बन्धी विवरण........ 55

८.२ संस्थागत विकास तथा सामाजिक परिचालन 55
८.३ विभिन्न समूह तथा सहकारी सम्बन्धी विवरण 56
८.४ राजनीतिक दल जातीय तथा लैंगीक समावेशीकरण 56
८.५ संस्थागत समूह सहभागिता 56
८.६ समूहको प्रकार अनुसार परिवारको आवद्धता 57
८.७ गाविसको आय सम्बन्धी विवरण 57
८.८ गाविसको व्यय सम्बन्धी विवरण 58
८.९ गाविसको आ.व. २०७२/७३ को लागि प्रस्तावित आयोजना तथा कार्यक्रम 59
अनुसुची १ : गाविसका GISनक्सा 60
अनुसूची २ : जात जातिगत समुदाय 63

तालिका सूची

तालिका नं.1: पारिवारिक तथा जनसंख्या विवरण 6
तालिका नं.2: जनसंख्या बनावट तथा संरचना 6
तालिका नं. 3: वडा अनुसार वस्तीको नाम 7
तालिका नं. 4: वडा अनुसार वस्ती संख्या 7
तालिका नं.5: जन्म दर्ता तथा मृत्यु दर्ता सम्बन्धी विवरण 9
तालिका नं. 6: विवाह, सम्बन्ध विच्छेद र वसाई सराई सम्बन्धी विवरण 9
तालिका नं.7: वसाई सराई सम्बन्धी विवरण 10
तालिका नं.8: वडागत रुपमा जातजाति अनुसार जनसंख्या 10
तालिका नं.9: वडागत रुपमा जातजाति अनुसार घरधुरी संख्या 11
तालिका नं.10: धर्म अनुसार जनसंख्या तथा घरधुरी 11
तालिका नं.11: उमेर अनसार जनसंख्या विवरण 12
तालिका नं. 12: अपाङ्गताको प्रकार अनुसार जनसंख्या विवरण 12
तालिका नं. 13: उमेर अनुसार वैवाहिक स्थिति विवरण 13
तालिका नं. 14: स्रोत अनुसार आम्दानी विवरण 14
तालिका नं.15: आम्दानीको आकार अनुसार परिवार विवरण 14
तालिका नं.16: पेशा अनुसार जनसंख्या विवरण 15
तालिका नं.17: स्रोत अनुसार आम्दानी विवरण 15
तालिका नं. 18: सिंचित जग्गा सम्बन्धी विवरण 16
तालिका नं.19: कृषिजन्य उत्पादनको विवरण 16
तालिका नं.20: स्रोत अनुसार आम्दानी विवरण 17
तालिका नं. 21: खाद्यान्न आत्मनिर्भरता अनुसार घरधुरी विवरण 18
तालिका नं.22: स्रोत अनुसार खर्च विवरण 18
तालिका नं.23: खर्चको आकार अनुसार परिवार विवरण 18
तालिका नं.24: बैंक खाता अनुसार परिवार विवरण 19
तालिका नं.25 : बैंक खाताको उद्देश्य अनुसार घरधुरी विवरण 19
तालिका नं.26: वैदेशिक रोजगारी सम्वन्धी विवरण 20
तालिका नं.27: श्रोत अनुसार ऋण लिने घरधुरी विवरण 20
तालिका नं. 28: ऋण लिनुको उद्देश्य 20
तालिका नं.29: कृषि सामाग्री उपयोगको विवरण 21
तालिका नं.30: कृषि वालीमा लाग्ने रोग किरा सम्बन्धी विवरण 22
तालिका नं.31: कृषि वालीमा लाग्ने रोग किरा सम्बन्धी विवरण 22
तालिका नं.32: उपलब्ध प्राविधिक मानव संशाधनको विवरण 22
तालिका नं.33: औद्योगिक अवस्था सम्बन्धी विवरण 23
तालिका नं.34: परिमाण अनुसार आयात तथा निर्यात सम्बन्धी विवरण 23
तालिका नं.35: गाविस भित्रका शैक्षिक संस्था सम्बन्धी विवरण 25
तालिका नं.36: साक्षरता सम्बन्धी विवरण 25
तालिका नं.37: वाल विकासको अनुभव प्राप्त विद्यार्थी सम्बन्धी विवरण 25
तालिका नं.38: तहगत रुपमा विद्यार्थी विवरण 26
तालिका नं. 39: जातिगत रुपमा प्राथमिक तहमा विद्यार्थी भर्ना विवरण 26
तालिका नं.40: जातिगतरुपमा कक्षा छोड्ने विद्यार्थी विवरण 27
तालिका नं.41: विद्यालयमा सिकाई उपलब्धी र टिकाउ दर सम्वन्धी विवरण 27
तालिका नं.42: विद्यालयमा छात्रबृत्ति पाउने विद्यार्थीको विवरण 28
तालिका नं.43: विद्यालय शान्ति क्षेत्र, विद्यालय सुधार योजना र वाल क्लव सम्बन्धी विवरण 29

तालिका नं.44: तहगत तथा जातिगत शिक्षक विवरण 29
तालिका नं.45: नियुक्तिको आधारमा शिक्षकको विवरण 29
तालिका नं.46: विद्यालयमा उपलब्ध भौतिक सुविधा सम्बन्धी विवरण 30
तालिका नं.47: वडागतरुपमा शैक्षिकस्तर सम्बन्धी विवरण 31
तालिका नं.48: उमेर समुह अनुसार शैक्षिकस्तर सम्बन्धी विवरण 31
तालिका नं.49: विद्यालय पुग्न लाग्ने समयअनुसार घरधुरी विवरण 32
तालिका नं.50: कारण अनुसार विद्यालय छोडने वालवालिकाको विवरण 32
तालिका नं.51: स्नातक तह उतिर्ण प्राविधिक मानव संशाधनको विवरण 33
तालिका नं.52 : सीपमूलक तालिम प्राप्त मानव संशाधनको विवरण 33
तालिका नं. 53: स्थास्थ्य संस्था पुग्ने लाग्ने समय अनुसार घरधुरी संख्या 34
तालिका नं.54: पहिलो रोजाइको स्वास्थ्य संस्था वा स्थानको विवरण 34
तालिका नं. 55: मातृशिसु स्वास्थ्य विवरण 35
तालिका नं.56: खोपको उपयोग सम्वन्धी विवरण 36
तालिका नं. 57: तौल अनुसार ५ वर्ष मुनिका वालवालिकाको विवरण 36
तालिका नं.58: रोग प्रभाव अनुसार उपचार प्राप्त ५ बर्ष मुनिका वच्चाहरूको विवरण 37
तालिका नं.59: खोप लिने बालबालिकाका विवरण 37
तालिका नं.60: गर्भवती महिला तथा खोप सम्बन्धी विवरण 37
तालिका नं.61: बालबालिका तौल सम्बन्धी विवरण 38
तालिका नं.62: प्रयोग गर्ने नूनको किसिम अनुसार घरधुरी 38
तालिका नं.63 : स्वास्थ्य समस्या र उपचार सम्बन्धी विवरण 39
तालिका नं.64: दीर्घरोग संक्रमण हुने तथा मृत्यु हुनेको विवरण 39
तालिका नं.65: परिवार नियोजन सम्बन्धी विवरण 40
तालिका नं. 66: परिवार नियोजनका साधनको प्रयोगको स्थिति 40
तालिका नं.67: पानी प्रयोगको स्रोत अनुसार घरधुरीको विवरण 40
तालिका नं.68: पानी ल्याउन लाग्ने समय अनुसार घरधुरी विवरण 41
तालिका नं.69: चर्पीको किसिम अनसार घरधुरी विवरण 41
तालिका नं. 70: फोहोरमैला विसर्जन विधि अनुसार घरधुरी विवरण 42
तालिका नं.71: चर्पीजन्य फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी विवरण 42
तालिका नं.72: संलग्न क्षेत्रअनुसार बाल श्रमिकको विवरण 43
तालिका नं.73: कार्यस्थल अनुसार गर्ने बाल श्रमिकको विवरण 43
तालिका नं.74: सचेतनामुलक तालिम सम्बन्धी विवरण 44
तालिका नं.75: पारिवारिक कार्यमा लैंगिक सहभागिताको विवरण 44
तालिका नं.76: युवा तथा खेलकुद सम्बन्धी विवरण 45
तालिका नं. 77: सुरक्षा निकाय सम्बन्धी विवरण 45
तालिका नं.78: मुद्दा मामिला वा उजुरीको विवरण 45
तालिका नं.79: धार्मिक तथा साँस्कृतिक सम्पदाको विवरण 46
तालिका नं.80 : धार्मिक, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थलको विवरण 46
तालिका नं.81: आवासको प्रकार अनुसार घरधुरीको विवरण 47
तालिका नं.82 : विद्युतको स्रोत अनुसार सेवा प्राप्त गर्ने घरधुरीको विवरण 47
तालिका नं.83: उपयोग गर्ने वत्तीको स्रोतअनुसार घरधुरी विवरण 48
तालिका नं.84: खाना पकाउने उर्जाको स्रोत अनुसार घरधुरी 48
तालिका नं.85: दाउराको मुख्य श्रोत अनुसार घरधुरी विवरण 49
तालिका नं.86 : खाना पकाउन उपयोग गर्ने चुल्हो अनुसार घरधुरी विवरण 49
तालिका नं.87: संचार साधनको उपयोग र उपलब्धता अनुसार घरधुरी विवरण 50

तालिका नं.88: यातायातका साधनको विवरण 50
तालिका नं.89: पुल, सडक र बाटो सम्बन्धी विवरण 50
तालिका नं.90 : बजार सम्बन्धी विवरण 51
तालिका नं.91: सामुदायिक वनको विवरण 52
तालिका नं.92: जलस्रोत तथा उपयोग सम्बन्धी विवरण 52
तालिका नं.93: वासस्थानका आधारमा प्रमुख जनावर तथा चराचुरुङ्गीको विवरण 53
तालिका नं.94: विपद्बाट भएको आर्थिक क्षतिको विवरण 53
तालिका नं.95: वस्ती अयोग्य स्थानमा बसोबास गर्ने परिवारको विवरण 53
तालिका नं.96: सरकारी कार्यालय सम्बन्धी विवरण 55
तालिका नं.97: समूहमा आवद्ध परिवार तथा सदस्य विवरण 55
तालिका नं.98: विभिन्न समूह तथा सहकारीको नाम र ठेगाना 56
तालिका नं. 99: राजनीतिक दलमा समावेशिताको स्थिति 56
तालिका नं.100: समुहमा आवद्धता परिवारको विवरण 56
तालिका नं.101: परिवारिक सदस्यको संस्थामा संलग्नताको स्थिति 57
तालिका नं.102: गाविसको आय सम्बन्धी विवरण 57
तालिका नं.103: गाविसको व्यय सम्बन्धी विवरण 58
तालिका नं.104: आ.व. २०७२/७३ को लागि प्रस्तावित आयोजना तथा कार्यक्रमको विवरण 59

परिच्छेद १: परिचय

यस परिच्छेदमा गाउँ वस्तुस्थिति विश्लेषण विवरण तयारीको आधार, उद्देश्य, तयारी विधि तथा प्रक्रिया र सीमा समावेश गरिएको छ ।

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको सन्दर्भमा गाउँ विकास समिति ग्रामीण भेगको स्थानीय सरकार हो । यसले स्थानीयस्तरमा जनतालाई तोकिएको सेवाहरू प्रवाह गर्दछ । नेपालमा रहेका गाविसहरू स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन २०५५ तथा यस अन्तर्गत जारी भएका नियामावलीहरू निर्देशित भएका छन् । यस ऐन तथा नियमावलीमा गाउँ विकास समितिहरूले वस्तुगत विवरण तयार गरी त्यसैका आधारमा योजना छनौट गर्नु पर्ने व्यवस्था उल्लेख गरेको छ । स्थानीय शासनलाई सुशासन प्रवर्धन, सामाजिक सशक्तिकरण तथा विकास प्रतिफल अभिबृद्धि गर्ने प्रमुख रणनीतिको रुपमा स्वीकार गरिएको छ । नेपालको संविधान २०७२ ले स्थानीय शासनको संवैधानिक व्यवस्था गरेको छ । संवैधानिक व्यवस्था अनुसार शासन संचालनमा केन्द्रिय, प्रादेशिक तथा स्थानीय सरकारको संरचना प्रस्ताव गरिएको छ । संविधानले गाउँपालिका र नगरपालिकालाई स्थानीय सरकार र जिल्लातहमा विकास व्यवस्थापन तथा सेवा प्रवाह कार्यमा समन्वय गर्न जिल्ला परिषदको व्यवस्था गरेको छ । संवैधानिक व्यवस्था अनुसार स्थानीय तहमा समावेशी तथा लोकतान्त्रिक प्रणालीको अभ्यास र विकास प्रतिफलमा अभिवृद्धि गर्न स्थानीय शासनको अनुशरण गरिनेछ ।

नेपालमा विकेन्द्रित शासनको कोशेढुङ्गाको रुपमा रहेको स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन २०५५ तथा नियमावली २०५६ ले स्थानीय निकायमा अधिकार निक्षेपणसहितको स्थानीय शासनको परिकल्पना गरेको छ । सो अनुसार स्थानीय निकायले सम्बन्धीत क्षेत्रको वस्तुस्थिति विश्लेषण गर्ने, श्रोत अनुमान गर्ने, आवधिक योजना तथा बार्षिक कार्यक्रम र बजेट तर्जुमा गर्ने, विकासका गतिविधि तथा सेवा प्रवाह गर्ने, विकास कार्यहरूबाट प्राप्त प्रतिफलको अनुगमन तथा लेखाजोखा गर्ने अधिकार स्थानीय निकायलाई प्रदान गरेको छ ।

स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन २०५५ को दफा ४३ अनुसार प्रत्येक गाउँ विकास समितिले गाउँ विकास क्षेत्रको विकासका लागि आवधिक र वार्षिक योजना तर्जुमा गर्नु पर्नेछ । यसैगरी दफा ४४ अनुसार प्रत्येक गाउँ विकास समितिले गाउँ विकास क्षेत्रको विकासका निम्ति गाउँस्तरीय वस्तुगत तथ्याङ्क संकलन गरी गाउँको वस्तुस्थिति देखिने स्रोत नक्सा तयार गर्नु पर्ने व्यवस्था गरेको छ ।यसैगरी गाउँ विकास योजना तथा बजेट तर्जुमा २०६७ र स्थानीय निकाय श्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०६९ र गाउँ विकास समितिको न्यूनतम शर्त तथा कार्यसम्पादन मापन कार्यविधि २०६६ (संशोधन र परिमार्जन) अनुसार गाविसले विभिन्न क्षेत्रको तथ्याङ्क संकलन गरी गाउँको वस्तुस्थिति झल्किने विवरण तयार गरी ५ बर्षमा अद्यावधिक गर्नु पर्नेछ भन्ने व्यवस्था गरेको छ । यसका साथै गाउँ विकासको विद्यमान स्थितिको विश्लेषण गरी गाउँ विकासको प्रयासलाई दिशानिर्देश गर्न आवधिक तथा बार्षिक गाउँ विकास योजना तर्जुमा, योजनाको नतिजामूलक अनुगमन तथा गाउँ विकासका प्रयासहरूको प्रभावको लेखाजोखा गर्न गाउँ वस्तुस्थिति विश्लेषण विवरण तयार तथा अद्यावधिक गर्नु पर्ने नीतिगत व्यवस्था रहेको छ ।

उपरोक्त कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्था र योजनाबद्ध रुपमा गाउँ विकासका प्रयासहरूलाई अगाडि बढाउन गाउँ वस्तुस्थति विवरण तथा श्रोत नक्शा अपरीहार्य भए बमोजिम गाउँ वस्तुस्थिति विश्लेषण विवरण तयार गरिएको छ । उपलब्ध कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्था अनुसार गाउँ विकास समितिको नेतृत्व र गाउँ विकासका सरोकारवाला प्रयास र परामर्श सहयोगबाट गाउँ वस्तुस्थिति विवरण तयार गरिएको छ ।

१.२ उद्देश्य

सुर्खेत जिल्लाको दशरथपुर गाविसको घरधुरी सर्वेक्षण तथा संस्थागत तथ्याङ्क संकलन तथा विश्लेषण गरी गाउँको भौगोलिक, जनसांख्यिक, आर्थिक, सामाजिक, भौतिक तथा वातावरणीय र संस्थागत स्थिति विश्लेषणसहित गाउँ विकासको वस्तुस्थिति चित्रण गर्ने प्रमुख उद्देश्य रहेको छ । यस विवरणको विशिष्ट उद्देश्य देहायअनुसार रहेको छ ।

- गाविसको आवश्यकता, सम्भाव्यता र प्राथमिकताको आधारमा स्पष्ट लक्ष्य, उद्देश्य, नीति तथा कार्यक्रम तयार पारी वार्षिक योजना तर्जुमामा मद्दत गर्ने ।
- सूचनाबाट विभिन्न निकाय तथा व्यक्तिहरूसँग सम्बन्ध बढाउन सहज हुने हुनाले आपसी सहयोगको वातावरण निर्माण गर्ने ।
- गाविसमा रहेका सम्पूर्ण स्रोत र साधन का साथै राज्यले प्रदान गर्दै आइरहेका विभिन्न सेवा सुविधाको बारेमा स्पष्ट नक्सांकन गर्ने ।
- गाउँको समग्र वस्तुस्थिति चित्रण तथा विवरण तयार गर्ने र साझेदारलाई जानकारी गराउने
- गाउँको भू-जैविक, भौतिक, आर्थिक, सामाजिक, वातावरण र संस्थागत विकाससमेत विषयगत वस्तुस्थिति चित्रण तथा विश्लेषण विवरण तयार गर्ने ।
- गाउँको भौतिक, प्राविधिक, मानवीय तथा वित्तीय स्रोतसाधनको स्थिति र उपलब्धताबारे विश्लेषण गर्ने
- घरधुरी सर्वेक्षण र दोश्रो श्रोत (गाविस, सेवा केन्द्र, संघ/संस्थाको विवरण, अध्ययन, सर्वेक्षण तथा प्रगति प्रतिवेदन) बाट प्राप्त तथ्याङ्क एकमुष्ट र विश्लेषणगरी विषयगत रुपमा गाउँको एकीकृत वस्तुगत विवरण तयार गर्ने
- गाउँको विषय/क्षेत्रगत विकासका संभावना तथा समस्याहरूको पहिचान तथा विश्लेषण गर्ने ।
- गाउँको आवधिक तथा वार्षिक योजना तर्जुमा र अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि विषयगत र सामाजिक रुपमा खण्डीकृत र एकीकृत अद्यावधिक सूचना विवरण उपलब्ध गराउने ।

१.३ तयारी विधि तथा प्रक्रिया

उपलब्ध कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्था र विभिन्न गाविसहरूले विगतमा अभ्यास गरिएका र संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयबाट जारी गाउँ वस्तुस्थिति विवरण ढाँचा अनुसार यस गाउँ वस्तुस्थिति विवरण तयार गरिएको छ । यस गाउँ वस्तुस्थिति विवरण आवधिक गाउँ विकास योजना तर्जुमाको लागि आधाररेखा सूचना र गाउँ विकास योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनकालागि आधारभूत सूचनाको आधारसहित देहायका विधि तथा प्रक्रिया पुरा गरी तयार गरिएको छ ।

वस्तुस्थिती विवरण तयारीका क्रममा अपनाइएका विधिहरू

- गाविसको वस्तुगत विवरणको तयारीका लागि स्थानीय विकास मन्त्रालयबाट तयार भएको वस्तुगत विवरणको ढांचालाई मुख्य आधार मानी यस क्षेत्रमा कार्य गरेका विज्ञहरूसँग परामर्श र सहयोग लिई पारिवारिक, व्यक्तिगत एवं सामुदायिक तहका तथ्याङ्क सङ्कलनको लागी प्रनावलीहरू तयार गरिएको ।
- तथ्याङ्क सङ्कलकहरूको लागी प्रश्नावली भर्ने विधिको सम्बन्धमा अभिमुखिकरण गरिएको ।
- तथ्याङ्क सङ्कलकहरूद्वारा हरेक वडा र टोलहरूका घरपरिवारमा गै स्थलगत तथ्याङ्क सङ्कलन कार्य गरिएको ।
- सङ्कलित तथ्याङ्कलाई कोडिङ, इडिटिङ, कम्प्युटर इण्ट्री, कम्प्युटर सफ्टवेरको प्रयोग गरी तालिकीकरण गरिएको ।
- अन्य स्थानीय निकायहरूको वस्तुस्थिती सम्बन्धी प्रकाशनलाई समेत आधारमानी तालिकीकरण गरिएका विवरणहरूलाई पुस्तकको आकार दिईएको ।

१.३.१ गाउँस्तरीय अभिमुखीकरण कार्यक्रम

गाउँवस्तुस्थिति विश्लेषण तथा आवधिक गाउँ विकास योजनासम्बन्धी कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्था, उद्देश्य, तयारी विधि तथा प्रक्रिया, गाविस र गाउँ विकासका सरोकारवालाको भूमिका एवम् समयतालिकाबारे प्रस्तुती तथा छलफलका लागि गाउँस्तरीय अभिमुखीकरण कार्यक्रम आयोजना गरियो । गाविसको आयोजना र प्राविधिक सहयोग टोलीको सहजिकरण भएको कार्यक्रममा गाविस वोर्ड, एकीकृत योजना तर्जुमा समिति, सेवा केन्द्र, संघ/संस्था तथा लक्षित समुदाय र सरोकारवालासमेतको सहभागिता रहेको थियो । कार्यक्रममा गाउँ वस्तुस्थिति विवरणमा उपयोग तथ्याङ्कको श्रोत, ढाँचा तथा विषय क्षेत्र, प्रयोग र आवधिक गाउँ विकास योजना तर्जुमाको आवश्यकता र तर्जुमा प्रक्रियाबारे समेत अन्तरक्रिया तथा छलफल गरिएको थियो ।

१.३.२ घरधुरी सर्वेक्षण तथा संस्थागत सूचना संकलन

संघीय मामिला तथा संघीय मामिला मन्त्रालयबाट जारी गाउँ वस्तुस्थिति विवरणको ढाँचालगायत स्थानीय निकायहरू विगतमा अभ्यास गरेका गाउँ वस्तुस्थिति विवरण तथा आवधिक गाउँ विकास योजनाको आधार सूचनाको ढाँचा

अनुसार घरधुरी सर्वेक्षण र संस्थागत सूचना संकलन गरियो । गाउँ वस्तुस्थिति विवरण तयारीको क्रममा घरधुरी सर्वेक्षण तथा संस्थागत तथ्याङ्क विवरण, विभिन्न अध्ययन, सर्वेक्षण र प्रगति प्रतिवेदनबाट सूचनाको आधार तयार गरी गाउँ वस्तुस्थिति विवरण तयार गरियो । घरघुरी सर्वेक्षणका लागि स्थानीय गणकहरूलाई तालिम प्रदान गरी घरधुरी सर्वेक्षण तथा तथ्याङ्क संकलन गरियो भने पेशागत विज्ञ प्राविधिक टोलीले संस्थागत स्रोत तथा अध्ययन, सर्वेक्षण र प्रगति प्रतिवेदन जस्ता स्रोतहरूबाट संस्थागत तथ्याङ्क विवरण संकलन गरियो । गाउँ वस्तुस्थिति विवरण प्रमुख रुपमा तथ्याङ्कको पहिलो श्रोतमा घरधुरी सर्वेक्षण र दोश्रो श्रोतमा संस्थागत तथा अध्ययन सर्वेक्षणबाट प्राप्त विवरणको आधारमा तयार गरिएको छ । संस्थागत तथ्याङ्कको प्रमुख श्रोतहरूमा गाविस, स्वास्थ्य संस्था, विद्यालय, सेवा केन्द्र तथा संघ/सस्थामा उपलब्ध तथ्याङ्क विवरण, राष्ट्रिय जनगणना, कृषि गणना जस्ता केन्द्रिय तथ्याङ्क विभाग सर्वेक्षण र अध्ययन प्रतिवेदन, मानव विकास प्रतिवेदन, आर्थिक सर्वेक्षण, विभिन्न विषयगत अध्ययन प्रतिवेदनहरू रहेका छन् । घरधुरी सर्वेक्षण तथा संस्थागत तथ्याङ्क विवरणका लागि उपलब्ध ढाँचा अनुसार तथ्याङ्क सकंलन फाराम (औजार) विकास गरी तथ्याङ्कन गरिएको थियो ।

१.३.३ तथ्याङ्क प्रशोधन तथा विश्लेषण

घरधुरी सर्वेक्षण तथ्याङ्कलाई कम्प्युटर सफ्टवयर तयार गरी प्रत्येक घरधुरीको संकलित तथ्याङ्कलाई प्रविष्ट तथा कम्प्युटर प्रणालीबाट प्रशोधन गरी तथ्याङ्कशास्त्रीय विधिद्वारा तथ्याङ्क विश्लेषण गरियो । विश्लेषित तथ्याङ्कलाई गाउँ वस्तुस्थिति विवरणमा उपयोग गरियो । त्यसै गरी दोश्रो श्रोत तथा संस्थागत तथ्याङ्कलाई प्राविधिक विषय विज्ञले विश्लेषण गरी विवरण तयारीमा उपयोग गरियो । दोश्रो श्रोतबाट प्राप्त तथ्याङ्कलाई घरधुरी सर्वेक्षणबाट उपलब्ध हुन नसक्ने गाउँ विकासको वस्तुस्थिति चित्रण गर्ने तथा उपलब्ध तथ्याङ्कको उपलब्ध भएसम्म दुई समयावधिमा तुलना गर्ने, जिल्ला, केन्द्र र अन्य गाविसको विवरणसँग तुलना गर्ने कार्यमा प्रयोग गरियो ।

१.३.४ गाउँ वस्तुस्थिति विवरणको मस्यौदा तयारी

संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयबाट जारी गाउँ वस्तुस्थिति विवरणको परिमार्जित ढाँचा तथा विभिन्न विकास साझेदार तथा स्थानीय निकाय स्वयंले विगतमा अभ्यास गरेका नमूनायोग्य ढाँचा अनुसार गाउँ वस्तुस्थिति विवरणको मस्यौदा तयार गरियो ।

१.३.५ गाउँ वस्तुस्थिति विवरण सुझाव संकलन

उपलब्ध ढाँचामा तयार गरिएको गाउँ वस्तुगत विवरणको मस्यौदालाई गाविसस्तरीय सुझाव संकलन कार्यशाला आयोजना गरी प्रमुख विषयवस्तु तथा विवरण प्रस्तुत गरी राय सुझाव संकलन गरियो । यसैगरी गाउँ वस्तुस्थिति विवरणको मस्यौदा जिल्ला विकास समिति र तर्जुमा कार्यमा प्राविधिक सहयोग प्रदान गर्ने साझेदारी विकास परियोजनाबाटसमेत सुझाव संकलन गरियो ।

१.३.६ गाउँ वस्तुस्थिति विवरण अन्तिम प्रतिवेदन तयारी

गाविसस्तरीय कार्यशाला गोष्ठीबाट प्राप्त राय सुझाव र जिविस, साझेदारी र गाउँ विकासका सरोकारवालाबाट प्राप्त राय सुझाव समावेश गरी गाउँ वस्तुस्थिति विवरणको अन्तिम प्रतिवेदन तयार गरियो ।

१.४ सीमा

प्रस्तुत दशरथपुरगाविसको प्रोफाईलको अध्ययन क्षेत्र विस्तृत भएको हुँदा अध्ययनको उद्देश्यले दर्शाएका विषयवस्तुलाई नै मुख्य क्षेत्रको रुपमा लिईएको छ । गाउँ वस्तुस्थिति विवरणलाई संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयबाट जारी ढाँचा तथा विगतमा गाविस तथा स्थानीय निकायहरूले अभ्यास गरेका ढाँचा अनुसार गाउँ वस्तुस्थिति विवरण तयार गरिएको छ । विवरणमा घरधुरी सर्वेक्षण तथा संस्थागत तथ्याङ्कको अद्यावधिक विवरण प्रयोग गरिएको छ । संभव भएसम्म तथ्याङ्क विश्लेषण गरी सामाजिक र लैंगिक रुपमा खण्डीकृत र विषयगत रुपमा एकीकृत गर्ने प्रयास गरिएको छ । उपलब्ध भएसम्म सूचनालाई दुई समयरेखामा प्रस्तुत गरी तुलना गर्ने प्रयास गरिएको भएता पनि विगतका धेरै सूचना उपलब्ध हुन नसकेका कारण धेरै सूचनालाई दुई समयरेखामा तुलना गर्न सकिएको छैन भने धेरैजसो सूचना विवरणलाई उपयुक्त सूचनाको कमीको कारण जिल्ला, क्षेत्र र राष्ट्रिय सूचनासँग तुलना गर्न सकिएको छैन । यो गाउँ वस्तुस्थिति विवरण यस गाविसको पहिलो प्रयास भएकोले केही कमीकमजोरी रहेका छन् र यसलाई आवधिक रुपमा परिमार्जन गर्दै लगिनेछ ।

परिच्छेद २: भू-जैविक र प्रशासनिक स्थिति

यस परिच्छेदमा भौतिक तथा प्रशासनिक अवस्थिति, ऐतिहासिक, भू-जैविक, पर्यटकीय, साँस्कृतिक तथा मरोरञ्जनात्मक स्थल तथा विशेषताहरू समावेश गरिएका छन् ।

२.१ भौतिक अवस्थिति

मध्यपश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्र अन्तरगत भेरी अञ्चलको सुर्खेत जिल्लाको निर्वाचन क्षेत्र नं. १ मा पर्ने यस दशरथपुर गांउ विकास समिति विश्व मानचित्रमा २८० २८' उत्तर देखी २८० ३२' उत्तर अक्षंस सम्म र ८१० ४५' पूर्व देखी ८१० ४८' पूर्व देशान्तर सम्म फैलिएको छ । गाविसको भौगोलिक वनावट भ्mट्ट हेर्दा केही लाम्चो परेको अण्डाकार (भ्यागुताको छाया) जस्तो छ । यो गाविसको पूर्वमा लेखफर्सा गाविस , पश्चिममा कल्याण गाविस , उत्तरमा नेटा गाविस र दक्षिणमा भेरी नदि (रामघाट गाविस) पर्दछन । दक्षिण भेरी नदिको किनारदेखि उत्तर नेटा गाविस सम्म फैलिएको यस गाविसको क्षेत्रफल लगभग २१ वर्ग कि.मी. रहेको छ । यो गाविसको धरातलीय स्वरुप हेर्दा भेरी किनारदेखि करिब १ कि.मी. जति समथर भाग पर्दछ भने केही भाग मात्र भिरालो रहेको छ । हावापानीको दुष्टिकोणबाट मंसिरदेखि फागुनसम्म भेरी नदि किनारमा कुहिरो लागी अत्याधिक चिसो हुने र फागुन अन्तिमदेखि असोज महिनासम्म गर्मी हुने गर्दछ ।

२.२ ऐतिहासिक चिनारी तथा नामाकरण

यस दशरथपुर गाविसको गठन २०३९ सालमा साविक गुमी गाविस वडा नं. ७ र ८ तथा साविक घुमखहरे गाविस वडा नं. ९ का भागहरू मिलाई नयाँगाविसको रुपमा गरिएको हो ।

२.३ राजनीतिक अवस्थिति

नेपालको मध्यपश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्र अर्न्तगत भेरी अञ्चलमा पर्ने पाँच वटा जिल्लाहरू मध्ये सुर्खेत एक विकासोन्मुख जिल्ला हो । भेरी अञ्चलमा अवस्थित जिल्लाहरू मध्ये सुर्खेत जिल्लाको आफ्नै विशिष्ट पहिचान र आर्थिक, सामाजिक हैसियत रहेको छ । सुर्खेत जिल्ला मध्यपश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्रको क्षेत्रिय सदरमुकामका रुपमा १५ जिल्लाको एक शैक्षिक र प्रशासनिक केन्द्रको रुपमा स्थापित रहेको छ । सुर्खेत जिल्ला राजनैतिक वा प्रशासनिक ढंगले ३ वटा निर्वाचन क्षेत्र, ११ वटा इलाका, ३ वटा नगरपालिका र ४० वटा गाविसहरुमा विभाजन गरिएको छ । दशरथपुर गाविस जिल्लाको पश्चिम क्षेत्रको रणनीतिक स्थानमा अवस्थित प्राकृतिक तथा भौतिक, साँस्कृतिक श्रोत सम्पन्न गाविस हो । दशरथपुर गाविस निर्वाचन क्षेत्रको विभाजनका आधारमा १ नं निर्वाचन क्षेत्र अन्तर्गत पर्दछ । दशरथपुर गाविस जिल्ला सदरमुकाम देखि करिब १० कोषको दुरीमा पूर्व तर्फ रहेको छ । धुलियाविट– भेडावारी सडक यस गाविस भएर जाने र सडक कच्ची भएको तथा उक्त सडकमा पर्ने भुप्राखोला, चिङ्गाडखोलामा पुल नहुँदा वर्षातको समयमा करिब ६ महिना यातायात चल्न सक्दैन । सुर्खेत जिल्ला को पूर्वी भेगमा पर्ने यस गाविसको कुल क्षेत्रफल लगभग २१ वर्ग कि.मी रहेको छ ।

२.४ भू-उपयोग

यस दशरथपुर गाविसको सम्पूर्ण भू-भागको लगभग ७५ प्रतिशत भू-भाग खाद्यान्न वालीको लागि प्रयोगमा भएको छ भने १० प्रतिशत दलहन र तेलहन वालीको लागि प्रयोग भइरहेको अवस्था छ । यहाँ विशेष गरी धान, गहुं, मकै, जौ, तोरी, चना, मसुरो र केराउ जस्ता खाद्यान्न तथा दलहन, तेलहन खेती एवं अन्य नगदी वाली समेत लगाइन्छ ।

२.५ भू-धरातल तथा भिरालोपना

भू-धरातलीय अवस्थिती हेर्दा यो गाविस क्षेत्रभेरी नदिको किनारदेखि उत्तर तर्फ फाँट परेको मैदान भाग भएको र गाविसको उत्तर तर्फको जमिन दक्षिण तर्फ फर्किएको पहाडी भूमि विद्यमान रहेको छ । यद्यपि खोला नाला तथा खोल्साहरूले यस क्षेत्रको धरातलिय स्वरुपमा एकरुपता आउन दिएको छैन । यो दशरथपुर गाविस समुद्री सतहदेखि ५०० देखि १००० मिटरसम्मको उचाईमा रहेको छ ।

२.६ नदीनाला तथा तालतलैया

गाविस क्षेत्र भित्र एउटा भुप्रा खोला र चिङ्गाड खोला र एउटा तलाउ रहेको छ । यस गाविस अन्तरगत सबै वडाहरूमा खानेपानीको त्यति अभाव छैन । यस गाविसको दक्षिण तर्फ वगेको भेरी नदिको पानीलाई कुनै माध्यमबाट

उपयोगमा ल्याउन सके यहाँको खेतीयोग्य जमिनमा सिंचाईको प्रसस्त सुविधा उपलब्ध हुने र उत्पादनमा वृद्धि भई किसानहरूको आय आर्जनमा वृद्धि भई गरिबी निवारणमा सहयोग पुग्ने छ ।

२.७पर्यटकीय, साँस्कृतिक र मनोरम स्थलहरू

नेपाल एक बहुभाषिक, बहुधार्मिक, बहुजाति, बहुसाँस्कृतिक विविधता भएका मानिसहरूको बसोबास भएको एक साँस्कृतिक विविधताले भरिपूर्ण देश हो । नेपालको एक फरक पहिचान भनेकै साँस्कृतिक विविधता नै हो । र नेपालको आर्थिक विकासमा महत्वपूर्ण प्रभाव पार्ने तत्वहरू मध्येको सामाजिक र साँस्कृतिक स्रोत पनि हो । यस दशरथपुर गाविसमा विभिन्न खालका प्राकृतिक तथा साँस्कृतिक सम्पदाहरू रहेका छन् । सामुदायीक वन, प्राकृतिकतथा मन्दिर जस्ता साँस्कृतिक सम्पदायस गाविसमा रहेका छन् । हिन्दु समुदायको हार्दिकतापूर्ण सम्बन्ध रहेको यस गाविसमा विभिन्न उत्सव र चाडपर्वमा मन्दिर आसपासका क्षेत्रबाट मानिसहरू आउने गर्दछन् । शिवरात्री, दशैं, माघे संक्रान्ती, चैते दशैं,तिहार, फागु पूर्णीमा मोहररम जस्ता चाडपर्वमा विषेशगरी यसक्षेत्रमा मानिसहरूको जमघट हुने गर्दछ ।

२.८ उपलब्ध सेवा तथा सुविधा

यस गाविसमा गाउँ विकास समितिको कार्यालय, हुलाक कार्यालय,१ उच्च माध्यमिक विद्यालय २ निम्न माध्यमिक तथा ४ प्राथमिक विद्यालय गरी जम्मा ७ विद्यालय उपलब्ध रहेका छन् । यसका साथै गाविसको कृषि सेवा केन्द्र तथापशु सेवा केन्द्रबाट आ-आफ्नो क्षेत्रसँग सम्वन्धीतसेवा तथा सुबिधाउपलब्ध गराइरहेको छ । यस गाविसका सबै वडामा ग्राभेल तथा कच्ची सडकमार्फत सडक सुबिधा उपलब्ध रहेको छ । गाविसको कुनै पनि वडा तथा वस्तीमा हाल सम्म विद्युत सेवाउपलब्ध भएको छैन । यस गाविसको सबै वडा र वस्तीहरूमा नेपाल टेलीकमको जिएसएमतथा सिडिएमए रएनसेलको मोवाइल सेवाउपलब्ध रहेको छ ।

परिच्छेद ३: जनसांख्यिक विवरण

यस परिच्छेदमा घरधुरीको विवरण, जनसंख्या बनौट, संरचना तथा वितरण जस्ता विषयहरू समाविष्ट रहेका छन् ।

३.१ पारिवारिक तथा जनसंख्या विवरण

गाविस भित्रको घरधुरी तथा जनसंख्याको अवस्थालाई हेर्दा वडागत हिसाबले फरक फरक स्थिति रहको छ । हालको घरधुरी सर्वेक्षणले गाविसको जनसंख्या6136 देखाएको यस गाविसमा राष्ट्रिय जनगणना २०६८ तथा घरधुरी सर्वेक्षण २०७२ को तुलनात्मक अध्ययन गर्दा जनसंख्या वृद्धिदर औषतरुपमा १.४८ रहन गएको छ । यस सम्बन्धी थप विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं.1:पारिवारिक तथा जनसंख्या विवरण

वडा नम्बर	२०७२ सर्वेक्षण				जनगणना २०६८				जनसंख्या वृद्धिदर
	घरधुरी	जनसंख्या			घरधुरी	जनसंख्या			
		महिला	पुरुष	जम्मा		महिला	पुरुष	जम्मा	
1	101	306	281	587	94	267	236	503	3.86
2	152	400	404	804	153	391	285	676	4.34
3	110	295	272	567	90	205	185	390	9.36
4	159	436	390	826	176	414	300	714	3.64
5	122	298	282	580	239	450	334	784	-7.53
6	104	308	299	607	94	256	221	477	6.03
7	211	557	511	1068	192	450	412	862	5.36
8	110	319	283	602	102	277	253	530	3.18
9	93	251	244	495	81	215	196	411	4.65
जम्मा	**1162**	**3170**	**2966**	**6136**	**1221**	**2925**	**2422**	**5347**	**3.44**

स्रोत : केन्द्रीय तथ्यांक विभाग, २०६८ तथा घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

३.२ जनसंख्या बनावट तथा संरचना

समग्रमा गाविसको घरमुली अनुसार घरधुरी जनसंख्या वितरणको स्थितीलाई हेर्ने हो भने यस गाविसको ९ वटै वडाहरूमा घरमुली जनसंख्याको वितरणमा एकरुपता देखिदैन । वडा नं १ मा महिला घरमुली ९ र पुरुष घरमुली संख्या ९२ रहेको छ । त्यसै गरी सबैभन्दा बढी २० महिला घरमुली संख्या वडा नं ५ मा रहेको देखिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षण २०७२ को अनुसार यस गाविसको घरमुली अनुसार घरधुरी संख्या र परिवारको आकार निम्नानुसार रहेको छ ।

तालिका नं.2: जनसंख्या बनावट तथा संरचना

वडा नम्बर	घरमुली अनुसार घरधुरी			जनसंख्या	परिवारको आकार
	महिला घरमुली	पुरुष घरमुली	जम्मा		
1	9	92	101	587	5.8
2	18	134	152	804	5.3
3	11	99	110	567	5.2
4	27	132	159	826	5.2
5	20	102	122	580	4.8
6	12	92	104	607	5.8
7	23	188	211	1068	5.1
8	12	98	110	602	5.5
9	19	74	93	495	5.3
जम्मा	**151**	**1011**	**1162**	**6136**	**5.3**

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

यस पार्श्वचित्र निर्माणका लागि गरिएको स्थलगत समुह छलफल, २०७२ को तथ्याङ्क अनुसार वस्तीको विवरण सम्बन्धी विस्तृत विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. 3: वडा अनुसार वस्तीको नाम

बडा नं.	वडा अनुसार वस्तीको नाम
1	धनेरी, खुर्सानीबारी, साजे, एकलपानी, वराह, सिमले, भैंसीदमार,पितेडाडाँ, पत्रेढुंगा
2	काप्रेखोला, पटरे, ब्यावरे, डुङ्ग्रीपानी, खारपानी, धनेरी
3	ब्यावरे
4	ब्यावरे, गोरामारे, कागते, राताटार, काल्ले
5	तल्लोघुम्ने, घुम्ने बजार
6	मेलपानी, टाँडी, कमैघारी, गमखोला, झक्रेनी, धैरेनी, सिमले
7	सिमले, चिसापानी, मेलपानी, कुलिमोड, सिरुखाल्टा, सुकेपोखरी, वुद्धिभुले
8	कागते, डुम्रीपानी, गमखोला, नयाँगाउँ, पितेडाँडा, तालपोखरी
9	मसेरी, तारेपरा, पितेडाँडा, भित्रीखोला
जम्मा वडा अनुसार वस्ती ४७	

स्रोत : समुह छलफल, २०७२

तालिका नं. 4: वडा अनुसार वस्ती संख्या

वडा नं.	बस्ती कोड	वडा भित्र पर्ने बस्तीको नाम	जम्मा परिवार संख्या	जम्मा पुरुष संख्या	जम्मा महिला संख्या	जम्मा जनसंख्या
१	1	धनेरी	4	24	18	42
	2	खुर्सानीबारी	10	32	27	59
	3	साजे	8	26	25	51
	4	एकलपानी	3	7	8	15
	5	वराह	6	21	24	45
	6	सिमले	2	13	7	20
	7	भैंसीदमार	29	98	96	194
	8	साजे	12	37	27	64
	9	पीपलडौडे	15	46	38	84
	जम्मा		89	304	270	574
२	1	काप्रेखोला	7	24	23	47
	2	पटरे	22	65	62	127
	3	ब्यावरे	36	87	82	169
	4	डुङ्ग्रीपानी	8	23	15	38
	5	खारपानी	44	146	148	294
	6	धनेरी	8	28	31	59
	जम्मा		125	373	361	734
३	1	ब्यावरे	86	237	231	468
	जम्मा		86	237	231	468
४	1	ब्यावरे	34	83	90	173
	2	गोरामारे	49	145	117	262

वडा नं.	बस्ती कोड	वडा भित्र पर्ने बस्तीको नाम	जम्मा परिवार संख्या	जम्मा पुरुष संख्या	जम्मा महिला संख्या	जम्मा जनसंख्या
	3	कागते	5	11	11	22
	4	राताटार	58	156	165	321
	5	कागते	2	6	7	13
	6	कहकी	4	11	12	23
	जम्मा		152	412	402	814
५	1	तल्लोघुम्ने	65	160	146	306
	2	घुम्ने बजार	46	119	123	242
	जम्मा		111	279	269	548
६	1	मेलपानी	4	4	8	12
	2	टाँडी	29	95	93	188
	3	कमैघारी	27	90	89	179
	4	गमखोला	4	21	21	42
	5	झक्रेनी	9	25	21	46
	6	धैरेनी	6	23	19	42
	7	सिमले	1	4	4	8
	जम्मा		80	262	255	517
७	1	सिमले	88	265	234	499
	2	चिसापानी	4	10	10	20
	3	मेलपानी	34	95	77	172
	4	कुलिमोड	37	115	100	215
	जम्मा		163	485	421	906
८	1	कागते	28	92	78	170
	2	डुम्रीपानी	4	14	12	26
	3	गमखोला	40	131	118	249
	4	नयाँगाउँ	16	47	44	91
	5	पितडाँडा	1	1	3	4
	जम्मा		89	285	255	540
९	1	मसेरी	32	93	114	207
	2	तारेपरा	3	11	8	19
	3	पितडाँडा	26	99	65	164
	4	भित्रीखोला	14	43	42	85
	जम्मा		75	246	229	475
गाविसको जम्मा			**970**	**2883**	**2693**	**5576**

स्रोत : समुह छलफल, २०७२

३.३ व्यक्तिगत घटनाको विद्यमान स्थिति

व्यक्तिगत घटना भन्नाले जन्म, मृत्यु, विवाह, बसाई सराई र सम्बन्ध विच्छेद गरी पाँच घटनाहरूलाई जनाउँछ । यस्ता घटनाहरू घटेको ३५ दिन भित्र स्थानिय पंजिकाधिकारीको कार्यालय गाविस वा नगरपालिकामा गइ दर्ता गर्न सबै नागरिकको अधिकार र कर्तव्य भित्र पर्दछ । यिनै घटनाहरूको अभिलेखिकरणका लागि स्थानिय पंजिकाधिकारीको कार्यालयमा गरिने दर्तालाई व्यक्तिगत घटना दर्ता भनिन्छ । यस गाविसमा घटने गरेका जन्म, मृत्यु, वसाई सराई, विवाह तथा सम्बन्ध विच्छेद जस्ता व्यक्तिगत घटनावडा तथा समुदायगत रुपमाफरक रहेको छ । गाविसमा दर्ता हुन आउने ब्यक्तिगत घटना दर्ताको अभिलेखको अवस्था हेर्दा सवैभन्दा बढी जन्मदर्ताको घटना दर्ता भएको पाईन्छ भने अन्य घटना प्रायः काम परेमा मात्र दर्ता गर्ने गरेको पाईन्छ । यस क्षेत्रमा गत वर्षमा भएका यस्ता घटना सम्बन्धी विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

३.३.१ गाविसको जन्म दर्ता तथा मृत्यु दर्ता सम्बन्धी विवरण

गाविसमा जन्म तथा मृत्यु जस्ता व्यक्तिगत घटना सम्बन्धी विवरणलाई हेर्दा क्रमशः ११३र १६ रहेको देखिन्छ । गाविसमा गत वर्षमा घटेका यस्ता घटनाहरूको विवरण वडागतरुपमा देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं.5: जन्म दर्ता तथा मृत्यु दर्ता सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	जन्म दर्ता संख्या						मृत्यु दर्ता संख्या					
	कुल संख्या			जातिगत संख्या			कुल संख्या			जातिगत संख्या		
	केटा	केटी	जम्मा	दलित	जनजाति	अन्य	महिला	पुरुष	जम्मा	दलित	जनजाति	अन्य
१	24	14	38	22	13	3	1	1	2	0	1	1
२	15	3	18	3	9	6	4	0	4	0	2	2
३	5	4	9	1	2	6	2	0	2	0	2	0
४	13	11	24	10	6	8	2	0	2	1	0	1
५	17	14	31	7	5	19	2	1	3	0	0	3
६	12	8	20	3	9	8	3	5	8	2	5	1
७	37	25	62	10	30	22	3	3	6	0	2	4
८	25	18	43	7	5	31	1	4	5	2	0	3
९	23	14	37	18	9	10	0	2	2	1	0	1
जम्मा	171	111	282	81	88	113	18	16	38	6	12	16

स्रोतः गाविसको अभिलेख,२०७२

३.३.२ गाविसको विवाह, सम्बन्ध विच्छेद वसाई सराई दर्ता सम्बन्धी विवरण

गाविसको तथ्यांकलाई हेर्दा विवाह दर्ता ५२ जोडी, ५७ घरपरिवारहरूबसाई सराइ रहेकार सम्वन्ध विच्छेद नभएको देखिन्छ । यस सम्बन्धीघरपरिवारको वडागत विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. 6: विवाह, सम्बन्ध विच्छेद र वसाई सराई सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	विवाह दर्ता (जोडी)				वसाई सराई दर्ता (परिवार)		
	दलित	जनजाति	अन्य	जम्मा	आएको	गएको	जम्मा
1	6	1	1	8	1	7	8
2	1	3	3	7	2	4	6
3	0	2	3	5	0	5	5
4	1	1	2	4	4	3	7
5	0	0	6	6	0	8	8
6	1	2	2	5	3	5	8
7	0	2	4	6	1	4	5
8	0	2	3	5	0	4	4
9	4	0	2	6	1	5	6
जम्मा	13	13	26	52	12	45	57

स्रोत : गाविसको अभिलेख,२०७२

३.४ वसाई सराई तथा जनसांख्यिक गतिशिलता

यस गाविसमा वसोवास भएका घरपरिवारहरूमा जिल्ला भित्र र बाहिर बसाई सराई गर्ने प्रवृति न्युन रहेको छ। गत वर्षको स्थितिलाई हेर्दा जिल्ला भित्र वसाई सर्नेको परिवार संख्या १ र जिल्ला बाहिर वसाई सराई गरेका परिवार संख्या नरहेको देखिन्छ। यस सम्बन्धी विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं.7: वसाई सराई सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	वस्तीको नाम	जिल्ला भित्रै बसाई सराई गरेका (परिवार संख्या)		
		आएका	गएका	जम्मा
१	भैंसेदमार	१	०	१
२	बाँबरे	०	०	०
३	बाँबरे	०	०	०
४	अम्रैयागढी	०	०	०
५	तल्लोघुम्ने, घुम्ने बजार	०	०	०
६	कमैघारी	०	०	०
७	सिमले, चिसापानी, मेलपानी, कुलिमोड	०	०	०
८	रामखोला, कामले, नयागाँउ	०	०	०
९	मसेरी, भित्रिखोला, पिलडाडाँ	०	०	०
जम्मा		**१**	**०**	**१**

स्रोत : गाविसको अभिलेख,२०७२

३.५ जातजाती अनुसार जनसंख्या

यस गाविसमा जातजाती समूहका हिसाबले पहाडी बाह्मण क्षेत्री/ठकुरी/ सन्यासी जातीको बढी बाहुल्यता रहेको छ। घरधुरी सर्भेक्षण २०७२ का अनुसार यस गाविसमापहाडी बाह्मण क्षेत्री/ठकुरी/ सन्यासी जातिको जनसंख्या ३१७५ रहेको छ। त्यसै गरी दोस्रो ठूलो जातजाती समूहको जनसंख्याका रुपमा पहाडी जनजाती तथा आदीबासी जाति समूह रहेको छ जस्माको जनसंख्या १४७७ रहेको छ। त्यसै गरी पहाडी दलित जाति समूहको पनि १३९६ जनसंख्या रहेको छ। जातिगतसमूहका आधारमा जनसंख्याको सम्बन्धी विस्तृत विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं.8: वडागत रुपमा जातजाति अनुसार जनसंख्या

जातजाती समूह	वडा अनुसार जनसंख्या									जम्मा
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
पहाडी दलित	423	77	24	225	87	102	113	194	151	1396
मधेशी दलित		3		4		9	8	0	11	66
पहाडी जनजाती तथा आदीबासी	145	198	191	139	75	158	424	66	81	1477
मधेशी जनजाती तथा आदीबासी	0	0	0	0	0	9	0	6	0	15
पहाडी बाह्मण क्षेत्री/ठकुरी/ सन्यासी	19	526	352	458	418	329	523	336	252	3175
जम्मा	**587**	**804**	**567**	**826**	**580**	**607**	**1068**	**602**	**495**	**6136**

स्रोत : घरधुरी सर्बेक्षण, २०७२

*पुनश्चः जातजातिगत समुदायको वर्गिकरण सम्बन्धी विवरण **अनुसुची २** मा राखिएको छ।*

३.६ जातजाती अनुसार घरधुरी संख्या

यस गाविसको घरधुरी सर्भेक्षण२०७२ को तथ्याङ्क अनुसार पहाडी बाह्मण क्षेत्री/ठकुरी/ सन्यासी जातीको घरधुरी संख्या ५९९ रहेको छ। त्यसै गरी पहाडी जनजाती तथा आदीबासी जाति समूहको घरधुरी संख्या २९३, पहाडी दलित समूहको २५३, मधेशी दलित समूहको १४ र मधेशी जनजाती तथा आदीबासी समूहको घरधुरी संख्या ३रहेको छ।

तालिका नं.9: वडागत रुपमा जातजाति अनुसार घरधुरी संख्या

जातजाती समूह	वडा अनुसार घरधुरी									जम्मा
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
पहाडी दलित	69	18	5	43	20	17	23	30	28	253
मधेशी दलित	0	1	0	1	0	1	2	7	2	14
पहाडी जनजाती तथा आदीबासी	29	39	38	25	15	29	83	16	19	293
मधेशी जनजाती तथा आदीबासी	0	0	0	0	0	2	0	1	0	3
पहाडी बाह्मण क्षेत्री/ठकुरी/सन्यासी	3	94	67	90	87	55	103	56	44	599
जम्मा	**101**	**152**	**110**	**159**	**122**	**104**	**211**	**110**	**93**	**1162**

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

३.७ धर्म अनुसार जनसंख्या तथा घरधुरी

नेपाल एक बहुजाति, बहुभाषि, बहुसँस्कृति र बहुधार्मिक मानिसहरूको बसोबास रहेको एक भिन्न विशेषता र प्रकृति रहेको देश हो । जहाँ हाल आएर नेपाल देश लाई धर्मनिरपेक्ष राष्ट्र घोषणा गरिएको छ । सोही बमोजिम हाल आएर यहाँ विभिन्न धर्म मान्ने मानिसहरूको वृद्धि हुदै आइरहेको छ । यसै गाविसमा मुख्यगरी हिन्दु धर्म मान्ने मानिसहरूको बाहुल्यता रहेको छ । घरधुरी सर्भेक्षण २०७२ का अनुसार यस गाविसमा हिन्दु धर्म मान्ने मानिसहरूको संख्या ५८९३ रहेको छ। धर्म अनुसार जनसंख्या तथा घरधुरी सो सम्बन्धी विस्तृत विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं.10: धर्म अनुसार जनसंख्या तथा घरधुरी

वडा नम्बर	हिन्दु		मुस्लिम		क्रिश्चियन		अन्य		जम्मा	
	परिवार	जनसंख्या	परिवार	जनसंख्या	परिवार	जनसंख्या	परिवार	जनसंख्या	परिवार	जनसंख्या
1	99	569	0	0	2	18	0	0	101	587
2	149	793	0	0	2	8	1	3	152	804
3	108	558	0	0	2	9			110	567
4	153	798	0	0	3	16	3	12	159	826
5	119	568	0	0	3	12	0	0	122	580
6	102	596	0	0	0	0	2	11	104	607
7	198	1009	1	4	12	55	0	0	211	1068
8	102	564	0	0	8	38	0	0	110	602
9	80	438	0	0	13	57	0	0	93	495
जम्मा	**1110**	**5893**	**1**	**4**	**45**	**213**	**6**	**26**	**1162**	**6136**

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

३.८ भाषा अनुसार जनसंख्या

नेपाली भाषालाई राष्ट्र भाषा माने पनि नेपालमा विभिन्न भाषाहरू राष्ट्रिय भाषाका रुपमा प्रचलित छन् । यस गाविसमा नेपाली भाषा बोल्ने मानिसहरूको संख्या ६१३६ रहेको छ । यस गाविसको भाषा अनुसार जनसंख्या सन्दर्भमा कुरा गर्दा सबै जनसंख्याले बोल्ने भाषा नेपाली भाषा मात्र रहेको छ

३.९ उमेर अनुसार जनसंख्या

यस गाविसको घरधुरी सर्बेक्षण, २०७२ को क्रममा संकलित जनसंख्या तथ्याङ्कलाई विभिन्न उमेरगत समूहमा विभाजित गर्दा निम्नानुसारको तथ्याङ्क प्राप्त भएको छ । जस अनुसार १ वर्ष भन्दा मुनिका बालबालिकाको संख्या ६० जना, १ देखि ५ वर्ष मुनिका बालबालिकाको संख्या ५२९ जना, ६ देखि १० वर्ष उमेर समूहमा ७५२ जना, ११ देखि १५ वर्ष उमेर समूहमा ७४८ जना, १६ देखि २४ वर्ष ११३३ जना, २५ देखि ४० वर्ष सम्म १६३८ जना, ४१ देखि ६० वर्ष सम्म ८७५ जना, ६१ देखि ७५ वर्ष उमेर समूहमा ३२९ जना र ७५ देखि माथि उमेरगत समूहको ७२ जनसंख्या पाइयो । जसको विस्तृत विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिकानं.11: उमेर अनसार जनसंख्या विवरण

क.स.	उमेर समूह	जनसंख्या		
		पुरुष	महिला	जम्मा
१	१ वर्ष भन्दा मुनी	29	31	60
२	१ - ५ वर्ष सम्म	294	235	529
३	६ - १० वर्षसम्म	399	353	752
४	११ - १५ वर्षसम्म	379	369	748
५	१६ - २४ वर्षसम्म	562	571	1133
६	२५ - ४० वर्षसम्म	846	792	1638
७	४१ - ६० वर्षसम्म	452	423	875
८	६१ - ७५ वर्षसम्म	173	156	329
९	७५ वर्षसम्म भन्दा माथी	36	36	72
	जम्मा	3170	2966	6136

स्रोत : घरधुरी सर्बेक्षण, २०७२

वडा नम्बर	५-१५ बर्षको जनसंख्या			१६-२४ बर्षको जनसंख्या			२४-६० बर्षको जनसंख्या			६० बर्ष माथिको जनसंख्या		
	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा
1	93	88	181	55	58	113	115	107	222	20	12	32
2	108	109	217	69	84	153	155	147	302	31	23	54
3	79	72	151	58	53	111	120	113	233	18	18	36
4	122	90	212	65	63	128	183	186	369	29	26	55
5	51	60	111	55	55	110	149	132	281	23	20	43
6	91	74	165	55	62	117	117	113	230	18	28	46
7	137	118	255	98	99	197	243	225	468	36	31	67
8	85	93	178	67	54	121	111	103	214	20	17	37
9	70	77	147	40	43	83	105	89	194	14	17	31
जम्मा	836	781	1617	562	571	1133	1298	1215	2513	209	192	401

स्रोत : घरधुरी सर्बेक्षण, २०७२

३.१० अपाङ्गताको विवरण

यस गाविसमा भिन्न शारिरीक तथा मानसिक क्षमता भएका व्यक्तिहरूमा शारिरीक विकलांग भएका व्यक्तिहरूको संख्या ७२ रहेको छ जस्मा महिला २६ र पुरुष ४६ रहेका छन् साथै सुस्त मनस्थिति भएका व्यक्तिहरूको संख्या १५ रहेको छ जस्मा महिला ९ र पुरुष ६ रहेका छन् । साथै यस गाविसमा दृष्टिविहिन संख्या १०, वोल्न तथा सुन्न नसक्ने (बहिरा) १९ जना, बहुअपाङ्गता ६ जना र अन्य अपाङ्गताको प्रकार अनुसार जनसंख्या १६ छ ।

तालिका नं. 12: अपाङ्गताको प्रकार अनुसार जनसंख्या विवरण

वडा न.	शारीरिक अपाङ्ग (विकलाङ्ग)		सुस्त मनस्थिति		दृष्टिविहिन (आँखा नदेख्ने)		वोल्न तथा सुन्न नसक्ने (बहिरा)		बहुअपाङ्गता		अन्य		जम्मा		
	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	जम्मा
1	1	2	0	1	2	0	2	0	0	0	0	1	5	4	9
2	15	6	1	6	1	0	3	2	1	0	4	2	25	16	41
3	6	7	0	0	0	0	0	0	1	0	6	1	13	8	21

वडा न.	शारीरिक अपाङ्ग (विकलाङ्ग)		सुस्त मनस्थिति		दृष्टिविहिन (आँखा नदेख्ने)		वोल्न तथा सुन्न नसक्ने (बहिरा)		बहुअपाङ्गता		अन्य		जम्मा		
	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	जम्मा
4	12	4	1	0	0	1	0	0	0	0	1	0	14	5	19
5	3	1	1	0	0	0	1	1	0	1	0	0	5	3	8
6	2	2	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	2	3	5
7	3	2	2	2	1	2	1	1	0	0	0	1	7	8	15
8	1	2	1	0	2	0	3	0	1	0	0	0	8	2	10
9	3	0	0	0	0	1	4	0	2	0	0	0	9	1	10
जम्मा	**46**	**26**	**6**	**9**	**6**	**4**	**14**	**5**	**5**	**1**	**11**	**5**	**88**	**50**	**138**

स्रोत : घरधुरी सर्बेक्षण, २०७२

३.११ उमेर अनुसार वैवाहिक स्थिति विवरण

गाविसको घरधुरी सर्बेक्षण, २०७२ को तथ्याङ्क अनुसार उमेर समुह अनुसार विवाहित, अविवाहित, एकल तथा पारपाचुके गर्ने ब्यक्तिहरूको संख्या तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. 13: उमेर अनुसार वैवाहिक स्थिति विवरण

क.स	उमेर समूह	अविवाहित		विवाहित		एकल		पारपाचुके		जम्मा		
		महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला
१	१० वर्षभन्दा मुनी	722	619	0	0	0	0	0	0	722	619	722
२	११ - १५ वर्षसम्म	379	369	0	0	0	0	0	0	379	369	379
३	१६ - २४ वर्षसम्म	330	243	228	322	4	5	0	1	562	571	330
४	२५ - ४० वर्षसम्म	58	22	782	757	5	6	1	7	846	792	58
५	४१ - ६० वर्षसम्म	8	3	432	386	3	1	9	33	452	423	8
६	६१ - ७५ वर्षसम्म	1	1	150	128	0	0	22	27	173	156	1
७	७५ वर्षसम्म भन्दा माथी	0	0	32	21	0	0	4	15	36	36	0
८	**जम्मा**	**1498**	**1257**	**1624**	**1614**	**12**	**12**	**36**	**83**	**3170**	**2966**	**1498**

स्रोत : घरधुरी सर्बेक्षण, २०७२

परिच्छेद ४: आर्थिक स्थिति

यस परिच्छेदमा गाविसको कृषि, उद्योग, पर्यटन, रोजगारी लगायतका आर्थिक क्षेत्रसँग सम्वन्धित विविध विषयहरू समावेश गरिएका छन् ।

४.१ पारिवारिक आम्दानी विवरण

आर्थिक विकासको मुख्य आधार र मेरुदण्ड भनेकै स्थानिय स्रोत हो साथै कुनै पनि स्थानको समृद्धिको पहिचान त्यस ठाउँको रोजगारीको अवस्थाले जनाउने गर्दछ । अर्थ नै मानव जिवन र विकासका लागि अपरिहार्य स्रोत हो भन्ने धारणाले गर्दा हाल विश्व आर्थिक क्रान्ति र विकास लाई एक अर्काको परिपुरकका रुपमा लिने गरि विकासको आन्दोलनमा समग्र विश्व समाज होमिरहेको पाइन्छ । विकसित मूलुकको मापन गर्ने क्रममा सबैभन्दा पहिले आर्थिक स्रोतको मापन गर्ने गरिन्छ । प्रत्येक ठाउँको आर्थिक विकासको सम्बन्ध प्रत्यक्ष रुपमा प्रति व्यक्ति आम्दानी र गुणस्तरिय जीवनका मापन सुचाङ्का आधारमा निहित रहेको हुन्छ र यसको मुख्य आधार भनेकै स्थानिय तह र स्थानिय निकायहरू सँग सम्बन्धीत रहेको हुन्छ । यस गाविसमा उपलब्ध कृषि उत्पादन, पशुपंक्षी पालन, व्यापार तथा उद्योग, नोकरी तथा पेन्सन, वैदेशिक रोजगार, ज्याला/मजदुरी तथा अन्य आम्दानीका श्रोतहरूको वर्तमान अवस्था तलको तालिकमा प्रस्तुत गरिएको छ । यस गाविसका अधिकांश घरपरिवारहरूको आम्दानीको स्रोतको मुख्य आधार हेर्दा नोकरी तथा पेन्सन रहेको देखिन्छ । यस्का अलावा व्यापार, उद्योग, नोकरी, वैदेशिक रोजगारी र ज्याला मजदुरीलाई पनि मुख्य आम्दानीको स्रोतको रुपमा पनि लिन सकिन्छ ।

तालिका नं. १४: स्रोत अनुसार आम्दानी विवरण

क.सं.	आम्दानीका श्रोतहरू	औषत आम्दानी रकम (रु.)	घरधुरी	प्रतिशत
१	कृषि उत्पादन	26,556.6	845	4.81
२	पशुपंक्षी पालन	23,676.9	953	4.29
३	व्यापार तथा उद्योग	109,333.3	156	19.82
४	नोकरी तथा पेन्सन	185,805.5	275	33.68
५	वैदेशिक रोजगार	128,483.8	463	23.29
६	ज्याला/मजदुरी	61,139.7	433	11.08
७	अन्य	16,682.3	192	3.02
८	**जम्मा**	**551,678.1**	**3317**	**100.00**

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

४.२ आम्दानी अनुसार परिवार विवरण

गाविसको घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२ को तथ्याङ्क अनुसार आम्दानीको आकार अनुसार परिवारहरूको संख्या तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं.१५: आम्दानीको आकार अनुसार परिवार विवरण

क.सं.	आम्दानीको आकार	परिवार संख्या	प्रतिशत
१	रु. ४० हजार भन्दा कम	45	3.9
२	रु. ४०-६० हजारसम्म	60	5.2
३	रु. ६०-८० हजारसम्म	87	7.5
४	रु. ८० हजार-१ लाखसम्म	117	10.1
५	रु. १ लाख देखी डेढ लाखसम्म	314	27.1
६	रु. डेढलाख देखी २ लाख सम्म	203	17.5
७	रु. २ लाख भन्दा बढी	331	28.6
८	**जम्मा**	**1157**	**100.0**

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

४.३ पेशा अनुसार जनसंख्या

गाविसको मुख्य आम्दानी र जिविकोपार्जनको स्रोत भनेकै कृषि र पशुपालनहो र परम्परावादी कृषि प्रणालीका कारणले उल्लेख्य मात्रामा उत्पादन भइ यसै माथि निर्भर हुन सकिरहेको छैन । कृषि क्षेत्रमा ठूलो लगानी गरी कृषि व्यावसाय मार्फत जिविकोपार्जनमा टेवा पुऱ्याउन सकिरहेको छैन । कृषिलाई मुख्य पेशाका रुपमा अँगालेका भए पनि ग्रामीण भेगमा परम्परावादी कृषि प्रणालीका कारण पर्याप्त मात्रामा उत्पादन हुन सकिरहेको पाइदैन । जलवायु परिवर्तनको असरका कारण पनि हाल आएर उल्लेख रुपमा अन्नबालीको उत्पादन हुन सकिरहेको छैन । आधुनिक कृषि प्रविधी वा प्रणालीको प्रयोग जस्तै : विउको प्रयोग स्थानिय विउ वा उन्नत जातको, मलको प्रयोग कम्पोष्ट वा रासायनिक , किटनाशक औषधीको प्रयोग, उन्नत कृषि औजार र बेमौसमी तरकारी खेती जस्ता कुराहरूले कृषि उत्पादनमा प्रभाव पारिरहेका हुन्छन् । यस्का अलावा रोजगारको अभावमा विदेश जानेहरूको लहर यस गाविस मात्र हैन सबै तिर व्याप्त छ । यस गाविसमा पनि अधिकांश मानिसहरू रोजगारीको खोजीमा विदेश जाने गरेका छन् । यसगाविसको पेशा अनुसार जनसंख्या सम्बन्धी विस्तृत विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं.16: पेशा अनुसार जनसंख्या विवरण

पेशा	उमेर अनुसार जनसंख्या										
	15-24		24-40		41-60		61 माथी		जम्मा		
	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	जम्मा
कृषि र पशुपालन	162	350	193	631	195	368	167	175	717	1524	2241
नोकरी/जागीर	107	63	182	47	69	10	16	6	374	126	500
उद्योग तथा व्यापार	5	7	54	51	38	22	10	4	107	84	191
ज्याला/मजदुरी	87	61	155	38	92	19	13	4	347	122	469
वैदेशिक रोजगारी	133	9	246	13	58	3	2		439	25	464
व्यवसायिक कार्य (पत्रकार, वकिल, परामर्श आदी)	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	1
धार्मिक कार्य	0	0	3	2	0	0	1	3	4	5	9
अन्य	125	147	12	10		1			137	158	295
जम्मा	619	637	846	792	452	423	209	192	2126	2044	4170

स्रोत : घरधुरी सर्बेक्षण, २०७२

४.४ खेती गरिएको जग्गा जमिन

यस गाविसमा आफ्नो जमिन आफैले उपभोग गर्ने मानिसहरूको नै बाहुल्यता रहेको छ । जस्मा १०७७ कृषक संख्याले आफ्नो जमिन आफैले कमाउने गरेका छन् भने २३ कृषक संख्याले अरुको जग्गा कमाइ खेतीपाती गरिरहेका छन् । यस गाविसको जमिन उपभोग अनुसार कृषक जनसंख्या सम्बन्धी विस्तृत विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं.17: स्रोत अनुसार आम्दानी विवरण

वडा नम्बर	कृषक संख्या		जग्गाको स्वामित्व खेती गरिएको क्षेत्रफल (हेक्टर)						
	आफ्नो जग्गा आफैले कमाएका	अरुको जग्गा कमाएका	आफ्नो जग्गा आफैले कमाएको		अरुको जग्गा कमाएको		जम्मा		
			खेत	बारी	खेत	बारी	खेत	बारी	जम्मा
1	88	8	8.2	22.8	0.3	2.2	8.5	25.0	33.5
2	150	3	24.2	19.8	0.6	0.2	24.8	20.0	44.9
3	110	1	15.4	13.8		0.2	15.4	14.1	29.5
4	146	0	35.7	23.7	0	0	35.7	23.7	59.4
5	89	0	24.0	18.1	0	0	24.0	18.1	42.1
6	104	0	22.4	2.9	0	0	22.4	2.9	25.3
7	211	0	47.7	10.0	0	0	47.7	10.0	57.8

वडा नम्बर	कृषक संख्या		जग्गाको स्वामित्व खेती गरिएको क्षेत्रफल (हेक्टर)						
	आफ्नो जग्गा आफैले कमाएका	अरुको जग्गा कमाएका	आफ्नो जग्गा आफैले कमाएको		अरुको जग्गा कमाएको		जम्मा		
			खेत	बारी	खेत	बारी	खेत	बारी	जम्मा
8	93	5	29.9	12.6	1.5	0	31.4	12.6	44.0
9	86	6	20.5	25.0	0.5	2.0	21.0	26.9	47.9
जम्मा	**1077**	**23**	**228.1**	**148.7**	**2.8**	**4.6**	**230.9**	**153.3**	**384.2**

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

४.५ सिंचित जग्गा सम्बन्धी विवरण

यस पार्श्वचित्र निर्माणका लागि गरिएको आधारभुत घरधुरी सर्भेक्षण २०७३ का अनुसार यस गाविस को सिंचित क्षेत्रफल 260.6 वर्ग कि.मी. र असिंचित क्षेत्रफल 123.6 वर्ग कि.मी. छ भने जम्मा क्षेत्रफल 392.8वर्ग कि.मी. रहेको छ । यस गा.वि.स को सिंचित जग्गा सम्बन्धी विस्तृत विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. 18: सिंचित जग्गा सम्बन्धी विवरण

वडा नम्बर	सिंचाईको अवस्था		जम्मा क्षेत्रफल
	सिंचित क्षेत्रफल	असिंचित क्षेत्रफल	
1	8.5	25.0	33.5
2	31.3	13.6	44.9
3	33.7	4.2	37.9
4	37.3	22.1	59.4
5	24.9	17.2	42.1
6	24.1	1.2	25.3
7	47.5	10.3	57.8
8	32.6	11.4	44
9	20.7	27.2	47.9
जम्मा	**260.6**	**123.6**	**392.8**

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

४.६ कृषिजन्य उत्पादनको विवरण

दशरथपुर गाविसको मुख्य उत्पादन अन्नवाली नै हो भने दोश्रोमा दलहन पर्दछ । यहाँ विभिन्न वालीका लागि प्रयोग गरिने जग्गाको क्षेत्रफल निम्नानुसार रहेको पाईन्छ ।

तालिका नं.19: कृषिजन्य उत्पादनको विवरण

क्र.सं.	बालीको विवरण	खेती गरिएको जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	उत्तरदाता घरधुरी	औसत क्षेत्र र घरधुरी (कठ्ठा)	जम्मा उत्पादन (टन)
1	धान	200.90	813	7.30	6394.78
2	गहुँ	233.53	904	7.63	3397.03
3	मकै	115.13	526	6.46	1994.43
4	कोदो	0.78	6	3.83	18.60
5	मास	0.06	2	0.85	1.00
6	सिमी	0.34	6	1.67	11.75
7	मुसुरो	3.76	43	2.58	71.12
8	चना (Chick Pea)	19.69	138	4.21	276.77
9	अन्य ……	4.93	65.00	7.80	86.80
10	**तरकारी बाली**	13.40	206	1.92	684.27
11	**नगदे वाली**	0.07	1	2.00	0.12
12	अदुवा	0.47	8	1.75	31.50

क.सं.	बालीको विवरण	खेती गरिएको जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	उत्तरदाता घरधुरी	औसत क्षेत्र र घरधुरी (कठ्ठा)	जम्मा उत्पादन (टन)
13	चिया/कफी	0.03	1	1.00	0.20
14	तील	0.56	12	1.37	25.40
15	अन्य	0.05	2	0.75	4.50
	फलफूल खेती				
16	आँप	0.52	10	1.55	24.75
17	लिची	0.30	5	1.80	14.00
18	केरा	0.56	5	3.30	15.00
19	अमिलो जात	0.10	3	1.00	12.00
20	**जडीवुटी**	2.95	47	1.85	227.12
21	**अन्य**	0.47	6.00	3.60	29.10

स्रोत : घरधुरी सर्बेक्षण, २०७२

४.७ पशुधन तथा उत्पादनको अवस्था

हाम्रो अधिकांश ग्रामीण क्षेत्र कृषिमा आधारित रहेको छ । कृषि पेशा भन्नाले खेतीपाती गर्ने र पशुपंक्षि पालन गर्ने दुवैलाई जनाउँदछ । ग्रामीण भेगमा मानिसहरूले अनिवार्य रुपमा दुग्धजन्य, मासुजन्य र मलका लागि अनिवार्य रुपमा पशुपंक्षी पालन गर्ने गरेको पाइन्छ । दशरथपुर गाविसका जनताको प्रमुख पेशा कृषि नै भएकोले यहाँका जनताहरूले पशुपालन गर्ने गर्दछन । त्यसमध्ये पनि आय आर्जनका हिसाबले महत्वपूर्ण मानिने र बाखापालनका लागि उपयुक्त हावापानी, चरन समेत पाईने भएकाले बाखा पालन गरेको पाईन्छ भने गाई गोरु तथा भैंसी पनि पाल्ने गरेको पाईन्छ । पशु पंक्षि पालन र उत्पादन सम्बन्धी विवरण तालिकामा दिईएको छ ।

तालिका नं.२०: स्रोत अनुसार आम्दानी विवरण

क.सं.	किसिम	संख्या			उत्पादन		
		स्थानीय	उन्नत	जम्मा	दूध (लि.)	मासु (के.जी.)	उन (के.जी.)
क	**पशु**						
१	गाई/गोरु	503	4	507	44571	0	0
२	भैंसी/राँगा	3915	224	4139	25296	28951.5	0
३	वाखा/खसी	150	2	152	0	5879	170
४	सुँगुर/वंगुर	1	0	1	0	6270	
५	घोडा/खच्चर	2	0	2	0	0	0
६	भेडा/च्यांग्रा	17	0	17	0	350	47
७	अन्य.........	0	0	0	0	0	0
ख	**पंक्षी**	स्थानीय	उन्नत	जम्मा	अण्डा (सख्या)	मासु केजी	0
१	कुखुरा	3308	8552	11860	6855	17623	0
२	हाँस	15	0	15	0	27	0

स्रोत : घरधुरी सर्बेक्षण, २०७२

४.८ खाद्य सुरक्षा तथा खाद्य उपलब्धता

यस गाविसमा स्थानिय स्तरमै आफ्नै उत्पादन बाट ३ महिना सम्म मात्र खान पुग्ने घरपरिवार संख्या ४१३ रहेको छ भने आफ्नो उत्पादनले १२ है महिना खान पुग्ने र बचत गर्ने परिवारको संख्या १६ रहेको छ । त्यसै गरी आफ्नो उत्पादनबाट ९ देखि १२ महिना सम्म खान पुग्ने घरपरिवार संख्या १९८ रहेको छ । सो सम्बन्धी विस्तृत विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. 21: खाद्यान्न आत्मनिर्भरता अनुसार घरधुरी विवरण

वडा नम्बर	आफ्नो उत्पादनबाट खान पुग्न महिना अनुसार घरधुरी						
	उत्पादन नभएको	३ महिना भन्दा कम	३-६ महिना	६-९ महिना	९-१२ महिना	१२ है महिना पुग्ने र बचत हुने	जम्मा
1	0	13	54	27	7	0	101
2	1	53	52	28	14	4	152
3	1	30	52	11	11	5	110
4	8	20	61	21	49	0	159
5	26	34	24	6	31	1	122
6	0	15	33	34	22	0	104
7	0	44	69	69	28	1	211
8	7	29	31	20	20	3	110
9	0	20	37	18	16	2	93
जम्मा	**43**	**258**	**413**	**234**	**198**	**16**	**1162**

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

४.९ पारिवारिक खर्च विवरण

यस गाविसमा मानिसहरूले आधारभुत आवश्यकता परिपुर्ति देखि लिएर अतिरिक्त आवश्यकताको लागि खाना खर्च, लत्ता कपडा, शिक्षा, स्वास्थ्य उपचार, चाड पर्व, मनोरञ्जन, कृषि उत्पादन लगाएत विभिन्न शिर्षकमा खर्च गर्ने गरेको पाइएको छ। सबैभन्दा धेरै खाना खर्चमा रु.47,852.1 खर्च हुने गरेको छ। त्यसै गरी लत्ता कपडामा रु. 16,507.0 हुने गरेको छ। शिक्षा, स्वास्थ्य उपचार, चाडपर्व मनोरञ्जन र कृषि, उद्योग र व्यापारमा गरी जम्मा खर्च रु. 69350.1 भएको देखिन्छ । साथै यस गाविसमा वार्षिक रुपमा सम्पूर्ण आधारभुत तथा अतिरिक्त आवश्यकता परिपुर्ति गरी जम्मा खर्चरु.133,709.2 भएको देखिन्छ। वार्षिक खर्च सम्बन्धी विस्तृत विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नं.22: स्रोत अनुसार खर्च विवरण

क.सं.	खर्च विवरण	औषत बार्षिक खर्च रकम (रु.)	प्रतिशत
१	खाना खर्च	47,852.1	35.8
२	लत्ता कपडा	16,507.0	12.3
३	शिक्षा	22,180.0	16.6
४	औषधी उपचार	14,546.3	10.9
५	चाडपर्व तथा मनोरञ्जन	15,361.0	11.5
६	कृषि, उद्योग र व्यापार	10,437.7	7.8
८	संचार तथा अन्य	6,825.0	5.1
	जम्मा	**133,709.2**	**100.0**

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

४.१० खर्च अनुसार परिवार विवरण

यस गाविसका अधिकांश घरपरिवारहरूको आम्दानीको स्रोतको मुख्य आधार हेर्दा कृषि र पशुपालन नै रहेको देखिन्छ। यस्का अलावा व्यापार, उद्योग, नोकरी, वैदेशिक रोजगारी र ज्याला मज्दुरीलाई पनि मुख्य आम्दानीको स्रोतको रुपमा पनि लिन सकिन्छ। यस गाविसमाखर्चको आकार अनुसार परिवार सम्बन्धी विस्तृत विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नं.23: खर्चको आकार अनुसार परिवार विवरण

क.सं.	खर्चको आकार	परिवार संख्या	प्रतिशत
१	रु. ४० हजार भन्दा कम	34	2.9
२	रु. ४०-६० हजारसम्म	96	8.3

क्र.सं.	खर्चको आकार	परिवार संख्या	प्रतिशत
३	रु. ६०-८० हजारसम्म	161	13.9
४	रु. ८० हजार १ लाखसम्म	211	18.2
५	रु. १ लाख देखी डेढ लाखसम्म	383	33.1
६	रु. डेढ लाख देखी २ लाख सम्म	159	13.7
७	रु. २ लाख भन्दा बढी	114	9.8
	जम्मा	1158	99.9

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

४.११ बैंक खाता सम्बन्धी विवरण

यस गाविसका केहि घरपरिवारहरू बैकिङ्ग कारोबारमा पनि आबद्ध छन्। यस गाविसमा बैकिङ्ग कारोबारमा आबद्ध परिवार सम्बन्धी विस्तृत विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं.24: बैंक खाता अनुसार परिवार विवरण

वडा नम्बर	बैंक खाता		खाताको किसिम अनुसार वैंक खाता हुने परिवार		
	भएका परिवार	नभएका परिवार	बचत	मुद्धती	चल्ती
1	8	93	2	0	6
2	54	98	0	0	54
3	56	54	11	0	47
4	72	87	44	2	26
5	66	56	37	3	26
6	43	61	39	0	4
7	47	164	34	1	12
8	16	94	3	2	11
9	6	87	4	0	2
जम्मा	368	794	174	8	188

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

४.१२ बैंक खाताको को उद्देश्य सम्बन्धी विवरण

यस गाविसका केहि घरपरिवारहरू बैकिङ्ग कारोबारमा पनि आबद्ध छन्। बैकिङ्ग कारोबारमा आबद्धहुनुको उदेश्य सम्बन्धी विस्तृत विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं.25: बैंक खाताको उद्देश्य अनुसार घरधुरी विवरण

वडा न.	बैंक खाताको उद्देश्य अनुसार घरधुरी				
	बचत जम्मा गर्न	लगानी गर्न	उद्योग व्यवसाय गर्न	कारोबार गर्न	अन्य
1	4	0	0	4	0
2	1	0	1	52	0
3	8	0	1	48	0
4	51	0	1	20	0
5	42	0	2	22	0
6	39	1	1	2	0
7	36	7	1	3	0
8	2	0	1	13	0
9	4	0	0	1	1
जम्मा	187	8	8	165	1

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

४.१३ वैदेशिक रोजगारीको स्थिति

यस गाविसका ६६४ घरपरिवारहरूवैदेशिक रोजगारी पनि आबद्ध रहेका छन्, जसमा महिला २९ र परुष ६३५रहेका छन् र अवधि अनुसार वैदेशिक रोजगारीमा जानेको संख्या ५८२ रहेको छ। यस सम्बन्धीविस्तृत विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नं.26: वैदेशिक रोजगारी सम्वन्धी विवरण

वडा न.	वैदेशिक रोजगारीमा गएकाको संख्या							अवधि अनुसार वैदेशिक रोजगारीमा जानेको संख्या				
	महिला	पुरुष	जम्मा	भारत	खाडी मुलुक	अन्य देश	जम्मा	३ बर्ष भन्दा कम	३-५ बर्ष	५-१० बर्ष	१० बर्ष बढी	जम्मा
1	2	92	94	91	2	1	94	84	4		2	90
2	8	131	139	123	16		139	60	45	12	2	119
3	4	58	62	44	18		62	31	20	6	3	60
4		76	76	48	16	12	76	50	4	1	9	64
5	4	41	45	28	14	3	45	32	4		4	40
6	1	37	38	15	20	3	38	26	2	1		29
7	1	72	73	29	42	2	73	51	9	5	1	66
8	5	61	66	48	18		66	49	4	2	1	56
9	4	67	71	61	9	1	71	50	1		7	58
जम्मा	**29**	**635**	**664**	**487**	**155**	**22**	**664**	**433**	**93**	**27**	**29**	**582**

स्रोत : घरधुरी सर्बेक्षण, २०७२

४.१४ ऋणको विवरण

यस गाविसका मानिसहरूले आवश्यकता पर्दा व्यक्तिगत र संस्थागत रुपमा विभिन्न संघसंस्था वा स्थान, व्यक्ति, साहुमहाजनहरूबाट ऋण लिने गरेको पाइन्छ । हाल आएर यस गाविसमा विभिन्न बचत तथा ऋण सहकारीहरू संचालनमा रहेकोले बचतकर्ताहरूले आआफ्ना सहकारी संस्थाहरूबाट निश्चित समयका लागि विभिन्न व्यक्तिगत तथा संस्थागत प्रयोजनका लागि ऋण लिने गरेको पाइन्छ । यस गाविसमा ६४९ घरपरिवारले विभिन्न प्रयोजनका लागि ऋण लिने गरेको देखिनछ । साथै सबैभन्दा धेरै सहकारी संस्था बाट ऋण लिने गरेको पाइन्छ । ऋण लिने स्थान र परिवार संख्या सम्बन्धी विस्तृत विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं.27: श्रोत अनुसार ऋण लिने घरधुरी विवरण

वडा नम्बर	घरधुरी संख्या		श्रोत अनुसार ऋण लिने घरधुरी संख्या					
	ऋण लिने	ऋण नलिने	बैक	सहकारी	समूह वा संस्था	साहु महाजन	नातेदार	अन्य
1	62	39	3	34	28	1	7	0
2	106	46	10	70	9	17	27	0
3	81	29	18	55	7	5	23	0
4	115	44	4	107	2	0	10	0
5	83	39	14	65	15	1	9	0
6	22	82	0	14	0	0	14	0
7	46	165	2	31	2	1	39	0
8	83	27	3	42	38	23	44	0
9	51	42	5	15	13	5	29	0
जम्मा	**649**	**513**	**59**	**433**	**114**	**53**	**202**	**0**

स्रोत : घरधुरी सर्बेक्षण, २०७२

दशरथपुर गाविसका जनताले आफ्नो विभिन्न उद्देश्यकालागि विभिन्न निकाय संघ संस्था, समूह, व्यक्तिबाट ऋण लिने गरेको पाईन्छ। यसरी ऋण लिने घर परिवारको वडागत संख्या र ऋण उपयोगका क्षेत्रहरू निम्नानुसार रहेको पाईन्छ ।

तालिका नं.28: ऋण लिनुको उद्देश्य

वडा नम्बर	ऋणको उद्देश्य अनुसारका घरधुरी								
	घरायसी कार्य वा घर खर्च	कृषि तथा पशुपालन	उद्योग तथा व्यापार	सामाजिक तथा धार्मिक कार्य	शिक्षा	औषधी उपचार	बैदेशिक रोजगार	अन्य	जम्मा
1	55	5	3	0	2	2	1	1	69
2	77	11	6	0	10	12	5	6	127
3	48	9	2	0	16	20	5	1	101
4	70	29	9	1	16	22	31		178
5	53	9	19	0	15	13	5	3	117
6	16	1	1	0	11	0	3	0	32
7	31	8	7	0	16	19	4	0	85
8	74	32	10	4	19	22	10	2	173
9	33	2	6	1	4	7	7	0	60
जम्मा	**457**	**106**	**63**	**6**	**109**	**117**	**71**	**13**	**942**

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

४.१५ कृषि सामाग्री र साधन उपयोगको परिमाण

दशरथपुर गाविसका जनताले कृषिलाई मुख्य पेशाका रुपमा अँगालेका भए पनि परम्परावादी कृषि प्रणालीका कारण पर्याप्त मात्रामा उत्पादन हुन सकिरहेको पाइदैन । जलवायु परिवर्तनको असरका कारण पनि हाल आएर उल्लेख रुपमा अन्नबालीको उत्पादन हुन सकिरहेको छैन । आधुनिक कृषि प्रविधी वा प्रणालीको प्रयोग जस्तै : विउको प्रयोग स्थानिय विउ वा उन्नत जातको, मलको प्रयोग कम्पोष्ट वा रासायनिक , किटनाशक औषधीको प्रयोग जस्ता कुराहरूले कृषि उत्पादनमा प्रभाव पारिरहेका हुन्छन् । प्रविधी प्रयोगको ज्ञानको अभावका कारण पनि कृषि उत्पादनमा असर गरिरहेको पाइन्छ । कृषि सामग्रीको उपयोग सम्बन्धी विस्तृत विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं.29: कृषि सामाग्री उपयोगको विवरण

वडा नम्बर	कृषि प्रविधि, सामग्री तथा साधनको परिमाण													
	गोठेमल (डोको)		उन्नत बीउ विजन (केजी)		युरिया (केजी)		पोटास (केजी)		डिएपी (केजी)		रासायनिक औषधी (लि.)		जैविक विषादी (केजी वा ली.)	
	जम्मा	औषत	जम्मा	औषत	जम्मा	औषत	जम्मा	औसत	औषत	जम्मा	औषत	जम्मा	औषत	जम्मा
1	6080	70.7	30	10	195	39.0	0	0	0	0	35	11.66	0	0
2	21515	151.5	205	68.33	25	6.3	4	4	0	0	0	0	0	0
3	13105	123.6	342	19	304	9.5	36	7.2	83	20.8	8	8	0	0
4	12326	113.1	842	13.16	2945	22.0	995	8.089	1468	11.7	268	4.2539683	0	0
5	5830	126.7	855	38.86	1910	28.9	654	10.9	1393	24.9	408.5	9.08	0	0
6	10000	117.6			738	9.3	241	8.033	71	23.7	846	23.5	115	7.67
7	25833	174.5	203	40.6	1207	10.1	571	6.344	150	21.4	274.5	7.625	111	4.12
8	21545	231.7	156	15.6	1809	21.5	154	4.813	320	10.3	0	0	0	0
9	12094	147.5	132	8.8	827	18.0	0	0	40	20.0	2	2	200	200
जम्मा	**128328**	**143.1**	**2765**	**19.75**	**9960**	**17.5**	**2655**	**7.79**	**3525**	**15.5**	**1842**	**66.13**	**426**	**211.78**

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

४.१६ कृषि उपजमा लाग्ने रोग कीरा

दशरथपुर गाविसमा विभिन्न वाली तथा कृषि उपजमा रोग तथा कीराको प्रकोपले क्षति पुऱ्याउने गर्दछ । जसको कारण यस क्षेत्रमा तरकारी, फलफुल, खाद्यान्न, दलहन तथा नगदे वालीको उत्पादनमा नकारात्मक प्रभाव पर्ने गर्दछ । यस क्षेत्रमा देखापर्ने यस्ता रोग तथा कीराको विवरण वाली अनुसार देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं.३०: कृषि वालीमा लाग्ने रोग किरा सम्बन्धी विवरण

तरकारी वालीमा लाग्ने रोगको नाम	फलफूल खेतीमा लाग्ने रोगको नाम	खाद्यान्न वालीमा लाग्ने रोगको नाम	दलहन वालीमा लाग्ने रोगको नाम	नगदे वालीमा लाग्ने रोगको नाम
फेद कुहिने	आपको फल झर्ने	कालोपोके	लाहि किराको संक्रमण	गानो कुहिने अलैचिको
खपटे किराको संक्रमण	फड्के किराको संक्रमण	सिन्दुरे खैरे	मोज्याड भाइरस	छिर्के फुर्के
डढुवा	फलमा औशा पर्ने	लाहि किराको संक्रमण	एन्थ्याकनोज	अदुवाको गानो कुहिने
फेदकाट्ने	ग्रिनिङ्ग रोग	मरुवा	सिन्दुरे रोग	अदुवाको पातको थोप्ले
पउडरी मिल्ड्यू	क्याङ्कर	गमारो	धुले ढुसी। खराने	बदामको बेना कुहिने
वन्दाको पुतलि	कोक्रे, कालो,ध्वासे	जरा कुहिने		
झ्राहलाउने,जरामा गाँठापर्ने	फेद कुहिने	खुम्रे किराको संक्रमण		

स्रोत : कृषि सेवा केन्द्र तथा समुह छलफल, २०७२

४.१७पशुपन्छीमा लाग्ने रोग

यस क्षेत्रमा मौसम अनुसार लाग्ने विभिन्न खालका रोगले बेला वखतमा क्षति पुऱ्याउने गर्दछ । जसको कारण पशु पन्छीजन्य उत्पादनमा क्षति पुग्दछ । यस्ता रोग व्यधीलाई कतिपयले घरमै त कतिले भेटेरनरीमा उपचार गराउने गर्दछन । यहाँ देखा पर्ने रोग तथा उपचारको अभ्यासलाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं.३१: कृषि वालीमा लाग्ने रोग किरा सम्बन्धी विवरण

पशुपन्छी जन्य उत्पादन	रोगको नाम	घरैमा उपचार गराउने	भेटेरनरीमा उपचार गराउने
पशु	जुका, चरचरे, खोरेत, गम्बारो, पि पि आर, थुनेलो, मुवालो, रानिखेत, बाँझोपना	२५७	१६८
पंक्षी	रानिखेत, गम्बारो, कोलिबेसिलोसिस, कक्सिडियोसिस, कुखुराको टाइफाइड, जुका, बर्डफ्लु		
माछा	अक्सिजनको कमि, गिल्स कुहिने, ढिकोडिना, जुम्रा, जुका, सेतोथो प्लेरोग, गाइरोडक्टाइलाइन, डि यु एस रोग		

स्रोत : कृषि सेवा केन्द्र तथा समुह छलफल, २०७२

४.१८ संस्थागत रुपले उपलब्ध प्राविधिक तथा सीपयुक्त जनसक्ति

गाविसमा रहेका कृषि तथा स्वास्थ्यसँग सम्बन्धीत संस्थाहरूमा कार्यरता प्राविधिक तथा सीपयुक्त व्याक्तिहरू रहेका छन् । गाविसमा उपलब्धहुन सक्ने विशेष दक्षता भएका मानव संसाधनको विवरण देहाय अनुसार रहेको छ ।

तालिका नं.३२: उपलब्ध प्राविधिक मानव संशाधनको विवरण

विषय क्षेत्र	प्राविधिक मानव संशाधन		
	पुरुष	महिला	जम्मा
कृषि तथा पशु	6	3	9
इञ्जिनियरिङ्ग	1	0	1
स्वास्थ्य	13	9	22
अन्य	1	0	1
जम्मा	21	12	33

स्रोत : समुह छलफल,२०७२

४.१९ औद्योगिक विकासको अवस्था

गाविसमा खासै उल्लेखनीय ठूला ठुला उद्योग नभएतापनि साना साना उद्योगहरू, परम्परागत उद्योगहरू रहेको पाईन्छ । गाविसमा रहेका साना उद्योग सम्बन्धी वडागत रुपमा संख्यात्मक विवरण एवं त्यसमा रोजगार संख्या निम्न अनुसार तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं.३३: औद्योगिक अवस्था सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	उद्योग (घरेलु तथा साना, मझौला, ठूला)		उद्योगबाट प्रत्यक्ष रोजगारी संख्या	उत्पादन हुने सामग्री नाम
	किसिम	संख्या		
१	तामाको भाँडा बनाउने	३	३	तामाको भाँडा
	आरन	१	१	फलामको भाँडा तथा सामान
	कुटानी पिसानी मिल	१	१	चामल, पिठो
२	राडी, पाखी उद्योग	२	४	उनको राडी, पाखी
	आरन उद्योग	१	१	फलामका भाँडा सामान
	टेलर (सिलाई-कटाई)	१	१	तयारी कपडा
३	बाँस निगालोका सामान बनाउने उद्योग	१	१	डोको, नाङ्लो
	इटा, टायल उद्योग	१	५	इटा, टायल
	डोको नाम्लो उद्योग	१	१	डोका, नाम्ला
४	राइस मिल	१	२	चामल, पिठो
	टेलर (सिलाई-कटाई)	२	३	तयारी कपडा
	आरन उद्योग	२	२	फलामका औजार तथा भाँडा
	पानी घट्ट	३	३	पिठो
५	राईस मिल	१	१	चामल, पिठो
	आरन उद्योग	१	१	फलामका औजार तथा भाँडा
	टेलर (सिलाई-कटाई)	७	१	तयारी कपडा
	टायल उद्योग	१	५	सिमेन्ट टायल, ब्लक
७	आरन उद्योग	१	१	फलामका औजार तथा भाँडा
	कुटानी, पिसानि मिल	१	१	चामल, पिठो
	टेलर (सिलाई कटाई)	१	१	तयारी कपडा
८	कुटानी पिसानी मिल	१	२	चामल, पिठो
	आरन उद्योग	१	१	फलामका औजार तथा भाँडा
	डोका, डाला उद्योग	१	१	डोको, डाला तथा बाँसका सामान
९	पानीमिल	१	२	चामल, तेल
	काठको ठेकी उद्योग	१	१	काठका ठेकी
	पानीघट्ट	१	१	पिठो

स्रोत : समुह छलफल,२०७२

४.२० आयात तथा निकासीको स्थिति

गाविसको निकासी र आयातको अवस्थालाई हेर्दा गाविसबाट खाद्यान्न निर्यात हुने भएता पनि मौसमअनुसार तरकारीको आयात र निर्यातको स्थिति निर्धारण हुने गरेको देखाउँछ ।यस सन्दर्भ गत आर्थिक बर्षका कृषिजन्य वस्तुको आयात तथा निर्यातको परिमाणत्मक स्थिति देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं.३४: परिमाण अनुसार आयात तथा निर्यात सम्बन्धी विवरण

निर्यात तथा आयात हुने प्रमुख कषि उपजको नाम	इकाई	गाविसबाट आयात हुने परिमाण	गाविसमा निर्यात हुने परिमाण	कैफियत
खाद्यान्न				

निर्यात तथा आयात हुने प्रमुख कषि उपजको नाम	इकाई	गाविसबाट आयात हुने परिमाण	गाविसमा निर्यात हुने परिमाण	कैफियत
धान	मे.ट.	10.13	0	
गहुँ	मे.ट.	06.35	0	
मकै	मे.ट.	3.85	0	
तरकारी र फलफुल				
बन्दा	मे.ट.	1.75	2.1	
टमाटर	मे.ट.	1.5	1.7	
आलु	मे.ट.	5.4	0.5	
काउली	मे.ट.	2.5	3.3	
गोभि	मे.ट.	1.3	2.6	
भन्टा	मे.ट.	1.4	1.5	
प्याज	मे.ट.	1.2	3.5	
सिमी	मे.ट.	1.6	0	
द्यलहन				
मसुरो	मे.ट.	9.5	0	
अरहर	मे.ट.	3.6	0	
मास	मे.ट.	2.6	0	
केराउ	मे.ट.	2.3	0	
मटरा	मे.ट.	1.5	0	
तेलहन				
तोरी	मे.ट.	3.5	0	
नगदेबाली				
सुर्यमुखी	मे.ट.	0.3	0	
अदुवा		1	0	
तील		0.5	0	
पशुजन्य उत्पादन				
दुध तथा दुधजन्य उत्पादन	लिटर	2000	0	

स्रोत : कृषि सेवा केन्द्र, २०७२

परिच्छेद ५: सामाजिक स्थिति

यस परिच्छेदमा शिक्षा, स्वास्थ्य, मानव संसाधन, लक्षित वर्ग, खेलकुद आदि क्षेत्रसँग सम्वन्धित विवरण समावेस गरिएको छ ।

५.१ शैक्षिक संस्था तथा शैक्षिक स्थिति

मानवीय विकासको मुख्य आधारस्तम्भ शिक्षा नै भएकोले यसको विकास र पहुँच जनताका लागि अनिवार्य नै भइसकेको छ । राज्यले प्रत्येक जनता शिक्षाको उज्यालो ज्योतीबाट बञ्चित नहुन भन्ने मूल उद्देश्यका साथ र जनतालाई आफ्नै प्रयासमा शिक्षा आर्जनका लागि यस गाविसमा पनि सामुदायिक, सरकारी विद्यालय स्थापना गरी शैक्षणिक क्रियाकलापहरू संचालन गरिरहेका छन् । शिक्षा मानव जीवनको तेश्रो आँखा हो र कोही पनि शिक्षाको उज्यालो ज्योतीबाट बञ्चित नहुन भन्ने मूल उद्देश्यका साथ नेपालका प्रत्येक गाविसहरूमा बालविकास केन्द्र, प्रावि, निमावि, मावि, उमावि र क्याम्पसहरूका साथै प्राविधीक शिक्षालयहरूको स्थापना गर्दै आइरहेका छन् । जुन स्थानिय स्तर वा समुदायद्वारा संचालिन छन् भने अंग्रेजी भाषाको विकासका लागि नीजि शैक्षिक संस्थाहरूको रुपमा बोर्डिङ स्कुलहरूको पनि स्थापना गरिएका छन् । साथै शिक्षा सम्पूर्ण क्षेत्रको सकारात्मक विकास र परिवर्तनका लागि अपरिहार्य आधारभूत आवश्यक आधारका रुपमा स्थापीत भइसकेको छ । त्यही अनुसार यस गाविस भित्र रहेका शैक्षिक संस्थाहरूको संख्यात्मक विवरण वडागतरुपमा देहायवमोजिमको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं.35: गाविस भित्रका शैक्षिक संस्था सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	पूर्व प्राथमिक				प्राथमिक			
	सामुदायिक	संस्थागत	अन्य	जम्मा	सामुदायिक	संस्थागत	अन्य	जम्मा
१	1	0	0	1	1	0	0	1
२	1	0	0	1	1	0	0	1
३	0	0	0	0	0	0	0	0
४	1	0	0	1	1	0	0	1
५	1	0	0	1	1	0	0	1
६	1	0	0	1	1	0	0	1
७	1	0	0	1	1	0	0	1
८	1	0	0	1	1	0	0	1
९	0	0	0	0	0	0	0	0
जम्मा	7	0	0	7	3	0	0	7

स्रोत : समुह छलफल, २०७२

५.१.१ साक्षरताको स्थिति

यस गाविसको हालको शैक्षिक अवस्थालाई विश्लेषण गर्दा शैक्षिक विकास र चेतना अभिवृद्धिको कारण निरक्षर भन्दा साक्षर मानिसहरूको संख्या धेरै रहेको छ । हाल यो गाविसमा २२८ बालबालिकाहरू निरक्षर रहेको पाइएको छ । गाविसको कूल १५ बर्ष माथीको जनसंख्या मध्ये साक्षर जनसंख्या ९४.३७प्रतिशतर असाक्षर जनसंख्या ५.६३ प्रतिशतरहेको देखिन्छ । साक्षरता सम्बन्धी विस्तृत विवरण निम्नानुसार तालिकाहरूमा वडागत रुपमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं.36: साक्षरता सम्बन्धी विवरण

वडा नम्बर	१५ बर्ष माथिको जनसंख्या			निरक्षर जनसंख्या			साक्षर जनसंख्या			साक्षरता प्रतिशत		
	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा
1	190	177	367	2	1	3	188	176	364	98.95	99.44	99.18
2	255	254	509	16	23	39	239	231	470	93.73	90.94	92.34
3	196	184	380	7	23	30	189	161	350	96.43	87.50	92.11
4	277	275	552	7	34	41	270	241	511	97.47	87.64	92.57
5	227	207	434	7	9	16	220	198	418	96.92	95.65	96.31
6	190	203	393	8	28	36	182	175	357	95.79	86.21	90.84
7	377	355	732	10	26	36	367	329	696	97.35	92.68	95.08
8	198	174	372			0	198	174	372	100.00	100.00	100.00
9	159	149	308	10	17	27	149	132	281	93.71	88.59	91.23
जम्मा	2069	1978	4047	65	160	228	2002	1817	3819	96.76	91.86	94.37

स्रोत : घरधुरी सर्बेक्षण, २०७२

५.१.२ विद्यालयमा बाल विकासको (ECD) अनुभवप्राप्त विद्यार्थी

गाविसमा विद्यालय शिक्षाको प्रारम्भिक तहमा प्रवेश गर्नुभन्दा पहिले वालविकास केन्द्रमा भर्ना हुने वालवालिकाको संख्या देहाय वमोजिम रहेको छ । वाल विकासको अनुभव प्राप्त विद्यार्थी सम्बन्धी विवरण देहाय वमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं.37: वाल विकासको अनुभव प्राप्त विद्यार्थी सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	जम्मा विद्यार्थी संख्या	ECDको अनुभव भएका विद्यार्थी संख्या
१	श्री जनकल्याण प्रा.बिभैंसे दमार	27	10
२	श्री जनप्रिय नि.मा.बि ब्याँबरे	283	28
३	श्री शहिद स्मृती प्रा.बि अम्रैयागढी	50	21
४	श्री जीवनज्योति उच्च मा.बि.	967	23
५	श्री सरस्वति प्रा.बि कमैघारी	55	15

६	श्री कृष्ण प्रा.बि सिमले	42	15
७	श्री जनक मा. बि. गमखोला	47	35
जम्मा		1471	147

स्रोत : सम्वन्धित विद्यालयको अभिलेख, २०७२

५.१.३ तहगत रुपमा विद्यार्थीको संख्यात्मक अवस्था

विद्यालय शिक्षाको प्राथमिक तहमा विद्यार्थीहरूले अध्ययन गर्ने यस गाविसमा शैक्षिक संस्थाहरूमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरूको संख्यात्मक स्थिति पनि भिन्न रहेको छ। गाविस क्षेत्रमा रहेका विद्यालयहरूमा अध्ययन गर्ने प्राथमिक तहका विद्यार्थीको संख्यात्मक स्थिति देहाय वमोजिम रहेको छ।

तालिका नं.38: तहगत रुपमा विद्यार्थी विवरण

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	विद्यालयको किसिम	प्राथमिक		
			छात्रा	छात्र	जम्मा
१	श्री जनकल्याण प्रा.बि भैंसे दमार	सामुदायिक	14	13	27
२	श्री जनप्रिय नि.मा.बि ब्याँबरे	सामुदायिक	75	75	150
३	श्री शहिद स्मृती प्रा.बि अम्रैयागढी	सामुदायिक	26	26	52
४	श्री जीवनज्योति उच्च मा.बि.	सामुदायिक	130	114	244
५	श्री सरस्वति प्रा.बि कमैघारी	सामुदायिक	32	28	60
६	श्री कृष्ण प्रा.बि सिमले	सामुदायिक	19	23	42
७	श्री जनक मा. बि. गमखोला	सामुदायिक	90	76	166
जम्मा			386	355	741

स्रोत : सम्वन्धित विद्यालयको अभिलेख, २०७२

५.१.४ जातिगत आधारमा प्राथमिक तहमा विद्यार्थी भर्ना विवरण

विभिन्न जात जाति बसोवास गर्ने यस गाविसमा दलित, जनजाति तथा अन्य समुदायका विद्यार्थीहरूले अध्ययन गर्ने गर्दछन् । गाविस क्षेत्र भित्रका विभिन्न विद्यालयमा अध्ययन गर्ने यस्ता समुदायका विद्यार्थीहरूको विवरण देहाय वमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं. 39: जातिगतरुपमा प्राथमिक तहमा विद्यार्थी भर्ना विवरण

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	दलित			ज्नजाति			अन्य			कुल विद्यार्थी		
		छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा
१	श्री जनकल्याण प्रा.बि भैंसे दमार	10	10	20	4	3	7	0	0	0	14	13	27
२	श्री जनप्रिय नि.मा.बि ब्याँबरे	9	13	22	12	18	30	54	44	98	75	75	150
३	श्री शहिद स्मृती प्रा.बि अम्रैयागढी	11	7	18	4	7	11	11	12	23	26	26	52
४	श्री जीवनज्योति उच्च मा.बि.	39	29	68	32	35	67	59	50	109	130	114	244
५	श्री सरस्वति प्रा.बि कमैघारी	10	9	19	6	5	11	15	15	30	32	28	60
६	श्री कृष्ण प्रा.बि सिमले	2	1	3	8	13	21	9	9	18	19	23	42
७	श्री जनक मा. बि. गमखोला	32	27	59	15	20	35	43	29	72	90	76	166
जम्मा		113	96	209	81	101	182	191	159	350	386	355	741

स्रोत : सम्वन्धित विद्यालयको अभिलेख, २०७२

५.१.५ जातिगत आधारमा प्राथमिक तहमा कक्षा छोड्ने विद्यार्थी

यस गाविस क्षेत्रका विद्यालयहरूमा दलित, जनजाति तथा अन्य समुदायका विद्यार्थीहरूको जातिगतरुपमा कक्षा छोड्ने विद्यार्थी विवरणगत वर्ष देहाय बमोजिम रहेको छ।

तालिका नं.40: जातिगतरुपमा कक्षा छोड्ने विद्यार्थी विवरण

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	विद्याययको किसिम	दलित			जनजाति			अन्य			कुल विद्यार्थी		
			छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा
१	श्री जनकल्याण प्रा.बि भैंसे दमार	सामुदायिक	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२	श्री जनप्रिय नि.मा.बि ब्याँबरे	सामुदायिक	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३	श्री शहिद स्मृती प्रा.बि अम्रैयागढी	सामुदायिक	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
४	श्री शहिद स्मृती प्रा.बि अम्रैयागढी	सामुदायिक	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
५	श्री जीवनज्योति उच्च मा.बि.	सामुदायिक	०	1	1	०	2	2	5	7	12	5	10	15
६	श्री सरस्वति प्रा.बि कमैघारी	सामुदायिक	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
७	श्री कृष्ण प्रा.बि सिमले	सामुदायिक	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
८	श्री जनक मा. बि. गमखोला	सामुदायिक	2	2	4	०	1	1	०	०	०	2	3	5
९	श्री जनक मा. बि. गमखोला	सामुदायिक	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
	जम्मा		2	3	5	०	3	3	5	7	12	7	13	20

स्रोत : सम्वन्धित विद्यालयको अभिलेख, २०७२

५.१.६ विद्यालयमा सिकाई उपलब्धी र टिकाउ दर सम्वन्धी विवरण

गाविसमा रहेका विद्यालयहरूको सिकाई उपलब्धी दर र टिकाउ दरको विद्यमान स्थिति हेर्दा विद्यालय अनुसार फरकखालको रहेको छ। सिकाइ उपलब्धीदरलाई हेर्दा यस गाविस भित्र रहेको विद्यालयमा सिकाई उपलब्धी विवरण देहायवमोजिमको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं.41: विद्यालयमा सिकाई उपलब्धी र टिकाउ दर सम्वन्धी विवरण

क्र.सं	विद्यालयको नाम	सिकाइउपलब्धी दर			टिकाउदर		
		कक्षा ३	कक्षा ८	कक्षा१०	कक्षा ५	कक्षा ८	कक्षा १०
१	श्री जनकल्याण प्रा.बि भैंसे दमार	88.88%	०	०	०	०	०
२	श्री जनप्रिय नि.मा.बि ब्याँबरे	66.66%	50.35%	०	०	०	०
४	श्री शहिद स्मृती प्रा.बि अम्रैयागढी	100%	०	०	०	०	०
५	श्री जीवनज्योति उच्च मा.बि.	73.17%	56.30%	48.27%	०	०	०
६	श्री सरस्वति प्रा.बि कमैघारी	78%	०	०	०	०	०
७	श्री कृष्ण प्रा.बि सिमले	100%	०	०	०	०	०
८	श्री जनक मा. बि. गमखोला	58.4%	45.34%	40.00%	०	०	०

स्रोत : सम्वन्धित विद्यालयको अभिलेख, २०७२

५.१.७ विद्यालयमा छात्रबृत्ति पाउने विद्यार्थीको विवरण

गाविस भित्रका विद्यालयहरूले आर्थिक तथा सामाजिक रुपले पछाडी परेका वर्गर जेहन्दार विद्यार्थीलाई छात्रवृत्ति प्रदान गर्ने गरेका छन् । विद्यालयतथाकक्षाअनुसार शैक्षिकवर्ष २०७०/७१मा छात्रबृत्तिपाउने विद्यार्थीको विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ।

तालिका नं.42: विद्यालयमा छात्रबृत्ति पाउने विद्यार्थीको विवरण

विद्यालयको नाम	विद्यालयको किसिम	छात्रबृत्तिको किसिम	छात्रबृत्ति पाउने विद्यार्थीको विवरण		
			प्रावि तह		
			छात्रा	छात्र	जम्मा
श्री जनकल्याण प्रा.बि भैंसे दमार	सामुदायिक	द्यलित	10	10	20
		छात्रा	4	0	4
		अपाङ्ग	0	0	0
		विपन्न	0	0	0
		जेहन्दर	0	0	0
श्री जनप्रिय नि.मा.बि ब्याँबरे	सामुदायिक	दलित	8	14	22
		छात्रा	67	0	67
		अपाङ्ग	0	0	0
		विपन्न	0	0	0
		जेहन्दार	0	0	0
श्री शहिद स्मृती प्रा.बि अम्रैयागढी	सामुदायिक	दलित	0	0	0
		छात्रा	0	0	0
		अपाङ्ग	0	0	0
		जेहन्दार	0	0	0
		विपन्न	0	0	0
श्री जीवनज्योति उच्च मा.बि.	सामुदायिक	दलित	33	32	55
		छात्रा	82	0	82
		अपाङ्ग	0	0	0
		जेहन्दार	0	0	0
		विपन्न	0	0	0
श्री सरस्वति प्रा.बि कमैघारी	सामुदायिक	दलित	13	7	20
		छात्रा	16	0	16
		अपाङ्ग	1	0	1
		जेहन्दार	0	0	0
		विपन्न	0	0	0
श्री कृष्ण प्रा.बि सिमले	सामुदायिक	दलित	2	2	4
		छात्रा	14	0	14
		अपाङ्ग	0	0	0
		जेहन्दार	0	0	0
		विपन्न	0	0	0
श्री जनक मा. बि. गमखोला	सामुदायिक	दलित	31	26	57
		छात्रा	57	0	0
		अपाङ्ग	1	0	0
		जेहन्दार	0	0	0
		विपन्न	0	0	0

स्रोत : सम्वन्धित विद्यालयको अभिलेख, २०७२

५.१.८विद्यालय शान्ति क्षेत्र, विद्यालय सुधार योजना र बाल क्लव सम्बन्धी विवरण

यस क्षेत्रका विद्यालयहरूले विद्यालय शान्ति क्षेत्र, विद्यालय सुधार योजना, वालक्लव गठन तथा वालमैत्री विधीको प्रयोग जस्ता नीतिगत प्रावधान तथा अभियानलाई आत्मसात गरेका छन् । यस सम्बन्धी विस्तृत विवरण देहाए बमोजिमको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं.43: विद्यालय शान्ति क्षेत्र, विद्यालय सुधार योजना र वाल क्लव सम्बन्धी विवरण

क्र.सं	विद्यालयको नाम	विद्यालयशान्ति क्षेत्र कार्यान्वयन		विद्यालय सुधार योजनाअद्यावधिक		बालक्लब गठन		बालमैत्री शिक्षण विधि	
		भएको मिति	नभएको	भएको	नभएको	भएकोमिति	नभएको	भएको	नभएको
१	श्री जनकल्याण प्रा.बि भैंसे दमार		नभएको	भएको			नभएको	भएको	
२	श्री जनप्रिय नि.मा.बि ब्याँबरे		नभएको	भएको			नभएको	भएको	
३	श्री शहिद स्मृती प्रा.बि अम्रैयागढी			भएको				भएको	
४	श्री जीवनज्योति उच्च मा.बि.	2072		भएको		भएको		भएको	
५	श्री सरस्वति प्रा.बि कमैघारी		नभएको	भएको			नभएको	भएको	
६	श्री कृष्ण प्रा.बि सिमले		नभएको	भएको		भएको		भएको	
७	श्री जनक मा. बि. गमखोला	भएको		भएको		भएको		भएको	

स्रोत : सम्वन्धित विद्यालयको अभिलेख, २०७२

५.१.९तह तथा जाति अनुसार शिक्षक संख्या

गाविसमा रहेका विद्यालयहरूमा जम्मा ६२ जना शिक्षक रहेकोमा अन्य समुदायका २१ महिला शिक्षिका र ४१ जना शिक्षकहरू रहेका छन् । प्राथमिक, नि मा वि र मा वि तह समुदायगतरुपमा महिला तथा पुरुष शिक्षकहरूकोसंख्या देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं.44: तहगत तथा जातिगत शिक्षक विवरण

शिक्षकको तह	प्रकार	दलित			जनजाति			अन्यजाति			जम्मा		
		महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा
प्राथमिक	स्थायी	0	1	1	0	1	1	5	13	18	5	14	19
	अस्थायी	1	1	2	1	0	1	5	7	12	7	8	15
कूलजम्मा		1	2	3	1	1	2	10	20	30	12	22	34

स्रोत : सम्वन्धित विद्यालयको अभिलेख, २०७२

५.१.१० नियुक्तिको आधारमा शिक्षक सम्बन्धी विवरण

विद्यालयमा कार्यरत शिक्षकहरूलाई नियुक्तिको आधारमा हेर्दा स्थायी, अस्थायीतथा राहात दरवन्दीमा नियुक्त शिक्षकहरू रहेको देखिन्छ । गाविस क्षेत्र भित्र रहेका सबै तहका विद्यालयहरूको यस सम्वन्धी विस्तृत विवरण विद्यालयगत रुपमा देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं.45: नियुक्तिको आधारमा शिक्षकको विवरण

विद्यालयको नाम	स्थायी			अस्थायी			राहतशिक्षक			स्थानीय श्रोत			जम्मा		
	शिक्षिका	शिक्षक	जम्मा	शिक्षिका	शिक्षक	जम्मा	शिक्षिका	शिक्षक	जम्मा	शिक्षिका	शिक्षक	जम्मा	शिक्षिका	शिक्षक	जम्मा
श्री जनकल्याण प्रा.बि भैंसे दमार	0	1	1	1	1	2	0	0	0	0	0	0	1	2	3
श्री जनप्रिय नि.मा.बि ब्याँबरे	1	5	6	2	0	2	0	0	0	1	2	3	4	9	13
श्री शहिद	0	0	0	2	0	2	0	0	0	1	0	1	3	0	3

विद्यालयको नाम	स्थायी			अस्थायी			राहतशिक्षक			स्थानीय श्रोत			जम्मा		
	शिक्षिका	शिक्षक	जम्मा	शिक्षिका	शिक्षक	जम्मा	शिक्षिका	शिक्षक	जम्मा	शिक्षिका	शिक्षक	जम्मा	शिक्षिका	शिक्षक	जम्मा
स्मृती प्रा.बि अम्रैयागढी															
श्री जीवनज्योति उच्च मा.बि.	4	12	16	1	1	2	0	0	0	1	3	4	6	16	22
श्री सरस्वति प्रा.बि कमैघारी	1	1	2	1	1	2	0	0	0	0	0	0	2	2	4
श्री कृष्ण प्रा.बि सिमले	0	0	0	2	1	3	1	0	1	0	0	0	3	1	4
श्री जनक मा. बि. गमखोला	0	2	2	0	2	2	1	2	3	2	4	6	3	10	13
जम्मा	5	22	27	9	6	15	2	2	4	5	9	14	21	41	62

स्रोत : सम्वन्धित विद्यालयको अभिलेख, २०७२

५.१.११विद्यालयमा उपलब्ध भौतिक सुविधाको अवस्था

यस क्षेत्रकाविद्यालयहरूको भौतिक पूर्वाधार तथा भौतिक सुविधाको स्थिति एकै खालको छैन । भवन, कक्षा कोठा, पुस्तकालय, प्रयोगशाला, शौचालय, खानेपानी जस्ता पुर्वाधार तथा सेवा सुविधाको स्थिति विद्यालयगत रुपमा देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं.48: विद्यालयमा उपलब्ध भौतिक सुविधा सम्बन्धी विवरण

क.सं.	विद्यालयको नाम	भवन संख्या		कोठा संख्या		पुस्तकालय र अध्ययन केन्द्र	प्रयोगशाला कम्युटर समेत	डेस्क/वेञ्चको क्षमता (जना)	खेलमैदान क्षेत्रफल (वर्ग मी.)	कम्पाउण्ड वालको किसिम	स्वच्छ खानेपानी (छ,/छैन)	शौचालय	
		पक्की	कच्ची	पक्की	कच्ची							छात्र	छात्रा
१	श्री जनकल्याण प्रा.बि	2	0	2	0	छैन	छैन	कार्पेट	४५०	छैन	छ	छ	छ
२	श्री जनप्रिय नि.मा.बि बाबरे	1	7	2	13	छ	छ	ठिकै छ	१६०	छैन	छ	छ	छ
३	श्री शहिद स्मृती प्रा.बि अम्रैयागढी	0	1	0	3	छैन	छैन	छैन	११०	छैन	छ	छ	छ
४	श्री जीवनज्योति उच्च मा.बि.	6	0	30	0	छ	छ	छ	प्रयाप्त	सुरुवात	छ	छ	छ
५	श्री सरस्वति प्रा.बि कमैघारी	0	2	6	0	छैन	छ	कार्पेट	प्रयाप्त	छैन	छ	छ	छ
६	श्री कृष्ण प्रा.बि सिमले	1	1	3	4	छैन	छैन	कार्पेट	१२०	छैन	छ	छ	छ
७	श्री जनक मा. बि. गमखोला	1	4	3	10	छैन	छ	४००		कच्चा	छ	छ	छ

स्रोत : सम्वन्धित विद्यालयको अभिलेख, २०७२

५.१.१२ शैक्षिकस्तर अनुसार जनसंख्या

यस गाविसमा उच्च शिक्षाको स्तरलाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । यस गाविसमा एस.एल.सी. देखि विद्यावारिधी तह सम्म को तथ्यांकलाई विश्लेषण गर्दा शैक्षिक उपाधी हासिलमा महिला भन्दा पुरुषको संख्या नै बढी रहेको पाइएको छ । तर शिक्षाको क्रमिक विकास र आधुनिकीकरण सँगैको जनचेतनाको अभिवृद्धिका कारण छोरीलाई पनि छोरा सरह विद्यालय पठाउनु पर्छ भन्ने मान्यताले भने क्रमश बढावा पाइरहेको र महिलाको संख्या पनि उल्लेख्य नै रहेको पाइएको छ । यस गाविसमा हाल सम्म एमफिल वा पिएचडि गर्नेको संख्या ३ रहेको छ । उच्च माध्यामिक र क्याम्पस तहमा अध्ययन गर्नेहरूको संख्या पनि बढी नै रहेको छ । जिल्लाको सदरमुकाम मध्यपश्चिम विकास क्षेत्रकै शैक्षिक केन्द्रको रुपमा विकसित भइरहेकोलो पनि यस गाविस बाट वीरेन्द्रनगर उपत्यका, राजधानी, बाहिरी जिल्लामा गई उच्च शिक्षा अध्ययन गर्नेहरूको संख्या बढी रहेको छ ।यस गाविसको वडागतरुपमा शैक्षिकस्तर सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं.47: वडागतरुपमा शैक्षिकस्तर सम्बन्धी विवरण

वडा नम्बर	विद्यालयस्तर			स्नातक तथा स्नातकोत्तर			एमफिल वा पिएचडि			साधरण लेखपढ		
	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा
1	251	204	455	5	5	10	0	1	1	34	62	96
2	316	282	598	6	6	12	0	0	0	47	78	125
3	234	184	418	21	11	32	0	0	0	24	47	71
4	341	251	592	35	29	64	0	0	0	33	69	102
5	208	173	381	48	34	82	1	0	1	24	61	85
6	205	166	371	12	10	22	0	0	0	70	85	155
7	352	300	652	20	20	40	1	0	1	150	147	297
8	249	195	444	8	5	13	0	0	0	42	74	116
9	208	170	378	5	5	10	0	0	0	19	41	60
जम्मा	**2364**	**1925**	**4289**	**160**	**125**	**285**	**2**	**1**	**3**	**443**	**664**	**1107**

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

५.१.१३ उमेर समुह अनुसार शैक्षिकस्तर

दशरथपुर गाविसको वडागत रुपमा विभिन्न उमेर समूहका आधारमा शैक्षिकस्तर सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं.48: उमेर समुह अनुसार शैक्षिकस्तर सम्बन्धी विवरण

शैक्षिकस्तर	उमेर समूहअनुसार जनसंख्याको शैक्षिकस्तर														
	५-१५ बर्ष			१६-२४ बर्ष			२४-६० बर्ष			६० बर्ष माथि			जम्मा		
	म	पु	जम्मा	म	पु	जम्मा	म	पु	जम्मा	म	पु	जम्मा	म	पु	जम्मा
प्राथमिक तह	556	489	1045	54	42	96	216	216	432	13	3	16	839	750	1589
निमावि तह	212	197	409	131	124	255	259	160	419	11	0	11	613	481	1094
माध्यामिक तह	61	84	145	179	208	387	254	110	364	3	0	3	497	402	899
प्राविधिक एलएलसी	6	9	15	145	114	259	133	52	185	0	0	0	284	175	459
उमावि तह	0	0	0	36	58	94	82	45	127	1	1	2	119	104	223
स्नातक तह	0	1	1	3	7	10	37	13	50	1	0	1	41	21	62
स्नातकोत्तर	0	0	0		1	1	2		2	0	0	0	2	1	3
एमफिल वा पिएचडि	1	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2
साधारण लेखपढ	0	0	0	12	16	28	294	559	853	136	88	224	442	663	1105
जम्मा	**836**	**781**	**1617**	**562**	**571**	**1133**	**1298**	**1215**	**2513**	**209**	**192**	**401**	**2905**	**2759**	**5664**

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

५.१.१४ विद्यालयको पहुँचको स्थिति

भौगोलिक विकटता र विद्यालयको सहजताको कारण शिक्षा हासिल गर्ने वा नगर्ने विषयले प्रत्यक्ष रुपमा भूमिका निर्वाह गरिरहेको हुन्छ । समुदायको पहुँचबाट नजिकको विद्यालय कति दुरीमा रहेको छ भन्ने कुराको विश्लेषण गर्दा सामान्यतया यस गाविसको वडागत आधारमा बसोवास गरेको क्षेत्रबाट नजिकको स्कुल पुग्न लाग्ने समय तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं.49:विद्यालय पुग्न लाग्ने समयअनुसार घरघुरी विवरण

वडा नम्बर	विद्यालय पुग्न लाग्ने समयअनुसार घरघुरी संख्या															
	प्राथमिक विद्यालय				निम्न माध्यमिक विद्यालय				माध्यामिक विद्यालय				उच्च माध्यामिक विद्यालय			
	१५ मिनेट भन्दा कम	१५-३० मिनेट	३०-६० मिनेट	६० मिनेट भन्दा बढी	१५ मिनेट भन्दा कम	१५-३० मिनेट	३०-६० मिनेट	६० मिनेट भन्दा बढी	१५ मिनेट भन्दा कम	१५-३० मिनेट	३०-६० मिनेट	६० मिनेट भन्दा बढी	१५ मिनेट भन्दा कम	१५-३० मिनेट	३०-६० मिनेट	६० मिनेट भन्दा बढी
1	21	39	32	5	1	4	75	16	0	3	60	33	0	2	2	92
2	51	94	1	0	51	94	1	0	0	1	145	1	0	0	146	1
3	26	77	2	0	31	77	2	0	5		105	0	0	0	109	0
4	24	79	55	0	1	102	55	0	0	103	54	1	0	103	54	1
5	62	51	6	0	61	50	6	0	61	50	6	0	61	51	6	0
6	66	33	4	0	1	43	58	0	0	44	58	0	0	44	58	0
7	107	90	13	0	0	78	132	0	0	78	132	0	0	78	130	0
8	27	33	45	4	26	33	46	4	26	32	45	6	0	0	2	105
9	0	25	66	1		19	71	2	0	19	65	8	0	2	1	89
जम्मा	**384**	**521**	**224**	**10**	**172**	**500**	**446**	**22**	**92**	**330**	**670**	**49**	**61**	**280**	**508**	**288**

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

५.१.१५ विद्यालय छोड्ने बालबालिकाको विवरण

दशरथपुर गाविसको वडागत रुपमा विभिन्न कारणअनुसार विद्यालय छोड्ने वालवालिकाको विवरण तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं.50: कारणअनुसार विद्यालय छोडने वालवालिकाको विवरण

विद्यालय तह	विद्यालय जान छोड्नुको कारणअनुसार बालबालिका संख्या										
	आर्थिक अवस्था कमजोर		विद्यालय टाढा भएर		घर परिवारमा काम गर्न		अन्य		जम्मा		
	बलक	बालिका	बालक	बालिका	बालक	बालिका	बालक	बालिका	बालक	बालिका	जम्मा
प्राथमिक	9	0	0	0	0	0	3	1	9	2	11
निमावि	10	1	0	0	0	1	5	2	14	5	19
मवि	1	0	0	0	0	1	3	2	4	3	7
जम्मा	**20**	**1**	**0**	**0**	**0**	**2**	**11**	**5**	**27**	**10**	**37**

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

५.१.१६ स्नातक तह उतिर्ण प्राविधिक मानव संशाधन

यस गाविसको प्राविधिक बिषयगत क्षेत्रमा स्नातक तह उतिर्ण गरेका प्राविधिक मानव संशाधनका सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं.51: स्नातक तह उतिर्ण प्राविधिक मानव संशाधनको विवरण

वडा न.	प्राविधिक विषय अनुसार प्राविधिक मानव संशाधनको संख्या														
	कृषि तथा भेटेरिनरी			इञ्जिनियरिङ्ग			चिकित्सा			खाद्य प्रविधि			जम्मा		
	म	पु	जम्मा	म	पु	जम्मा	म	पु	जम्मा	म	पु	जम्मा	म	पु	जम्मा
2	1	0	1	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	2	2
3	0	0	0	0	1	1	0	1	1	0	0	0	0	2	2
4	0	0	0	0		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5	4	2	6	0	3	3	0	0	0	1	0	1	5	5	10
6	0	0	0	0	1	1	0	1	1	0	0	0	0	2	2
7	5	2	7	0	0	0	0	1	1	0	0	0	5	3	8
जम्मा	9	4	13	0	5	5	0	3	3	1	0	1	10	12	24

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

५.१.१७ सीपमूलक तालिम प्राप्त मानस संशाधनको विवरण

यस दशरथपुर गाविसको सीपमूलक तालिम प्राप्त मानस संशाधनको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नं.52 : सीपमूलक तालिम प्राप्त मानव संशाधनको विवरण

क्र.सं.	तालिमको नाम	अवधि अनुसार प्राविधिक तालिम लिनेको संख्या														
		१ महिनाभन्दा कम (प्रारम्भिक तह)			१ देखि ६ महिनासम्म (पहिलो तह)			६ देखि १२ महिनासम्म (दोस्रो तह)			१२ महिनाभन्दा वढी (तेस्रो तह)			जम्मा		
		महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	कुल
१	कृषि	35	12	47	3	2	3	0	0	0	1	2	3	39	55	94
२	पशुपालन	38	11	49	2	2	2	0	0	0	0	0	0	40	53	93
३	वन	2	8	10	1	6	1		1	1		3	3	3	21	24
४	कम्प्युटर	5	3	8	30	33	30	4	12	16	6	7	13	45	100	145
५	विद्युत	0	1	1	0	6	0	0	2	2	0	1	1	0	10	10
६	मेकानिक्स	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
७	खाद्य प्रशोधन	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	1	1
८	सिलाई बुनाई	4	0	4	30	6	30	0	1	1	1	1	2	35	43	78
९	म्यासन (डकर्मी)	0	0	0	2	0	2	0	1	1	0	0	0	2	3	5
१०	कार्पेन्ट्री	0	0	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0	1	2	3
११	सब ओभरसियर	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	0	2	2
१२	अनमी	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3		3	3	3	6
१३	जेटीए	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2	0	2	2	3	5
१४	ग्रामीण पशु स्वास्थ्य कार्यकर्ता	1	0	1	3	3	3	0	0	0	0	1	1	4	8	12
१५	टुर गाइड, ट्राभल र सत्कार	2	2	4	0	1	0	0	0	0		2	2	2	7	9

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

५.२ स्वास्थ्य सेवाको स्थिति

यस गाविसमा स्वास्थ्यसम्बन्धी सेवा सुविधाको लागि प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रदशरथपुर लगायत, मेहेलकुना, क्षेत्रिय अस्पताल, नेपालगञ्ज मेडिकल कलेज, भेरी अञ्चल अस्पताल जस्ता स्वास्थ्य संस्थाहरू सेवा सुविधाको रुपमा रहेका

छन् । आधुनिक स्वास्थ्य उपचारका अतिरिक्त परम्परागत तथा आयुर्वेदिक तथा घरेलु उपचार पद्धतीको पनि अनुसरण यस गाविसका बासिन्दाहरूले गर्ने गरेका छन् ।

५.२.१ नजिकको स्वास्थ्य संस्थामा पुग्न लाग्ने समय

गुणस्तरिय जीवनका लागि असल स्वास्थ्यको महत्वपूर्ण भूमिका रहेको हुन्छ । मानिसहरू स्वस्थ र स्वच्छ रहन सके मात्र उनिहरूको अन्य विकास सम्भव हुन सक्छ । तर मानिसहरूलाई स्वस्थ र स्वच्छ बातावरण सिर्जना गर्नका लागि शिक्षा र चेतनाको आधारभुत आवश्यकता जरुरी हुन्छ । समुदायका मानिसहरूमा भएको परम्परागत स्वास्थ्य सम्बन्धी ज्ञान र जानकारीले सुदृढ र प्रभावकारी बनाउँदै समुदायको चेतना अभिवृद्धि गरी सामुदायिक सरसफाइ वातावरण तथा मानव स्वास्थ्यको प्रभावकारी रुपमा सबल बनाउँदै लैजानु पर्ने पहिलो दायित्व भने कुनै पनि समुदायको जिम्मेवार निकायको नै हुन्छ ।

दशरथपुर गाविसका जनताले स्वास्थ्य सेवा प्राप्त गर्नका लागि स्वास्थ्य संस्थामा पुग्न लाग्ने समय वडा अनुसार देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं. ५३: स्थास्थ्य संस्था पुग्ने लाग्ने समय अनुसार घरधुरी संख्या

वडा नम्बर	घरधुरी संख्या	स्थास्थ्य संस्था पुग्ने लाग्ने समय अनुसार घरधुरी संख्या				
		उपस्वास्थ्य/स्वास्थ्य चौकी पुग्न लाग्ने समय		प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र/अस्पताल रहेको स्थान		
		३० मिनेट भन्दा कम	३०-६० मिनेट	१-३ घण्टा	३-५ घण्टा	५ घण्टा भन्दा बढी
1	101	0	0	101	0	0
2	152	0	152	0	0	0
3	110	0	110	0	0	0
4	159	59	100	0	0	0
5	122	122	0	0	0	0
6	104	40	64	0	0	0
7	211	50	161	0	0	0
8	110	0	0	110	0	0
9	93	0	0	0	93	0
जम्मा	११६२	271	587	211	93	0

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण , २०७२

दशरथपुर गाविसका जनताले स्वास्थ्य सेवा प्राप्त गर्नका लागि वडा नं. ५ दशरथपुरमा नै प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र रहेको छ । यस केन्द्रमा उपचार हुन नसक्ने अवस्थामा मात्र यहाँका जनताहरू म.प. क्षेत्रीय अस्पताल वीरेन्द्रनगर, जिल्ला सदरमुकाममा रहेका नर्सिङ्ग होम वा क्लिनिक वा नेपालगंज तर्फ उपचारका लागि जाने गर्दछन् ।

५.२.२ उपचारका लागि सर्वैभन्दा पहिला जाने संस्था वा स्थानको विवरण

दशरथपुर गाविसका जनताले स्वास्थ्य सेवा प्राप्त गर्नका लागि पहिलो रोजाइको स्वास्थ्य सेवा प्राप्त गर्न जाने विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं.५४: पहिलो रोजाइको स्वास्थ्य संस्था वा स्थानको विवरण

जातजाती समूह	उपचारका लागि सबभन्दा पहिला जाने संस्था वा स्थान अनुसार घरधुरी					
	लामा, धामी, झाँक्री	प्रा. स्वास्थ्य चौकी	अस्पताल (निजी, सरकारी)	आर्युवेदिक औषधालय	अन्य भए खुलाउने	जम्मा
पहाडी दलित	1	248	4	0	0	253
मधेशी दलित	0	14	0	0	0	14
पहाडी जनजाती तथा	0	278	15	0	0	293

जातजाती समूह	**उपचारका लागि सबभन्दा पहिला जाने संस्था वा स्थान अनुसार घरधुरी**					
	लामा, धामी, झाँक्री	**प्रा. स्वास्थ्य चौकी**	**अस्पताल (निजी, सरकारी)**	**आर्युवेदिक औषधालय**	**अन्य भए खुलाउने**	**जम्मा**
आदीबासी						
मधेशी जनजाती तथा आदीबासी	0	3	0	0	0	3
पहाडी बाह्मणक्षेत्री/ठकुरी/सन्यासी	3	583	13	0	0	599
जम्मा	**4**	**1126**	**32**	**0**	**0**	**1162**

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

५.२.३ सुरक्षित मातृ शिसु सेवाको स्थिति

यस क्षेत्रमा सुरक्षित मातृत्व कार्ययक्रम तथा नीति अनुसार नजिकमा रहेका स्वास्थ्य संस्था तथा आवश्यकता र सेवाग्राहीको क्षमता अनुसार स्तरीय स्वास्थ्य संस्थाबाट समेत यस्तो सुबिधा लिने गरेको देखिन्छ। गत वर्ष प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रदशरथपुरका अनुसार मातृत्व शिशु स्वास्थ्य सम्बन्धी विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ।

तालिका नं. 55:मातृशिसु स्वास्थ्य विवरण

क्र.स.	**मातृशिसु स्वास्थ्य विवरण**	**संख्या**	**कैफियत**
१	**स्वास्थ्य परीक्षण गर्ने गर्भवती**		
क	पहिलो पटक	125	
ख	दोश्रो पटक	92	
ग	तेश्रो पटक	89	
घ	चौथो पटक	81	
२	**घर र स्वास्थ्य संस्थामा प्रसुती हुने गर्भवती**		
क	स्वास्थ्य संस्थामा	88	
ख	दक्ष स्वास्थ्यकर्मीको सहयोगमा घरमा	0	
ग	स्वास्थ्यकर्मीको अनुपस्थितिमा घरमा	0	
३	**आइरन चक्की प्रयोग गर्ने गर्भवती**		
क	२२५ वटै प्रयोग गर्ने	88	
ख	केही प्रयोग गर्ने	0	
४	**प्रसुती पछी स्वास्थ्य जाँच**		
क	गर्भवती	88	
ख	नवजात शिशु	88	
५	**जुकाको औषधि पाएका गर्भवति महिला**	**125**	
६	**भिटामिन ए पाएका ६ हप्ताभित्रका सुत्केरी महिला**	**88**	
७	**आइरन चक्की पाएका ६ हप्ताभित्रका सुत्केरी महिला**	**88**	
८	**मातृ तथा नवजात शिशु मृत्यु**		
क	गर्भावस्था/प्रसुती अवस्था/ सुत्केरीपछिको ६ हप्ताभित्र मृत्यु भएका गर्भवती	0	
ख	जन्मेको २८ दिनभित्र मृत्यु भएका नवजात शिशु	0	
ग	मृत जन्म नवजात शिशु	0	

स्रोत : प्रा. स्वास्थ्य चौकी दशरथपुरको अभिलेख, २०७२

५.२.४ खोप सम्बन्धी विवरण

दशरथपुरगाविसमा नजिकको खोप केन्द्र तथा स्वास्थ्य चौकीबाट विभिन्न किसिमका खोप सेवा लिने गरेका छन् ।प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रको गत वर्षको अभिलेखअनुसार यस्तो सेवा प्राप्त गर्नेहरूको विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं.56: खोपको उपयोग सम्वन्धी विवरण

क्र.स.	खोपको किसिम	संख्या	कैफियत
१	बी.सी.जी.(१ महिनाभित्र)	83	
२	पेन्टाभ्यालेण्ट (डी.पी.टी.-३, हेप बी.र हिव (HIB)		
क	पहिलो	101	
ख	दोस्रो	108	
ग	तेस्रो	113	
३	पोलियो १		
क	पहिलो	101	
ख	दोस्रो	108	
ग	तेस्रो	113	
४	दादुरा		
क	९-११ महिना	112	
ख	१२-२३ महिना	0	
५	टी.टी. खोप पाएका गर्भवती महिला		
क	टी.टी. १	68	
ख	टी.टी. २	50	
६	जापानिज इन्सपलाइटिस	100	

स्रोत : प्रा. स्वास्थ्य चौकी दशरथपुरको अभिलेख, २०७२

५.२.५ वाल वालिकाको पोषण सम्बन्धी विवरण

वालवालिकाको स्वास्थ्य तथा पोषणसम्बन्धमा राष्ट्रिय नीति अनुसार नै यस क्षेत्रमा विभिन्न प्रवर्द्धनात्मक कार्यहरू हुँदै आएका छन् ।प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रको अभिलेखअनुसार वालवालिकाको तौल सम्बन्धी विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं. 57: तौल अनुसार ५ वर्ष मुनिका वालवालिकाको विवरण

तौल अनुसार ५ वर्ष मुनिका वालवालिकाको विवरण			
वालवालिकाको उमेर	तौल	संख्या	प्रतिशत
०-११ महिना	सामान्य	354	
	कम	2	
१२-२३ महिना	सामान्य	259	
	कम	1	
२४-३५ महिना	सामान्य	446	

	कम	0	
३६-५९ महिना	सामान्य	380	
	कम	0	

स्रोत : प्रा. स्वास्थ्य चौकी दशरथपुरको अभिलेख, २०७२

५.२.६ वाल वालिकाको आधारभुत स्वास्थ्यसम्बन्धी विवरण

भिटामिन ए क्याप्सुल तथा जुकाको औषधी वितरणको कार्य अभियान मार्फत वाल वालिकाको लागि आधारभूत स्वास्थ्य सेवासंचालन हुने गरेको छ । यस बाहेक विभिन्न रोगहरूको कारणको रुपमा रहेको भिटामिन ए को कमि तथा जुकाको उपचारका लागि प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रले औषधी वितरणको कार्य समेत गर्ने गरेको छ । यस सम्बन्धी विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं.58: रोग प्रभाव अनुसार उपचार प्राप्त ५ बर्ष मुनिका वच्चाहरूको विवरण

उपचार गरिएका ५ बर्ष मुनिका वच्चाहरूको विवरण		
उपचार	रोग वा प्रभाव	संख्या
भिटामिन ए बाट	आँखा सम्बन्धी	0
	दादुरा	0
	दीर्घ झाडा पखाला	0
	कडाकुपोषण	0
जुकाको औषधिबाट		194

स्रोत : प्रा. स्वास्थ्य चौकी दशरथपुरको अभिलेख, २०७२

५.२.७खोप लिने बालबालिकाको विवरण

यस दशरथपूर प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रमा नेपाल सरकारले उपलब्ध गराएअनुरुप विभिन्न खोप मार्फत २ बर्ष मूनिका वाल वालिकाको लागि आधारभूत स्वास्थ्य सेवा संचालन हुने गरेको छ । यस सम्बन्धी विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं.59: खोप लिने बालबालिकाका विवरण

वडा नम्बर	२ बर्ष सम्मको बालबालिका	खोप लिने बालबालिकाको संख्या									पुरा खोप लिएका संख्या
		बिसिजि	पेण्टाभ्यालेण्ट			पोलियो			दादुरा		
			पहिलो	दोश्रो	तेश्रो	पहिलो	दोश्रो	तेश्रो	पहिलो	दोश्रो	
1	14	10	9	16	14	9	16	14	9	0	9
2	19	10	15	12	15	15	12	15	13	0	13
3	14	7	9	10	9	9	10	9	7	0	7
4	12	15	14	16	15	14	16	15	19	0	19
5	10	3	5	6	8	5	6	8	9	0	9
6	18	5	3	6	5	3	6	5	3	0	3
7	18	8	13	14	15	13	14	15	15	0	15
8	21	12	13	12	12	13	12	12	18	0	18
9	12	6	8	8	10	8	8	10	13	0	13
जम्मा	**138**	**76**	**89**	**100**	**103**	**89**	**100**	**103**	**106**	**0**	**106**

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

५.२.८ गर्भवती महिला तथा खोप सम्बन्धी विवरण

यस दशरथपूर प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रमा गर्भवती महिलाहरूका लागि आधारभूत स्वास्थ्य सेवाका साथसाथै टि. टि. खोप सेवा पनि संचालन हुने गरेको छ। यस सम्बन्धी विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ।

तालिका नं.60: गर्भवती महिला तथा खोप सम्बन्धी विवरण

वडा नम्बर		टिटि खोप लिने गर्भवती महिलाको संख्या		
	टिटि१	टिटि२	टिटि +२	जम्मा

वडा नम्बर		टिटि खोप लिने गर्भवती महिलाको संख्या		
	टिटि१	टिटि२	टिटि +२	जम्मा
1	3	6	2	11
2	10	9	10	29
3	2	1	2	5
4	2	2	7	11
5	4	2	4	10
6	6	4	3	13
7	8	4	6	18
8	10	7	7	24
9	8	4	1	13
जम्मा	**53**	**39**	**42**	**134**

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

५.२.९ बालबालिकाको तौल लिएको अवस्था

निरन्तर रुपमा तौल मापनले बालबालिकाको वृद्धि सम्बन्धी जानकारी उपलब्ध गराउँदछ। यस गा.बि.स मा निरन्तर रुपमा तौल मापन गर्नेको संख्या तुलनात्मक रुपमा कम देखिन्छ। पाँच बर्ष सम्मका बालबालिका तौल सम्बन्धी विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं.61: बालबालिका तौल सम्बन्धी विवरण

बच्चाको उमेर समूह	बालकालिका तौल लिएका बालबालिका संख्या			बालबालिकाको औषत तौल	
	बालिका	बलक	जम्मा	बालिका	बालक
१ बर्ष मुनी	32	26	58	7.6	7.5
१ देखी ५ बर्षसम्म	169	84	253	13.6	13.8

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

५.२.१० प्रयोग गर्ने नूनको किसिम

गा वि स मा तुलनात्मक रुपमा ढिके नून ५२ भन्दा बालबालिका चिन्ह भएको प्याकेटको नून प्रयोग गर्नेको १०२५ संख्या बढि देखिन्छ। प्रयोग गर्ने नूनको किसिम अनुसार घरधुरी सम्बन्धी विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं.62: प्रयोग गर्ने नूनको किसिम अनुसार घरधुरी

वडा नम्बर	प्रयोगको नूनको किसिम अनुसार घरधुरी			
	बालबालिका चिन्ह भएको प्याकेटको नून	ढिके नून	दुवै प्रकारको नून	जम्मा
1	66	16	19	101
2	134	6	12	152
3	105	2	3	110
4	152	1	6	159
5	113		9	122
6	104			104
7	206		5	211
8	68	15	27	110
9	77	12	4	93
जम्मा	**1025**	**52**	**85**	**1162**

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

५.२.११ प्रमख स्वास्थ्य समस्या

गाविसमा विभिन्न समयमा आउने महामारीका अतिरिक्त सरुवा तथा नसर्ने रोगको जनस्वास्थ्यमा प्रभाव रहने गरेको छ । स्वास्थ्य चौकीको तथ्यांकलाई हेर्दा गत वर्ष गाविसमा देखिने रोगहरू र विरामीको विगद वर्षको तथ्यांक देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं.63: स्वास्थ्य समस्या र उपचार सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	रोगको नाम	विरामी संख्या	उपचार भएको संख्या
1	झाडा पखाला	361	361
2	क्षयरोग	7	7
3	निमोनिया	101	101
4	कुष्ठ रोग	1	1
5	मलेरिया	5	5
6	रक्तचाप	123	123
7	काला जार	0	0
8	मुटु रोग	0	0
9	पक्षघात	0	0
10	एचआइभि एड्स	0	0
11	अन्य............	7364	7364
	जम्मा	**8700**	**8700**

स्रोत : प्रा.स्वास्थ्य चौकी दशरथपुरको अभिलेख, २०७२

५.२.१२दीर्घरोग संक्रमण हुने तथा मृत्यु हुनेको संख्या

गाविसमा विभिन्न समयमा आउने महामारीका अतिरिक्त दीर्घरोग संक्रमणले जनस्वास्थ्यमा प्रभाव रहने गरेको छ । प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रको तथ्यांकलाई हेर्दा विरामीको विगत वर्षको तथ्यांक देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं.64: दीर्घरोग संक्रमण हुने तथा मृत्यु हुनेको विवरण

क्र.सं.	रोगको नाम	दीर्घरोगीको संख्या			दीर्घरोगबाट मृत्यु भएकाको संख्या		
		महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा
१	एचआईभि/एड्स	1	1	2	0	0	0
२	मलेरिया	0	5	5	0	0	0
३	क्षयरोग (टि.भि.)	1	8	9	0	1	1
४	क्यान्सर	2	2	4	0	3	3
५	मधुमेह (चिनी रोग)	3	7	10	0	0	0
६	कुष्ठ रोग	1	0	1	0	0	0
७	दम (श्वासप्रस्वास)	26	30	56	2	1	3
८	प्रसुतीजन्य रोग	29	0	29	0	0	0
९	मुटु रोग	12	5	17	0	0	0
१०	पक्षघात	2	5	7	0	0	0
११	ग्यास्टीक वा अल्सर	0	0	0	0	0	0
१२	अन्य.:किडनि फेलर	1	1	2	0	1	1
जम्मा		**78**	**64**	**142**	**2**	**6**	**8**

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

५.२.१३ परिवार नियोजन र स्थानीय अभ्यास

परिवार नियोजनका अभ्यासहरू मध्ये दशरथपुर गाविसमा स्थायी तथा अस्थायी दुवै प्रयोगकर्ताहरू रहेका छन् । यस सम्बन्धी वडागत विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं.65: परिवार नियोजन सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	स्थायी परिवार नियोजन गर्ने संख्या			अस्थायी साधनको प्रयोग गर्ने संख्या			कूल संख्या		
	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा
1-9	4	5	9	567	13	580	581	18	589
जम्मा	**4**	**5**	**9**	**567**	**13**	**580**	**581**	**18**	**589**

स्रोत : प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रदशरथपुरको अभिलेख, २०७२

५.२.१४ परिवार नियोजनका साधनको प्रयोग दर

यस गाविसमा प्रयोग गरिने परिवार नियोजनका साधनको प्रयोगको दर र प्रयोगको स्थिति सम्बन्धी वडागत विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं. 66: परिवार नियोजनका साधनको प्रयोगको स्थिति

वडा नम्बर	१५ - ४९ वर्ष बर्षका महिलाको संख्या	स्थायी साधन प्रयोग गर्नेको संख्या		अस्थायी साधन प्रयोग गर्नेको संख्या		जम्मा	
		महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष
1	153	25	14	64	2	89	16
2	217	28	19	94	0	122	19
3	159	32	12	44	0	76	12
4	226	23	18	19	53	42	71
5	167	7	9	6	23	13	32
6	160	55	31	0	44	55	75
7	301	76	64	0	85	76	149
8	144	12	24	8	45	20	69
9	125	17	8	26	31	43	39
जम्मा	**1652**	**275**	**199**	**261**	**283**	**536**	**482**

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

५.३ खानेपानी तथा सरसफाई

५.३.१ खानेपानीको स्रोत

गाविसमा खानेपानी प्रयोजनका लागी विभिन्न स्रोतहरू रहेका छन्। घरधुरी सर्भेक्षण २०७२ का अनुसार पाइपको धारा प्रयोकर्ता १०९२, इनार, जरुवा र कुवा प्रयोकर्ता ६७ र नदी , कूलो नहर, पोखरी प्रयोकर्ता ३ घरधुरी रहेका छन्। यस सम्बन्धी वडागत विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं.67: पानी प्रयोगको स्रोत अनुसार घरधुरीको विवरण

वडा नम्बर	पानी प्रयोगको स्रोत अनुसार घरधुरी			
	पाइपको धारा	इनार, जरुवा र कुवा	नदी , कूलो नहर, पोखरी	जम्मा
1	99	0	2	101
2	111	41	0	152
3	110	0	0	110
4	158	1	0	159
5	122	0	0	122

वडा नम्बर	पानी प्रयोगको स्रोत अनुसार घरधुरी			
	पाइपको धारा	इनार, जरुवा र कुवा	नदी , कूलो नहर, पोखरी	जम्मा
6	103	1	0	104
7	211	0	0	211
8	86	24	0	110
9	92	0	1	93
जम्मा	1092	67	3	1162

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

५.३.२ पानी ल्याउन लाग्ने समय

यस गाविसमा अन्य यस गाविस भन्दा अलि बढी भौतिक सुगमता रहेको छ र दैनिक उपभोगकालागि पानी लिन लामोदुरी तय गर्नुपर्ने देखिदैन। पानी ल्याउन लाग्ने सम्बन्धी वडागत विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं.68: पानी ल्याउन लाग्ने समय अनुसार घरधुरी विवरण

वडा नम्बर	पानी ल्याउन लाग्ने समय अनुसार घरधुरी विवरण					कैफियत
	घरैमा	१५ मिनेट सम्म	१५-३० मिनेट	३० मिनेट भन्दा बढी	जम्मा	
1	69	26	6	0	101	
2	9	63	70	10	152	
3	3	60	44	3	110	
4	130	27	2	0	159	
5	120	2	0	0	122	
6	9	95	0	0	104	
7	15	163	33	0	211	
8	56	34	18	2	110	
9	80	13	0	0	93	
जम्मा	491	483	173	15	1162	

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

५.३.३ चर्पीको सुबिधा र प्रकार

यस दशरथपुर गाविस खुला दिशा मुक्त गाविस घोषणा भईसकेको छ । घरधुरी सर्भेक्षण २०७२ का अनुसारचर्पी उपलब्ध घरधुरी प्रतिशत ९०.८ रहेको छ, जसमध्ये कच्चीको संख्या १६८ र पक्कीको संख्या ८७१ छ। चर्पीको सुबिधा र प्रकार सम्बन्धी वडागत विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं.69: चर्पीको किसिम अनसार घरधुरी विवरण

वडा न.	कूल घरधुरी	चर्पीको किसिम अनसार घरधुरी संख्या					चर्पी उपलब्ध घरधुरी प्रतिशत
		कच्ची	पक्की	वायोग्यासमा जडान भएको	सेप्टिटयाङ्कमा जडान भएको	जम्मा	
1	101	13	73	2	0	88	87.1
2	152	16	117	1	1	135	88.8
3	110	6	87	0	3	96	87.3
4	159	57	90	1	0	148	93.1
5	122	26	89	2	0	117	95.9
6	104	4	93	0	0	97	93.3
7	211	8	181	4	0	193	91.5
8	110	23	79	1	0	103	93.6
9	93	15	62	1	0	78	83.9
जम्मा	1162	168	871	12	4	1055	90.8

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

५.३.४ फोहोरमैला व्यवस्थापन

यस गाविसको फोहोरमैला विसर्जन विधि अनुसार घरधुरी विवरण २०७२सम्बन्धी वडागत विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं. 70: फोहोरमैला विसर्जन विधि अनुसार घरधुरी विवरण

वडा न.	प्रति परिवार विसर्जन हुने फोहोरमैला (केजी)	फोहोरमैला विसर्जन विधि अनुसार घरधुरी संख्या					
		कुहिने र नकुहिने वर्गीकरण गरी घरभित्र विसर्जन	नीजि संकलन दिने	गाविसद्वारा संकलन गरिने	निर्धारित स्थानमा फाल्ने	अन्य	जम्मा
1	0.34	13	1	0	87	0	101
2	0.88	69	2	0	81	0	152
3	0.77	23	0	0	87	0	110
4	1.11	3	0	0	156	0	159
5	0.94	1	2	0	119	0	122
6	1.20	5	99	0	0	0	104
7	1.54	37	174	0	0	0	211
8	0.30	2	3	0	105	0	110
9	75.49	2	0	0	90	1	93
जम्मा	**1.26**	**155**	**281**	**0**	**725**	**1**	**1162**

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

५.३.५ चर्पीजन्य फोहोरमैला व्यवस्थापन

यस गाविसमा चर्पीजन्य फोहोरमैला बिर्सजन विधि अर्न्तगतघरधुरी सर्भेक्षण २०७२ का अनुसार सेफ्टिट्याङ्कमा मिसाउनेको ९३२, सोझै ढलमा मिसाउने ४, खोलामा मिसाउने १४ र अन्यमा १०५ घरधुरी संख्या रहेको छ। चर्पीजन्य फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी विवरणको फोहोरमैला विसर्जन विधि अनुसार घरधुरी विवरण सम्बन्धी वडागत विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं. 71: चर्पीजन्य फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी विवरण

वडा नम्बर	पक्की चर्पी भएका	चर्पीको फोहोरमैला विसर्जन गर्ने विधि अनुसारका घरधुरी संख्या					सेफ्टिट्याङ्कमा मिसाउने घरधुरी प्रतिशत
		सेफ्टिट्याङ्कमा मिसाउने	सोझै ढलमा मिसाउने	खोलामा मिसाउने	अन्य	जम्मा	
1	73	76	1	0	11	88	8.2
2	117	119	1	1	14	135	12.8
3	87	92	0	0	4	96	9.9
4	90	85	0	7	56	148	9.1
5	89	106	0	3	8	117	11.4
6	93	97	0	0	0	97	10.4
7	181	187	0	2	0	189	20.1
8	79	102	0	0	1	103	10.9
9	62	68	2	1	11	82	7.3
जम्मा	**871**	**932**	**4**	**14**	**105**	**1055**	**100.0**

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

५.४ महिला, बालबालिका, लक्षित वर्ग तथा सामाजिक सशक्तिकरण

५.४.१ बाल श्रमिकको विवरण

यस गाविसमा घरधुरी सर्भेक्षण २०७२ का अनुसार जम्मा ११६२ घरधुरीमध्ये २८ बालश्रमिक रहेका छन्।यस दशरथपुर गा वि स ले बालश्रम न्यूनिकरणका लागि विभिन्न संघसस्था तथा सरकारी नियमावलि अनुरुप कार्य गर्दै आइरहेको छ। संलग्न क्षेत्रअनुसार बाल श्रमिकको घरधुरी अनुसार विवरण सम्बन्धी वडागत विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं.72:संलग्न क्षेत्रअनुसार बाल श्रमिकको विवरण

वडा न.	संलग्न क्षेत्रअनुसार बाल श्रमिकको संख्या														
	घरेलु कामदार			यातायात मजदुर			होटेल मजदुर			उद्योग मजदुर			जम्मा		
	केटा	केटी	जम्मा	केटा	केटी	जम्मा	केटा	केटी	जम्मा	केटा	केटी	जम्मा	केटा	केटी	जम्मा
1	0	0	0	2	0	2	1	0	1	4	0	4	7	0	7
2	2	0	2	1	0	1	4	0	4	0	0	0	7	0	7
3	0	0	0	0	0	0	2	0	2	0	0	0	2	0	2
4	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	1	0	1
5	0	1	1	1	0	1	0	0	0	3	1	4	5	2	7
8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
9	0	0	0	1	0	1	1	0	1	1	0	1	3	0	3
जम्मा	2	1	3	4	0	5	9	0	9	8	1	9	26	2	28

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

५.४.२ बाल श्रमिकले श्रम गरेको स्थान

यस गाविसले बालश्रम न्यूनिकरणका लागि विभिन्न संघसस्था तथा सरकारी नियमावलि अनुरुप कार्य गर्दै आइरहेको छ तर पनि केहि बालबालिका बालश्रमिको रुपमा आफ्नै गाउमा १, नजिकको शहर १ र भारतमा २७ छन्, जसमा सबै केटा बालक रहेका छन्।कार्यस्थल अनुसार गर्ने बाल श्रमिकको विवरणसम्बन्धी वडागत विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं.73: कार्यस्थल अनुसार गर्ने बाल श्रमिकको विवरण

वडा न.	कार्यस्थल अनुसार गर्ने बाल श्रमिकको संख्या														
	छिमेकी गाउँ			छिमेकी बजार			नजिकको शहर			ठूला शहर			भारत		
	केटा	केटी	जम्मा	केटा	केटी	जम्मा	केटा	केटी	जम्मा	केटा	केटी	जम्मा	केटा	केटी	जम्मा
1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8	0	8
2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7	0	7
3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	2
4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
5	0	1	1	0	0	0	0	1	1	0	0	0	5	0	5
6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
9	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	3
जम्मा		1	1	0	0	0	0	1	1	0	0	0	27	0	27

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

५.४.३ सचेतनामूलक तालिम

यस गाविसमा अवधिअनुसार विभिन्न सचेतनामूलक तालिम संचालनमा रहेका र गरिएका छन्। जसमा ३ दिन सम्म १५७, ३ देखि ७ दिनसम्म ७४, १ देखि ४ हप्तासम्म २५ र ४ हप्ताभन्दा बढी २१ जना व्यक्ति लाभांवित भएका छन्। तालिमको अवधिअनुसार विभिन्न सचेतना तालिम प्राप्त गर्ने व्यक्तिको संख्या सम्बन्धी वडागत विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं.74: सचेतनामुलक तालिम सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	तालिमको नाम	तालिमको अवधिअनुसार विभिन्न सचेतना तालिम प्राप्त गर्ने व्यक्तिको संख्या											
		३ दिन सम्म			३ देखि ७ दिनसम्म			१ देखि ४ हप्तासम्म			४ हप्ताभन्दा बढी		
		महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा
१	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या	5	51	56	4	12	16	1	7	8	2	4	6
२	शिक्षा तथा सचेतना अभिबृद्धि	2	4	6	8	7	15	1	4	5	4	2	6
३	खानेपानी तथा सरसफाई	7	8	15	5	1	6	1	1	2	1	0	1
४	श्रोत संरक्षण तथा वातावरण	4	7	11	1	1	2	0	0	0	0	0	0
५	संस्थागत तथा नेतृत्व विकास	3	8	11	3	7	10	1	3	4	0	0	0
६	लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण	4	11	15	1	2	3	0	0	0	0	0	0
७	बचत परिचालन र उद्यमशिलता विकास	5	20	25	5	3	8	1	1	2	0	3	3
८	मानव अधिकार र शान्ति	0	1	1	1	2	3	0	0	0	0	2	2
९	सामाजिक परिचालन	0	0	0	1	0	1	0	1	1	1	1	2
१०	सुशासन तथा पालना अनुगमन	4	4	8	5	1	6	1	2	3	1	0	1
११	सहकारिता र बजारीकरण	4	3	7	0	4	4	0	0	0	0	0	0
१२	पत्रकारिता र उद्घोषण	2	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१३	अन्य	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	जम्मा	40	117	157	34	40	74	6	19	25	9	12	21

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

५.४.४ परिवारिक कार्यमा लैंङ्गिक सहभागिता स्थिति

यस दशरथपुर गाविसमा पारिवारिक कार्यमा महिला पुरुष दुबैको सहभागिता रहेको देखिन्छ। यस गाविसको गत बर्षको आँकडालाई हेर्दा महिलाको सहभागिता १०.४, पुरुषको सहभागिता २३.४ र दुबैको सहभागिता ६६.१ प्रतिशत रहेको छ। पारिवारिक कार्यमा लैंगिक सहभागिता सम्बन्धी विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं.75: पारिवारिक कार्यमा लैंगिक सहभागिताको विवरण

क्र.सं.	पारिवारिक कार्यअनुसार घरधुरी						
	कार्यहरू	महिलाले मात्र		पुरुषले मात्र		महिला र पुरुष दुबैले	
		संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत
१	घर व्यवहार/कारोवार	208	18.2	122	10.7	810	71.1
२	घरायसी काम	164	14.4	17	1.5	955	84.1
३	वैंकमा खाता संचालन	50	13.5	228	61.6	92	24.9
४	सार्वजनिक काम	93	8.3	171	15.4	850	76.3
५	उद्योग तथा व्यापार	40	10.4	90	23.4	254	66.1

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

५.५ युवा तथा खेलकुद सम्बन्धी विवरण

यस क्षेत्रका युवाहरू वैदेशिक रोजगारी लगायत विभिन्न किसिमका रोजगारी तथा अध्ययन जस्ता क्षेत्रमा आवद्ध रहेको देखिन्छ । सामाजिक गतिविधीहरूमा युवा क्लवको माध्यमबाट संगठित भइ सृजनात्मक कार्यहरू समेत गर्ने गरेको देखिन्छ । गाविसमा रहेको युवा सम्बन्धी विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं.76: युवा तथा खेलकुद सम्बन्धी विवरण

विवरण	इकाई	संख्या
युवा क्लब	संख्या	1
व्यवसायिक खेलाडी संख्या	संख्या	5
स्वरोजगारमा संलग्न युवा	संख्या	47
उद्यम व्यवसाय संचालन गर्ने युवा	संख्या	74

स्रोत : समुह छलफल, २०७२

५.६शान्ति सुरक्षा तथा सुरक्षा निकाय

शान्ती सुरक्षा र अमन चयन कायम राख्न भेरी गगां नगरपालिका वडा नं १४ मा एउटा इलाका प्रहरी कार्यालय रहेको छ। यस कार्यालय मार्फत आपराधीक गतिविधी तथा गैर कानुनी कार्यलाई नियन्त्रण गर्ने गरेको छ। गाविस क्षेत्र भित्र रहेको सुरक्षा निकायसम्बन्धी विवरण देहाय वमोजिम रहेको छ।

तालिका नं. 77: सुरक्षा निकाय सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	वस्तीको नाम	सुरक्षा निकाय वा प्रहरी चौकी संख्या		ठेगाना	वस्तीदेखि दूरी (कि.मी.)
		जनपथ प्रहरी	सशस्त्र प्रहरी		
४	रामघाट	१	०	रामघाट ४	१

स्रोत : इलाका प्रहरी कार्यालय, रामघाट २०७२

५.७ अपराध तथा मुद्दा मामिला सम्बन्धी विवरण

गाविस क्षेत्र भित्र मुख्यतया झैझगडा सम्वन्धी मुद्दा मामिला वा उजुरी संख्या तुलनात्मक हिसाबले खासै उच्च रहेको छैन। इलाका प्रहरी कार्यालयको विगद तीन वर्षको अभिलेखलाई आधार मान्दा आपसी झगडा सम्वन्धी ५, चौपाया छाडा छोड्ने ७, लागु औषध सम्वन्धी ६ वटा उजुरीपरेको देखिन्छ। विगद तीन वर्षमा यस कार्यालयमा दर्ता भएका मुद्दामामिला तथा अपराधसम्बन्धी विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ।

तालिका नं.78: मुद्दा मामिला वा उजुरीको विवरण

क्र.स.	मुद्दा मामिला वा उजुरी	संख्या
१	साँध सिमाना	2
२	आपसी झगडा	5
३	अंश मुद्दा	1
४	अर्कालाई वाधा पार्ने निर्माण	3
५	फोहरमैला व्यवस्थापन	1
७	समाजमा शान्ति खल्वल्याउने	2
८	चौपाया छाडा छोड्ने	7
१०	घरेलु हिंसा	3
११	कुटपिट	5
१५	लागु औषध	6
१८	चोर डाँका	3
१९	वैदेशिक रोजगारी	1
२१	ठगी	4
जम्मा		**43**

स्रोत : इलाका प्रहरी कार्यालय, रामघाट २०७२

यसका अतिरिक्त स्थानीय शान्ती समिति सामुदायिक मेलमिलाप केन्द्रमार्फत पनि यसक्षेत्रका मतभेद र असमझदारीहरू समाधान गर्ने गरेको छ।

५.८ धार्मिक तथा साँस्कृतिक सम्पदा

हिन्दु धर्मालम्बी धेरै रहेको यस क्षेत्रमा धार्मिक चाड पर्वका मधेशी, पहाडी जनजाति तथा दलितसमुदायका साँस्कृतिक अभ्यासहरू प्रचलनमा रहेका छन् । जातजातिगत हिसाबले मनाइने चाड पर्व सम्बन्धी विवरण देहाय बमोजिम रहेका छ ।

तालिका नं.७९:धार्मिक तथा साँस्कृतिक सम्पदाको विवरण

जातजातिको नाम	मनाइने चाड पर्वको नाम र मिति		
बाहुन, क्षेत्री, ठकुरी, दशनामी	दशैँ, तिहार, तीज ,माघी, होली, जनैपूर्णिमा, रामनवमी, नयाँ बर्ष	परम्परा अनुसार	परेको तिथिमा
द्यलित	दशैँ, तिहार, तीज ,माघी, होली, जनैपूर्णिमा, रामनवमी, नयाँ बर्ष	परम्परा अनुसार	परेको तिथिमा
मगर र अन्य जनजाती ..	दशैँ, तिहार, तीज ,माघी, होली, जनैपूर्णिमा, रामनवमी, नयाँ बर्ष	परम्परा अनुसार	परेको तिथिमा

स्रोत : समुह छलफल, २०७२

५.९ धार्मिक, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थल

गाविसमा धार्मिक तथा ऐतिहासिक स्थलका रुपमा मुलत: मन्दिर र चर्च रहेका छन् । यस क्षेत्रमा रहेका २ वटा मन्दिर, १ गुफार १वटा चर्चको विवरण वडागत रुपमा देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं.८०: धार्मिक, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थलको विवरण

वडा नं.	स्थलको नाम	क्षेत्रफल (कठ्ठा)	भौतिक पूर्वाधार			स्वामित्व	महत्व (प्राकृतिक, धार्मिक,सा“स्कृतिक, ऐतिहासिक, अन्य)	हालको राजश्वको अवस्था	वार्षिक पर्यटक आगमन (लगभग संख्या)
			पहु“च स्थितीसडक, हवाई, पैदल, अन्य)	होटल, लज, रेष्टुराँ संख्या	बजारसम्मको दूरी (समय) मिनेट				
२	देउति बज्यै मन्दिर	६	सडक	०	३०मिनेट	समुदाय	धार्मिक	छैन	समुदाय
५	शिव मन्दिर	६	सडक	२	०	समुदाय	धार्मिक	छैन	समुदाय
५	सिङ्गश्रृषि गुफा	१	पैदल	०	१० मिनेट	समुदाय	धार्मिक	छैन	समुदाय
९	भिनन्तिम चर्च	१	सडक	१	२ घण्टा	समुदाय	धार्मिक	छैन	समुदाय

स्रोत : समुह छलफल, २०७२

परिच्छेद ६: भौतिक विकासको अवस्था

यस परिच्छेदमा गाविस भित्रको भौतिक पूर्वाधारको स्थिति र त्यसको उपयोगको अवस्थालाई प्रस्तुत गरिन्छ । जस अन्तरगत सडक, विद्युत, भवन, वस्ती, उर्जा जस्ता विषयहरू समावेस गरिएको हुन्छ ।

६.१. आवासको अवस्था

यस गा.वि.समा आवासका लागि निर्माण गरिएका घरहरूलाई चार भागमा विभाजन गरिएको छ ।

- ढलानको छाना भएको
- कर्कटपातको छाना भएको
- टायल र स्लेटको छाना भएको
- खरको छाना भएको

समग्रमा खरको छाना भएको सबैभन्दा धेरै र ढलानवाला पक्की घरहरू कम रहेको पाइयो । यिनिहरूलाई जीवनस्तर मापकका सूचकको रुपमा लिने गरिन्छ ।दशरथपुर गाविसमा सम्पूर्ण मानिसहरू आफ्नै घरको स्वामित्वमा बसोबास गरीरहेको पाइएको छ ।खरको छाना भएको घर संख्या २३७, टायल वा स्लेटको छानो भएको घरपरिवार संख्या ५३७ , जस्तापाताको छाना भएको घरसंख्या ३०० र ढलानवाला घरको संख्या ८८ रहेको छ ।

तालिका नं ३१: आवासको प्रकार अनुसार घरधुरीको विवरण

वडा नम्बर	खर वा फुसका छाना भएका	टायल, झिगटी वा स्लेटका छाना	जस्ता पाताका छाना भएका	पक्की वा ढलान घर भएका	जम्मा
1	53	18	28	2	101
2	12	116	22	2	152
3	5	81	14	10	110
4	5	132	7	15	159
5	9	64	13	36	122
6	21	40	34	9	104
7	43	72	84	12	211
8	44	14	50	2	110
9	45		48	0	93
जम्मा	237	537	300	88	1162

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

६.२ विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जाको उपयोग

परम्परागत उर्जाका अतिरिक्त वैकल्पिक उर्जाको उपयोग गर्ने प्रचलन यस क्षेत्रमा रहेको देखिन्छ । गोवर ग्याँस जस्ता सौर्य उर्जा जस्ता उर्जाको विभिन्न खालको उपयोगको वारेमा तल प्रस्तुत गरिएको छ ।

६.२.१ विभिन्न श्रोतबाट विद्युत सेवा प्राप्त गर्ने परिवार

गाविसका केहि वडामा पूर्ण रुपमा विद्युत सेवा उपलब्ध रहेको छैन । यद्यपि सौर्य तथा वायोग्याँस जस्ता उर्जाको उपयोग पनि गाविसमा भएको देखिन्छ । यस सम्बन्धी विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं.३२: विद्युतको स्रोत अनुसार सेवा प्राप्त गर्ने घरधुरीको विवरण

वडा नं.	उपयोग गर्ने विद्युतको श्रोतअनुसार प्रतिशत				विद्युत सेवा नपुगेका परिवारको प्रतिशत
	राष्ट्रिय प्रसारण	केद्रिय प्रसारण	सौर्य उर्जा	वायोग्याँस	
1	छैन	छैन	50%	छैन	75%
2	छैन	100%	45%	5%	0
3	छैन	100%	30%	3%	0

वडा नं.	उपयोग गर्ने विद्युतको श्रोतअनुसार प्रतिशत				विद्युत सेवा नपुगेका परिवारको प्रतिशत
	राष्ट्रिय प्रसारण	केद्रिय प्रसारण	सौर्य उर्जा	वायोग्याँस	
4	छैन	100%	20%	10%	0
5	छैन	100%	20%	15%	0
6	छैन	100%	20%	10%	0
7	छैन	90%	35%	8%	10%
8	छैन	80%	40%	0	20%
9	छैन	50%	60%	1%	50%

स्रोत : समुह छलफल, २०७२

६.२.२ घरमा प्रयोग हुने वत्तीको मुख्य स्रोत

गाविसका लगभग सबै वडामा विद्युत सेवा उपलब्ध रहेको छ । यद्यपि सौर्य तथा मट्टितेल वा लाल्टिन जस्ता उर्जाको उपयोग पनि गाविसमा भएको देखिन्छ । यस सम्बन्धी विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं.83: उपयोग गर्ने वत्तीको स्रोतअनुसार घरधुरी विवरण

वडा नम्बर	उपयोग गर्ने वत्तीको स्रोतअनुसार घरधुरी संख्या					जम्मा घर परिवार
	मट्टितेल वा लाल्टिन	बिजुली	वायोग्यास	सोलार	अन्य	
1	9	37	0	43	12	101
2	14	136	0	2	0	152
3	12	95	0	3	0	110
4	3	153	0	1	2	159
5	2	114	0	4	2	122
6	0	104	0	0	0	104
7	16	191	0	4	0	211
8	0	80	0	7	23	110
9	8	46	1	27	11	93
जम्मा	64	956	1	91	50	1162

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

६.२.३ खाना पकाउन प्रयोग हुने मुख्य उर्जाको स्रोत

यस गा वि स खाना पकाउनका लागि दाउराको प्रयोग बढी हुने गरेको छ। यस सम्बन्धी वडागत विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं.84: खाना पकाउने उर्जाको स्रोत अनुसार घरधुरी

वडा न.	खाना पकाउने उर्जाको स्रोत अनुसार घरधुरी संख्या						स्वच्छ इन्धनको प्रयोग
	दाउरा	गुईठा/विक्रेट	वायोग्यास	मट्टितेल	एलपि ग्यास	घरधुरी संख्या	प्रतिशत
1	96	1	0	4	0	101	8.7
2	145	7	0	0	0	152	13.1
3	103	6	1	0	0	110	9.5
4	157	0	0	1	1	159	13.7
5	116	0	0	0	6	122	10.5
6	104	0	0	0	0	104	9.0
7	210	1	0	0	0	211	18.2
8	107	3	0	0	0	110	9.5
9	92	1	0	0	0	93	8.0
जम्मा	1130	19	1	5	7	1162	100.0

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

६.२.४ दाउराको प्रमुख श्रोत

यस गा वि स खाना पकाउनका लागि दाउराको प्रयोग बढी हुने गरेको छ। दाउराको मुख्य श्रोतको रुपमा निजी वन वा बारी ५१३, सामुदायिक वन ३७७, कवुलियती वन ३०, सरकारी वन १५८ र अन्य ५२ रहेको छ। यस सम्बन्धी वडागत विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ।

तालिका नं.85:दाउराको मुख्य श्रोत अनुसार घरधुरी विवरण

वडा नम्बर	इन्धनको रुपमा दाउरा प्रयोग गर्ने दाउराको श्रोत अनुसार घरधुरी						
	निजी वन वा बारी	सामुदायिक वन	कवुलियती वन	सरकारी वन	अन्य	घरधुरी संख्या	प्रतिशत
1	57	2	0	37	0	96	8.5
2	2	143	0	0	0	145	12.8
3	1	102	0	0	0	103	9.1
4	36	1	0	113	7	157	13.9
5	59	5	0	7	45	116	10.3
6	103	1	0	0	0	104	9.2
7	208	1	0	1	0	210	18.6
8	2	105	0	0	0	107	9.5
9	45	17	30	0	0	92	8.1
जम्मा	**513**	**377**	**30**	**158**	**52**	**1130**	**100.0**

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

६.२.५ घरमा प्रयोग हुने चुल्होको प्रकार

यस गा वि स खाना पकाउनको लागि अगेनो/खुल्ला चुल्हाको प्रयोग बढी हुने गरेको छ। खाना पकाउन उपयोग गर्ने चुल्हो सम्बन्धी वडागत विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ।

तालिका नं.86: खाना पकाउन उपयोग गर्ने चुल्हो अनुसार घरधुरी विवरण

वडा न.	खाना पकाउन उपयोग गर्ने चुल्हो अनुसार घरधुरी संख्या							स्वच्छ चुल्हो प्रयोग गर्ने	
	अगेनो/खुल्ला चुल्हो	धुँवारहित चुल्हो	भुसे चुल्हो	मट्टितेल स्टोभ	ग्यास चुल्हो	विद्युत हिटर	अन्य	घरधुरी संख्या	प्रतिशत
1	100	1	0	0	0	0	0	101	8.7
2	145	7	0	0	0	0	0	152	13.1
3	106	2	0	0	0	0	2	110	9.5
4	158	0	0	0	1	0	0	159	13.7
5	114	0	0	1	7	0	0	122	10.5
6	104	0	0	0	0	0	0	104	9.0
7	211	0	0	0	0	0	0	211	18.2
8	108	2	0	0	0	0	0	110	9.5
9	93	0	0	0	0	0	0	93	8.0
जम्मा	**1139**	**12**	**0**	**1**	**8**	**0**	**2**	**1162**	**100**

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

६.३ सूचना तथा संचार

यस गाविसमा संचार माध्यामका रुपमा विद्युतिय तथा छापा दुवैको उपयोग रहेको देखिन्छ। मुख्य संचार माध्यामका रुपमा रेडीयो तथा मोवाइल रहेको छ।

६.३.१ संचार सुविधा उपलब्धता तथा उपयोग

यस गाविसमा संचार माध्यामहरूको उपलब्धता तथा उपयोग भएको देखिन्छ। जसमा रेडियो क्यासेट ४६८, टेलिभिजन ५६१, टेलिफोन/मोबाइल १०७९, कम्प्युटर ६४, इमेल/इन्टरनेट७ र अन्य ४ रहेको छ। संचार साधनको उपयोग र उपलब्धतासम्बन्धी वडागत विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ।

तालिका नं.87: संचार साधनको उपयोग र उपलब्धता अनुसार घरधुरी विवरण

वडा न.	संचार साधनको उपयोग अनुसार घरधुरी संख्या						कुनै पनि साधन उपलब्ध नहुने घरधुरी	
	रेडियो क्यासेट	टेलिभिजन	टेलिफोन/मोबाइल	कम्प्युटर	इमेल/इन्टरनेट	अन्य	संख्या	प्रतिशत
1	15	3	86	0	0	0	104	4.8
2	31	59	141	6	0	2	239	10.9
3	27	62	104	16	1	2	212	9.7
4	56	114	154	12	1	0	337	15.4
5	65	97	120	11	5	0	298	13.7
6	68	64	97	5	0	0	234	10.7
7	156	131	195	9	0	0	491	22.5
8	37	24	99	4	0	0	164	7.5
9	13	7	83	1	0	0	104	4.8
जम्मा	468	561	1079	64	7	4	2183	100.0

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

६.४ यातायातका साधनको विवरण

यातायातका साधनहरूको उपयोग दिनानुदिन बढ्दै गएको भएता पनि गाविस भित्र यातायातका साधनहरू न्युन संख्यामा रहेका छन् । गाविसमा रहेका यातायातका साधन सम्बन्धी विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं.88: यातायातका साधनको विवरण

वडा नं.	यातायातका साधनको विवरण			
	वस	ट्रक	कार जिप	ट्याक्टर
२	0	0	0	1
३	0	0	0	2
४	0	0	0	1
५	3	0	2	0
६	2	0	0	0

स्रोत : समुह छलफल, २०७२

६.५ सार्वजनिक संचार तथा यातायातका साधनको विवरण

यस गाविसमा आधुनिक संचार साधनहरूको रुपमा रेडियो तथा मोवाइल रहेको छ । नेपाल टेलिकम तथा एनसियल कम्पनिको मोवाइल फोन सेवाको उपयोग मुलरुपमा यस क्षेत्रमा रहेको छ । वडा नं. ५ मा एउटा इलाका हुलाक कार्यालय समेत रहेको छ ।

६.६ स्थानीय पूर्वाधारको अवस्था

गाविसको वडामा सडक, झोलुङ्गे पुलको सुबिधा पुगेको यस क्षेत्रमाकच्ची सडक मार्फत आवत जावत गर्ने गरिएको छ । यस सम्बन्धी बिवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं.89:पुल, सडक र बाटो सम्बन्धी विवरण

पुल, सडक र बाटोको विवरण				
विवरण	किसिम/प्रकार	जोडिने वस्तीहरू	अवस्था (राम्रो, ठिकै, जिर्ण)	
		देखि	सम्म	
पुल	झोलुङ्गे पुल	दशरथपुर ५ देखि	रामघाट ४-५	ठिकै

पुल, सडक र बाटोको विवरण				
विवरण	**किसिम/प्रकार**	**जोडिने वस्तीहरू**	**अवस्था (राम्रो, ठिकै, जिर्ण)**	
		देखि	**सम्म**	
सडक	कच्ची	कल्याण	लेखफर्सा	ठिकै
		घाट बजार	नेटा	ठिकै

स्रोतःसमुह छलफल, २०७२

६.७ गाविस भित्रका बजारको अवस्था

गाविसमा घुम्ने बजार र घाट बजार मार्फत स्थानीय स्तरको कारोवार हुने गर्दछ । यी बजार दशरथपुरको गा वि स को वडा न. ५ मा रहेको छ र यसको विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं.१०: बजार सम्बन्धी विवरण

वस्ती	**नजिकको स्थायी किसिमको वजार**	
	बजार रहेको स्थान	**वस्तीदेखि दूरी (कि.मी.)**
घुम्ने बजार	दशरथपुर घुम्ने बजार	बस्ती भित्रकै बजार
घाट बजार	तल्लो घुम्ने बजार	१०० मिटर

स्रोतःसमुह छलफल, २०७२

परिच्छेद ७: वन तथा वातावरणीय स्थिति

यस परिच्छेदमा गाविस भित्रको वन तथा वातावरणँग सम्वन्धित वन, जैविक विविधता, फोहोर मैला व्यवस्थापनको अवस्था, जलवायु परिवर्तन, विपद् जस्ता विषय र क्षेत्र समावेस गरिएको हुन्छ ।

७.१ वन क्षेत्रको अवस्था

सामुदायिक वनको रुपमा रहेको जंगल नै यस गाविसको वन क्षेत्र हो । उपोष्ण क्षेत्रीय वन वन पैदावार तथा जैविक विविधताका दृष्टिले उल्लेखनिय मानिन्छ । वन फडानी तथा अतिक्रमण जस्ता चुनौतिका वावजुद सामुदायिक वन संरक्षणमा जनस्तरबाट चासो लिइएका कारण वन संरक्षित रुपमा रहेको छ ।

७.१.१ सामुदायिक वन क्षेत्र

गाविसको झण्डै ४४०.६ हे. भुभाग वन क्षेत्रले ओगटेको छ । वन रुपमा रहेको वनक्षेत्रअन्तरगत ३ वटा सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिहरू रहेका छन् । यस क्षेत्रमा रहेका सामुदायिक वनसम्वन्धि विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं.91: सामुदायिक वनको विवरण

वडा नं.	सामुदायिक वनको नाम	क्षेत्रफल (हे)	समेटेको परिवार	मुख्य रुख, प्रजातिहरू
२ र ३	गगांमाला व्यावार सामुदायिक वन	250	240	कदम, साल, बैदारी, साज, भलाए, चिउरी आदी
८	तालपोखरी सामुदायिक वन	96.6	106	कदम, साल, बैदारी, साज, भलाए, चिउरी आदी
९	शेसीखोला सामुदायिक वन	94	96	कदम, साल, बैदारी, साज, भलाए, चिउरी आदी
जम्मा		440.6	442	

स्रोत : इलाका वन कार्यालय पण्डीतपुर अभिलेख, २०७२

७.२ जलाधर तथा जलस्रोत र उपयोगको स्थिति

यस गाविस भित्र खोला तथा भूमिगत पानी नै जलस्रोतका रुपमा रहेको छ । पिउने तथा घरेलु प्रयोजनका लागि मुलरुपमा भूमिगत जलस्रोतलाई नै उपयोग गरिएको यस क्षेत्रमा केरवनिया खोला र एउटा तलाउ समेत रहेको छ । यहाँको जलस्रोत सम्वन्धी विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं.92: जलस्रोत तथा उपयोग सम्बन्धी विवरण

नम	समेटेका वडाहरू
नदी र खोला	
भेरी	१ देखी ६ सम्म
गमखोला, कागते खोला, काप्रखोला	१ देखी ९ सम्म

स्रोत : समुह छलफल, २०७२

७.३ जैविक विविधता र वातावरणीय सेवा

तीन वटा सामुदायीक वन रहेको यस गाविसमा वनसँग सम्बन्धीत जैविक विविधता विद्यमान रहको छ । यस क्षेत्रको जैविक विविधताका हिसावले महत्वपूर्ण स्थानमा पाइने प्रमुख जनावर तथा चरा चुरुंगी सम्वन्धी विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं ९३: वासस्थानका आधारमा प्रमुख जनावर तथा चराचुरुङ्गीको विवरण

वडा नं.	वस्तीको नाम	मुख्य जंगली जनावरहरूको नाम	मुख्य जंगली चराचुरुङ्गीहरूको नाम
१ देखि ९ सम्म	सबै बस्तिमा पाइने पशु पन्छि	स्याल,बाँदर, खरायो,बदेल,दुम्सी,मलसाप्रो, मृग	कालिज, सुगा, वन, कुखुरा, च्याखुरा, ढुकुर, काग, चिल, परेवा, बट्टाई, भगेरा

स्रोत : समुह छलफल, २०७२

७.४ जलवायु परिवर्तनको असर र अनुकुलन

गाविसमा जलवायु परिर्वतन अनुकुलनका सर्न्दभमा जलवायु परिवर्तनसँगै अनुकुलित गराउने खालका गतिविधिहरू भएका छैनन ।

७.५. विपद्को असर स्थिति

गाविस क्षेत्रमा जल मौसमजन्य प्रकोपका अतिरिक्त मानविय असावधानीका कारण पनि धन जनको क्षति भएको देखिन्छ । यस्ता प्रकोपबाट भएका मानविय तथा आर्थिक क्षति तथा जोखिमलाई तलका उपशिर्षकहरू मार्फत स्पष्ट पारिएको छ ।

७.५.१ विपद्बाट भएको आर्थिक क्षति

विगद् तीन वर्षको अवस्थालाई हेर्दा जल उत्पन्न प्रकोप, महामारी, शीतलहर, आगलागी, र वन्यजन्तु आक्रमणबाट भएको आर्थिक क्षति विवरणलाई देहाय बमोजिम प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं ९४: विपद्बाट भएको आर्थिक क्षतिको विवरण

विपदका प्रकार	इकाई	क्षतिको प्रकार र परिमाण									
		घरगोठ		पशुपंक्षी		बाली		जग्गाजमीन		जम्मा	
		सख्या	रकम	सख्या	रकम	सख्या	रकम	सख्या	रकम	सख्या	रकम
बाढी	रु.	8	601,000	27	64,000	10650	516,700	167	7,430,000	10852	8,611,700
पहिरो	रु.	4	601,000	2	57,000	455	71,000	58	5,080,050	518.5	5,809,050
भूकम्प	रु.	1	15,000							1	15,000
मानव वन्यजन्तु द्वन्द्ध	रु.					80	15,000			80	15,000

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७२

७.५.२ वस्ती अयोग्य स्थानमा वसोवास गरेका परिवार

यस गाविसका केहि वस्तीहरूअयोग्य स्थानमा बसोबास गर्दै आइरहेका छन् । जसको मुख्य कारणको रुपमाबाबु बाजेको नाममा जग्गा नहुनु र भएपनि प्रयाप्त नहुनु देखिन्छ। यस सम्बन्धी वडागत विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ।

तालिका नं ९५: वस्ती अयोग्य स्थानमा बसोबास गर्ने परिवारको विवरण

वडा नं.	वस्तीको नाम	बसोबास गर्नुको कारण
२	स्याउले बजार	बस्ती व्यबस्थापन नभएर
५	घाट	बस्ती व्यबस्थापन नभएर
जम्मा		

स्रोत : समुह छलफल,२०७२

७.५.३ नदी कटान तथा डुवान, पहिरो तथा भू-क्षय

भेरी नदीले ३ वटा वडालाई समेटेर बगेको यस गाविसमा डुवानको समस्या चार वटै वडामा रहेको छ । नदी कटान र डुवानको प्रभाव सम्वन्धी अन्य विवरण वडागत रुपमा देहाय वमोजिम प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं ७.६: प्राकृतिक प्रकोप र प्रभावको विवरण

वडा नं.	खोला/नदी कटान प्रभावित		पहिरो	
	क्षेत्रफल (हे)	परिवार	ठूलो पहिरो संख्या	सानो पहिरो संख्या
१	0	0	0	1
२	5	5	0	1
३	1	0	0	0
४	15	0	0	1
५	0	0	0	1
६	15	0	0	1
७	2	0	1	1
८	5	0	1	1
९	4	0	1	1
जम्मा	26	5	3	8

स्रोत : समुह छलफल,२०७२

परिच्छेद ८: संस्थागत तथा सुशासनको स्थिति

गाविस भित्रको संस्थागत तथा सुशासनको विद्यमान अवस्थाको सम्वन्धमा यस परिच्छेदमा व्याख्या विश्लेषण गरिन्छ। जस अन्तरगत गाविस तथा गाविस भित्रका विभिन्न संस्थाको अवस्था र शुसासनका विविध पक्षहरू समावेश गरिन्छ।

८.१ सरकारी कार्यालय सम्बन्धी विवरण

गाविस भित्र विभिन्न क्षेत्रमा सेवा प्रवाह गर्ने उद्देश्यले स्थापित ६ वटा सरकारी कार्यालयहरू रहेका छन्। यस्ता कार्यालयको ठेगाना, जनशक्ति र कार्यक्षेत्र सम्बन्धी विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ।

तालिका नं 96: सरकारी कार्यालय सम्बन्धी विवरण

क्र.स.	सरकारी कार्यालय	ठेगाना	जनशक्ति (जना)	कार्यक्षेत्र
१	गा वि स कार्यालय	दशरथपुर ५ सुर्खेत	2	गा वि स दशरथपुर
२	अतिरिक्त हुलाक कार्यालय	दशरथपुर ५ सुर्खेत	2	गा वि स दशरथपुर
३	प्रा स्वा के	दशरथपुर ५ सुर्खेत	15	दशरथपुर, नेटा, कल्याण, रजेना, रामघाट
४	कृषि अनुसन्धान केन्द्र	दशरथपुर ५ सुर्खेत	26	सुर्खेत जिल्ला भरी

स्रोत : सम्बन्धीत कार्यालय, २०७२

८.२ संस्थागत विकास तथा सामाजिक परिचालन

गाविसमा विविध प्रकृतिका समूहहरू मार्फत संगठीतरुपमा आवद्ध भई वचत तथा लगानी सम्बन्धीत कार्यहरू भए गरेका छन्। यस्ता सम्बन्धी विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ।

तालिका नं 97: समूहमा आवद्ध परिवार तथा सदस्य विवरण

समूहको नाम	ठेगाना	समूहमा आवद्ध परिवार तथा सदस्य विवरण						
		सदस्य संख्या			समेटेको परिवार			
		महिला	पुरुष	जम्मा	दलित	जनजाति	अन्य	जम्मा
नमुना ना स के	दशरथपुर १	30	0	30	15	15	0	30
सहयोगि आमा समुह	दशरथपुर २	22	0	22	5	11	6	22
हिमालय बाखा पालन समुह	दशरथपुर ३	23	2	25	3	13	16	25
तजा पोषण आमा समुह	दशरथपुर ३ ब्याँबरे	30	0	30	1	12	17	30
सरस्वती दुग्ध उत्पादन समुह	दशरथपुर ३ ब्याँबरे	21	2	23	0	7	16	23
बलि उत्पादन कृषक समुह	दशरथपुर ३ ब्याँबरे	28	2	30	2	10	18	30
नवज्योति आमा समुह	दशरथपुर ४ गोरामारे	30	0	30	2	4	24	30
मिलिजुलि बाखा पालन समुह	दशरथपुर ४ गोरामारे	23	2	25	1	3	21	25
सुशिल आमा समुह	दशरथपुर ५	30	0	30	1	3	26	30
नमुना सिमले दुग्ध उत्पादन कृषि समुह	दशरथपुर ७	25	0	25	0	11	14	25
प्रगतिसिल कृषि तथा पशुपालन कृषि महिला समुह	दशरथपुर ७	24	0	24	0	8	16	24
ह्रियालि आमा समुह	दशरथपुर ८	30	0	30	8	6	16	30
सुरक्षित मातृत्व आमा समुह	दशरथपुर ९	15	0	15	0	0	15	15
शेसिखोला सामुदायिक वन समुह	दशरथपुर ९	11	0	11	4	4	3	11

स्रोत : समुह छलफल, २०७२

८.३ विभिन्न समूह तथा सहकारी सम्बन्धी विवरण

गाविसमा विविध प्रकृतिका समूहहरू मार्फत संगठीतरुपमा आवद्ध भई वचत तथा लगानी सम्बन्धीत कार्यहरू भए गरेका छन् ।

तालिका नं ९८:विभिन्न समूह तथा सहकारीको नाम र ठेगाना

क्र. सं.	समूहको नाम	ठेगाना (वडा र वस्तीको नाम)
१	महिला जागरण कृषि	दशरथपुर ५
२	बहुउदेश्यीय सहकारी	दशरथपुर ८
३	सिमले कृषि सहकारी	दशरथपुर ७
४	परिजात कृषि	दशरथपुर ३
५	जनउत्थान	दशरथपुर ५
६	महिला शक्ति	दशरथपुर ५
७	नवउद्यमशिलता	दशरथपुर ७
८	मेहेलपानि कृषि सहकारी	दशरथपुर ७
९	राताटार कृषि सहकारी	दशरथपुर ४
१०	कर्मशिल सहकारी	दशरथपुर ५
११	कालिका जनहित कृषि तथा पशुपालन कृषक समुह	दशरथपुर २

स्रोत : समुह छलफल,२०७२

८.४ राजनीतिक दल जातीय तथा लैंगीक समावेशीकरण

गाविस भित्र क्रियाशिल दलहरूका गाउँ स्तरीय कमिटीमा समुदायगत सहभागिताको स्थिति फरक फरक खालको छ । दलहरूको विद्यमान गाउँ स्तरीय कमिटीमा समावेशीकरणको अवस्था देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं. ९९: राजनीतिक दलमा समावेशिताको स्थिति

राजनीतिक दलको नाम	राजनीतिक दलका गाविसस्तरिय कमिटीहरूमा नेतृत्तमा समावेशिताको स्थिति								
	दलित			आदिवासी तथा जनजाति			व्राह्मण, क्षेत्री, दशनामी		
	म	पु	जम्मा	म	पु	जम्मा	म	पु	जम्मा
नेका	1	2	3	0	2	2	4	6	10
एमाले	0	3	3	2	5	7	0	7	7
एमाओवादी	2	4	6	1	4	5	1	4	5
ने माओवादी	0	0	0	0	0	0	0	1	1
राप्रपा	5	3	8	1	1	2	0	1	1
राजमो	1	6	7	0	0	0	0	0	0
ने क पा मा ले	1	2	3	3	3	6	2	2	4
जम्मा	**10**	**20**	**30**	**7**	**15**	**22**	**7**	**21**	**28**

स्रोत : सम्बन्धीत दलहरू,२०७२

८.५ संस्थागत समूह सहभागिता

गाविस भित्र विभिन्न प्रकृतीका समूहहरू रहेका छन। यस्ता समुहमा आवद्धता परिवार सम्बन्धी वडागत विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं.१००: समुहमा आवद्धता परिवारको विवरण

वडा नम्बर	समूहमा आवद्धता परिवार		
	महिला	पुरुष	जम्मा
1	6	4	10
2	176	145	321
3	133	72	205

वडा नम्बर	समूहमा आवद्धता परिवार		
	महिला	पुरुष	जम्मा
4	205	96	301
5	80	51	131
6	130	64	194
7	217	123	340
8	121	119	240
9	25	19	44
जम्मा	**1093**	**693**	**1786**

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण,२०७२

८.६ समूहको प्रकार अनुसार परिवारको आवद्धता

गाविस भित्र विभिन्न प्रकृतिका समूहहरूमा परिवारिक सदस्यको संस्थामा संलग्नता सम्बन्धी वडागत विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं.101: परिवारिक सदस्यको संस्थामा संलग्नताको स्थिति

वडा नम्बर	परिवारका सदस्य आवद्धता भएका संस्था समूह अनुसार परिवार									
	सामुदायिक संस्था	कृषक समूह	वन समूह	सहकारी संस्था	गैसस वा क्लब	परम्परागत	आमा समूह	वनामं वा नासके	अन्य	जम्मा
1	35	10	5	50	1	0	38	11	0	150
2	33	48	135	110	3	0	15	9	2	355
3	34	35	98	81	11	0	18	8	0	285
4	19	28	0	142	1	0	33	0	0	223
5	39	19	0	84	1	0	16	0	0	159
6	87	52	0	81	0	0	16	6	0	242
7	137	55	2	161	0	1	113	22	0	491
8	68	44	99	80	71	0	48	1	0	411
9	26	19	26	35	6	0	16	8	0	136
जम्मा	**478**	**310**	**365**	**824**	**94**	**1**	**313**	**65**	**2**	**2452**

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण,२०७२

८.७ गाविसको आय सम्बन्धी विवरण

दशरथपुर गाविसले विभिन्न शिर्षकमा आय आर्जन गर्ने गरेको छ । समग्रमा हेर्दा कर, दस्तुर तथा अनुदान नै आयका प्रमुख स्रोतहरू हुन । जसमध्ये सरकारी अनुदानको रकमले उच्च परिमाण ओगटेको छ । यस सम्बन्धी विस्तृत विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं.102: गाविसको आय सम्बन्धी विवरण

शीर्षक नं.	आय शीर्षक	आर्थिक वर्ष (यथार्थ आय)			औसत वार्षिक वृद्धि (प्रतिशत)	आ.व072/73(प्रक्षेपित आय)
		069/70	070/71	071/72		
1	आन्तरिक स्रोतबाट सङ्कलित आय					
1.1	स्थानीय कर	7,604	3,051	21,875	31	41,299
1.1.1	मालपोत वा भूमि कर	7,604	3,051	9,375	11	9,333
1.1.2	सवारी साधान कर	-	-	-	10	3,616
1.1.3	व्यवसाय कर	-	-	-	10	14,600
1.1.4	प्राकृतिक स्रोत उपयोग कर	-	-	12,500		13,750
1.2	दस्तुर	1,800	2,700	3,500	39	5,217
1.2.1	सिफारिस दस्तुर	1,800	2,700	3,500	39	5,217
1.3	बिक्री	-	-	-	20	54,000

शीर्षक नं.	आय शीर्षक	आर्थिक वर्ष (यथार्थ आय)			औसत वार्षिक वृद्धि (प्रतिशत)	आ.व072/73(प्रक्षेपित आय)	
		069/70	070/71	071/72			
1.3.1	गाविसको सम्पत्ति/हल भाडा	-	-	-	10		30,000
1.3.2	वन पैदावर	-	-	-	10		24,000
1.4	स्रोत उपयोग र अन्य आय	980	1,450	1,250	20		29,244
1.4.1	स्रोत उपयोगबाट प्राप्त आय बाँडफाँड	-	-	-	10		12,000
1.4,2	दण्ड सजाय/पञ्जीकरण	980	1,450	1,250	- 1		1,244
1.4.3	अन्य आय	-	-	-	10		16,000
जम्मा आन्तरिक आय		10,384	7,201	26,625	90		75,760

स्रोत : गाविसको अभिलेख, २०७२

८.८ गाविसको व्यय सम्बन्धी विवरण

गाविसमा प्रशासनिक तथा विकास क्षेत्र अन्तरगत विविध शिर्षकहरूमा खर्च हुने गरेको छ । व्यवस्थापकीय तथा विकास निर्माणका क्षेत्रमा भए गरेका विभिन्न शिर्षकहरूका खर्चको विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं 103: गाविसको व्यय सम्बन्धी विवरण

व.शी.नं.	व्यय शीर्षक	गत वर्ष		चालु वर्ष
		संशोधित	वास्तविक	अनुमानित
1.01	तलव	175000	175322	175500
1.02	भत्ता	111620	45150	128400
1.03	सरुवा भ्रमण भत्ता	0	0	0
1.05	पदाधिकारी पारिश्रमिक	44333	94333	
2.01	धारा, विजुली तथा संचार महशुल	20000	19300	10333
2.02	भाडा	0	40000	40000
4.03	कार्यालय संचालन अन्य खर्च	66500	73718	60000
9.01	विविध खर्च	59935	59890	38360
10.1	सामाजिक सेवा अनुदान	30000	28300	
11.1	सामाजिक सुरक्षा अनुदान	0	0	10000
12.1	कार्यक्रम खर्च	0	020900	
5.01	कार्यक्रम भ्रमण खर्च	50000	50000	90000
5.02	उत्पादन तथा सेवा खर्च	0	0	0
6.01	भैपरी आउने खर्च	7500	6000	37000
6.04	फिर्ता खर्च	20000	12780	13750
6.05	जग्गा खरिद	0	0	300892
८.०३	मेशिनरी औजार उपकरण	10000	91520	100000
८.०५	सार्वजनिक निर्माण	1067000	1373228	837658
८.०६	भैपरी विविध	0	8333	0
८.०७	सार्वजनिक संस्थालाई अनुदान	0	0	293260
८.०८	सेवामूलक संस्थालाई अनुदान	0	0	359890
८.०९	बैंक मौज्दात	0	0	0
	जम्मा खर्च	1661888	2098774	2032450

स्रोत : गाविसको अभिलेख, २०७२

८.९ गाविसको आ.व. २०७२/७३ को लागि प्रस्तावित आयोजना तथा कार्यक्रम

दशरथपुर गाविसले विद्यमान नीतिगत व्यवस्थाको आधारमा पूर्वाधार, आय आर्जन, ससक्तिकरण, स्वास्थ्य, शिक्षा महिला,बलबालिका, पिछडावर्ग जस्ता विषलाई केन्द्रित गरि यस वर्षको आयोजना तथा कार्यक्रम तयार गरेको छ । गाविसको वार्षिक कार्यक्रमको विस्तृत विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं 104: आ.व. २०७२/७३ को लागि प्रस्तावित आयोजना तथा कार्यक्रमको विवरण

सि. नं.	आयोजनाको नाम	कुल रकम			स्रोत
		अनुदान	जनसहभागिता		
1	प्रास्वाके इन्टरनेट सोलार मर्मत र औषधी खरिद	120000	0	120000	गाविस
2	मौलिक संस्कृति जर्गेना	15000	0	15000	गाविस
3	अपाङ्ग आयआर्जन टेन्ट खरिद	66000	0	66000	गाविस
4	महिला स्वयम सेविका अवलोकन भ्रमण	50000	0	50000	गाविस
5	गाँउघर क्लिनिक चर्पी निर्माण	40000	19667	59667	गाविस
6	महिला ढाका उधोगलाई सामान खरिद	127260	0	127260	गाविस
7	कृषि विउ विजन तथा उपकरण खरिद	145000	0	145000	गाविस
8	कमाइघारी विद्यालय फिल्ड निर्माण	50000	34370	84370	गाविस
9	खारपानी धतेरी सडक निर्माण	200000	74048	274048	गाविस
10	अम्रैयागढी स्कूल फिल्ड निर्माण	20000	8932	28932	गाविस
11	यूवा प्रभावकारी तालिम	5000	0	5000	गाविस
12	वालवालिका कमप्यूटर खरिद	108260	0	108260	गाविस
13	दलित बाखा पैचो कार्यक्रम	66000	0	66000	गाविस
14	गोरामारे लिप्ट सिंचाई	150000	0	150000	गाविस
15	जनजाति भाषा संरक्षण	67000	0	67000	गाविस
16	पुर्ण खरिद अनुगमन	28000	0	28000	गाविस
17	गा वि स कम्प्यूटर खरिद	100000	0	100000	गाविस
18	रनिङ सिल्ड	50000	0	50000	गाविस
19	यूवा खेलकुद	30000	0	30000	गाविस
जम्मा		1437520	137017	1574537	

स्रोत : समुह छलफल,२०७२

अनुसुची १ : गाविसका GIS नक्सा

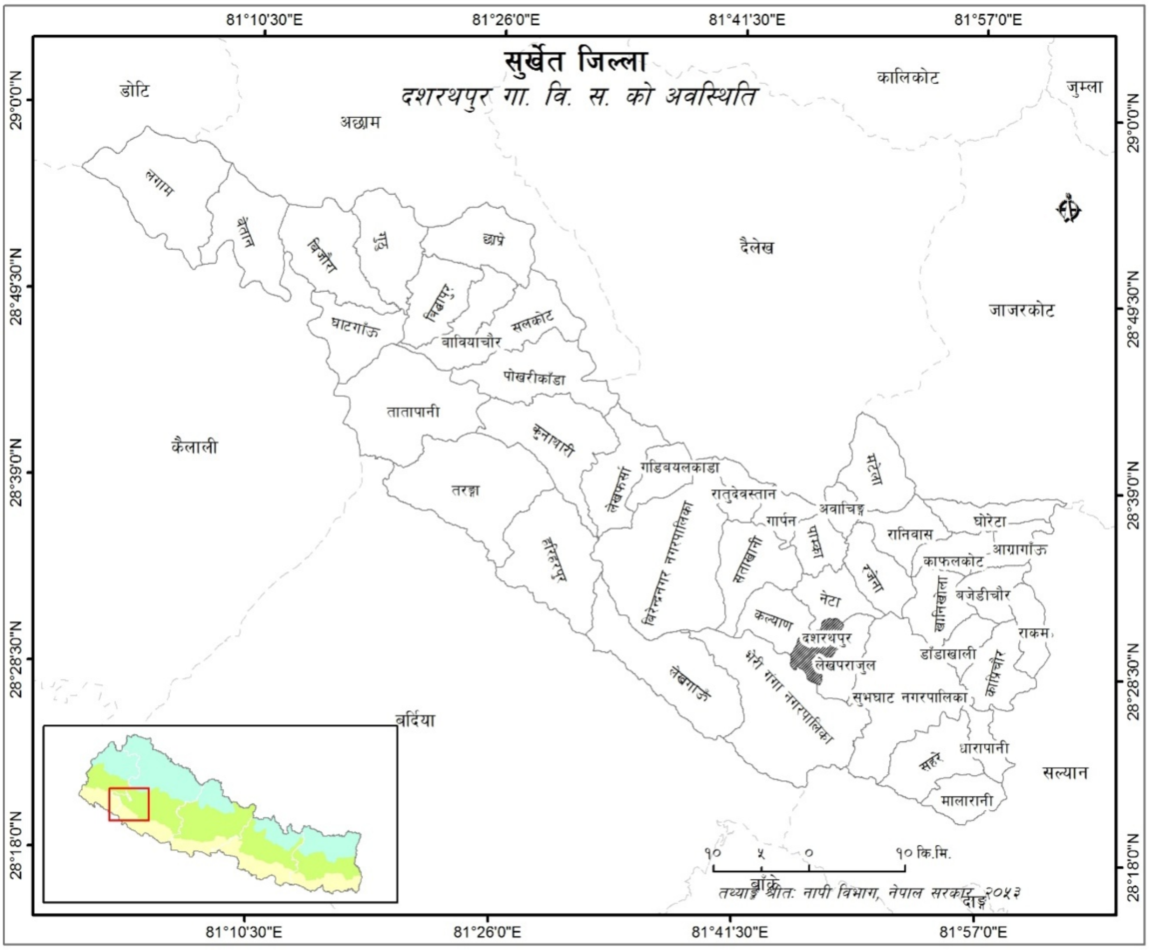

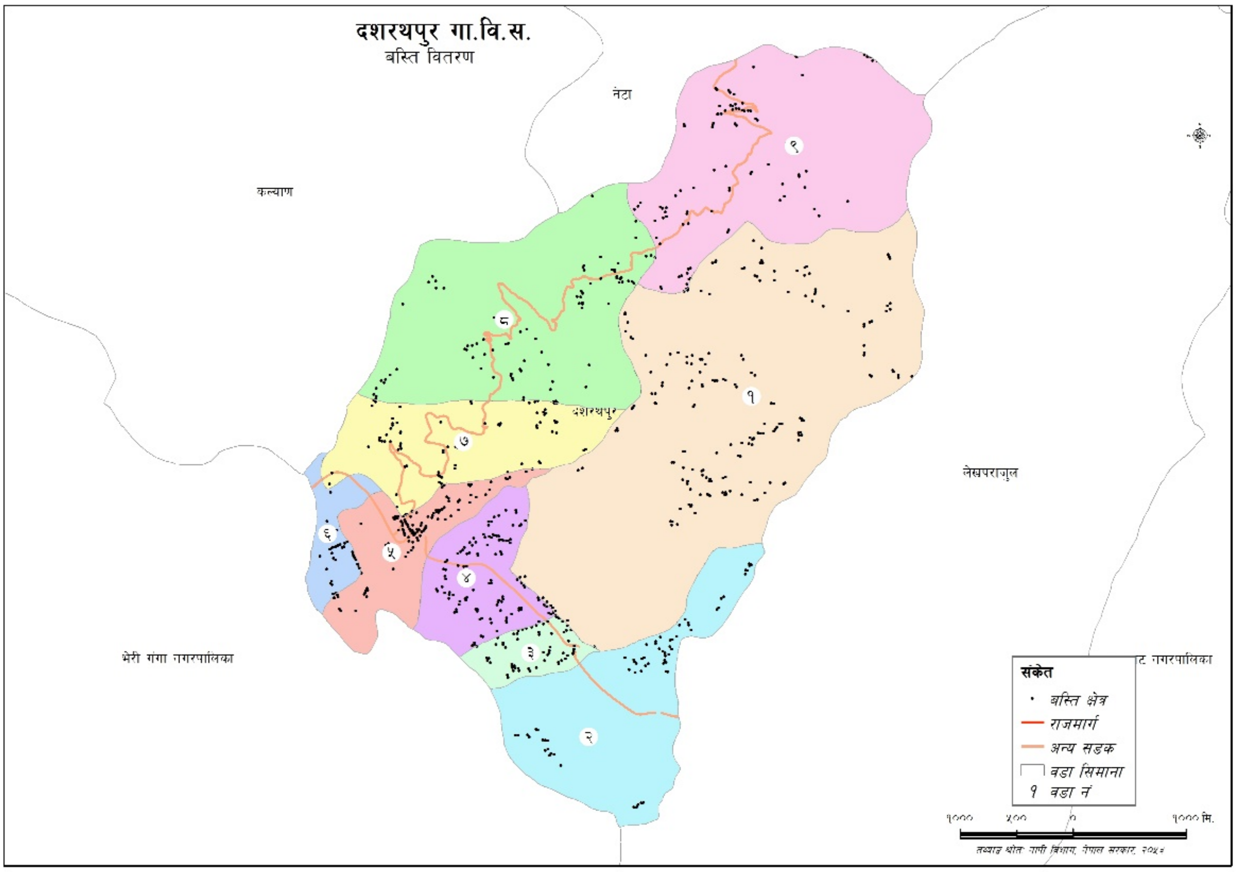
दशरथपुर गा.वि.स.
बस्ति वितरण
नेटा
कल्याण
दशरथपुर
लेखपराजुल
भेरी गंगा नगरपालिका
संकेत
बस्ति क्षेत्र
राजमार्ग
अन्य सडक
वडा सिमाना
१ वडा नं
मि.

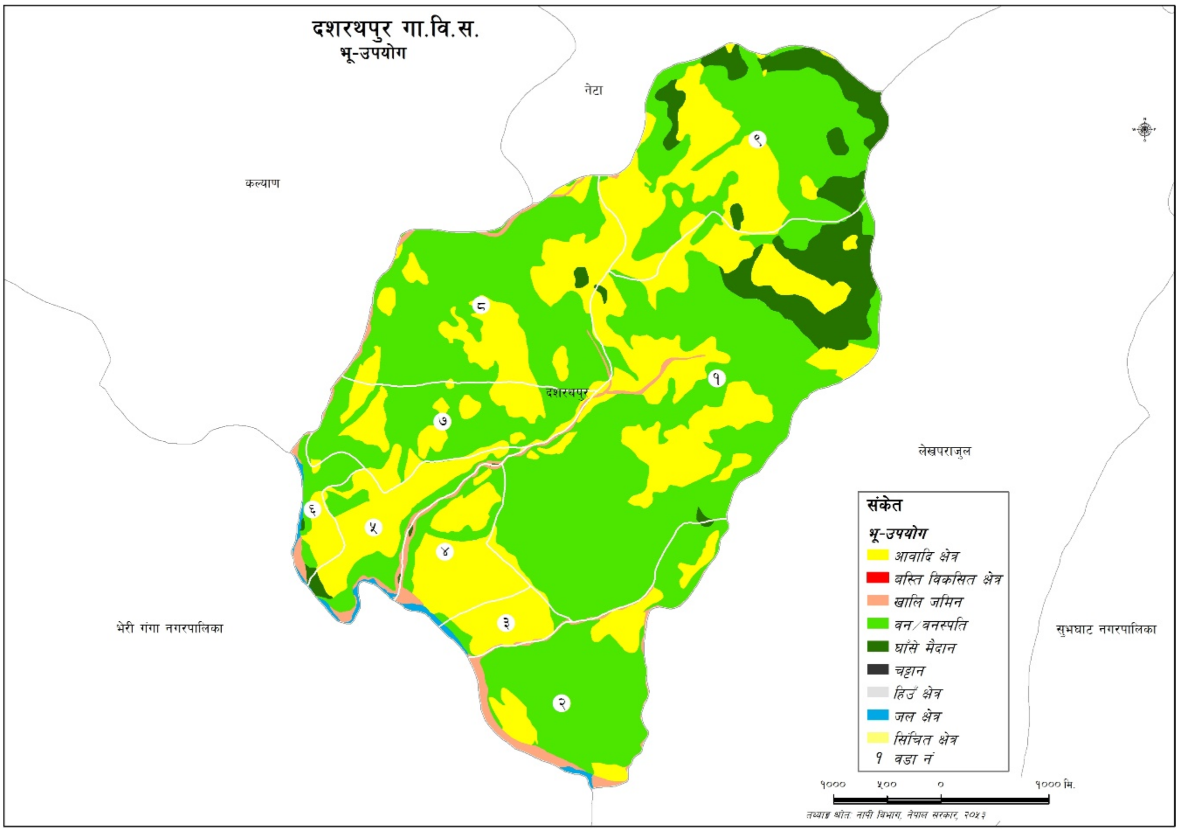
दशरथपुर गा.वि.स.
भू-उपयोग
नेटा
कल्याण
दशरथपुर
लेखपराजुल
भेरी गंगा नगरपालिका
सुभघाट नगरपालिका
संकेत
भू-उपयोग
आवादि क्षेत्र
बस्ति विकसित क्षेत्र
खालि जमिन
वन/वनस्पति
घाँसे मैदान
चट्टान
हिउँ क्षेत्र
जल क्षेत्र
सिंचित क्षेत्र
१ वडा नं
१००० ५०० ० १००० मि.
तथ्याङ्क श्रोत: नापी विभाग, नेपाल सरकार, २०५३

अनुसूची २ : जात जातिगत समुदाय

क.सं.	जातिगत समूह	प्रमुख जात जातीहरू
1.	पहाडी दलित	१. गन्धर्व (गाईने) २. परियार (दमाई, दर्जी, सुचीकार, नगर्ची, ढोली, हुड्के) ३. बादी ४. विश्वकर्मा (कामी, लोहार, सुनार, ओड, चुनँरा, पार्की, टमाटा) ५. सार्की (मिजार, चर्मकार, भूल)
2.	मधेशी दलित	१. कलर २. दुसाध (पासवान, हजरा) ३. ककैहिया ४. धोवी (रजक) हिन्दू ५. कोरी ६. पत्थरकट्टा ७. खटिक ८. पासी ९. खत्वे (मण्डल, खङ्ग) १०. बाँतर ११. मुसहर १२. चमार (राम, मोची, हरिजन, रविदास) १३. चिडिमार १४. मेस्तर (हलखोर) १५. डोम (मरिक) १६. सरभङ्ग (सरवरिया) १७. तत्मा (ताँती, दास)
3.	पहाडी जनजाती आदीबासी	१. कुशवाडिया, बनकरिया, कुसुण्डा, राउटे, सुरेल, हायु, राजी, लेप्चा, २. चेपाङ, थामी, बोटे, दनुवार, बरामु, ल्होमी, माझी, दराई, सियार, थुदाम ३. सुनुवार, तामाङ, भुजेल, कुमाल, भोटे, पहरी, ताप्केगोला, डोल्पो, फ्रि, मुगाल, लार्के,ल्होपा, दुरा, वालुङ ४. गुरूङ, मगर, राई, लिम्वु, छैरोतन, ताङबे, तिनगाउले थकाली, बाह्र गाउले, मार्फालीथकाली, शेर्पा, याक्खा, छन्त्याल, जिरेल, व्यासी, ह्योल्मो ५. नेवार, थकाली
4.	मधेशी जनजाती तथा आदीबासी	१. किसान, मेचे (वोडो) २. धानुक, झाँगड, सतार (सन्थाल) ३. थारू, राजवंशी, गन्गाई, धिमाल, ताजपुरिया
5.	पहाडी बाह्मण तथा क्षेत्री	सबै पहाडी मूलका बाह्मण, क्षेत्री र ठकुरी
6.	मधेशी वाह्मण तथा क्षेत्री	झा, राजपुत, त्रिपाठी, मिश्रा, शुक्ला, कायस्थ
7.	मुस्लिम	मुस्लिम, चुरौटे
8.	पहाडी अन्य जाती	गिरी, पुरी, भारती, सन्यासी, योगी, कुँवर
9.	मधेशी अन्य जाती	यादव, तेली, कलवार, सुढी, कुमिर, कानु/हलवाई, हजाम/ठाकुर, बढही, राजभर, केवट, मल्लाह, नुनिया, कुम्हार, कहर, लोध, विङ/बिण्डा, गडेरी/भेडीहयार, माली, कामर, धुनिया, वराय, मुण्डा, बडाई, पञ्जावी, बंगाली, मारवाडी, नुराङ, कायस्थ, जैन, बानिया, अमात, कशवानिया, राजवोध, कुश्वाहा